

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาการบริหารงานกิจการนักศึกษาในการป้องกันตนเองจากสารเสพติดของนักศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา จังหวัดสงขลา โดยผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารอาชีวศึกษา
2. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารงานกิจการนักศึกษา
3. แนวคิดเกี่ยวกับยาเสพติด
4. การบริหารงานกิจการนักศึกษาในการป้องกันตนเองจากสารเสพติดของนักศึกษา
5. พฤติกรรมการป้องกันสารเสพติดตามมาตรการของอาชีวศึกษา
6. แนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมการป้องกันตนเองจากยาเสพติด
7. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับวัยรุ่น
8. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารอาชีวศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (2552: เอกสารอัดสำเนา) ระเบียบสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ว่าด้วยการบริหารสถานศึกษา พ.ศ. 2552 ฝ่ายพัฒนากิจการนักเรียนนักศึกษา มีหน้าที่และความรับผิดชอบ (6) ประสานงานและให้ความร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา เพื่อป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ป้องกันและแก้ปัญหาการทะเลาะวิวาทการก่อความไม่สงบในสถานศึกษา (7) ดำเนินงาน ประสานงาน ป้องกัน และปราบปรามสารเสพติด งานแก้ปัญหา ป้องกันโรคเอดส์ งานอาสาพัฒนาและป้องกันตนเอง

สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (2552: เอกสารอัดสำเนา) การดำเนินงานตามมาตรการการตรวจสอบสุขภาพนักเรียน นักศึกษาอาชีวศึกษา ดังนี้

1. นักเรียน นักศึกษาจะต้องเข้ารับการตรวจสุขภาพประจำปี ตามที่วิทยาลัยกำหนด
2. วิทยาลัยสามารถเรียกตรวจสุขภาพนักเรียน นักศึกษาทุกคน หรือเฉพาะคนได้ ในกรณีพิเศษ เช่น เสพสุราหรือเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ สิ่งมีนเมา บุหรี่หรือยาเสพติด
3. ผู้ปกครองและนักเรียน นักศึกษาจะทำการใด ๆ ในการร้องเรียน ฟ้องร้องหรือเรียกร้องความเสียหายหรือเอาความจากคณะครู-อาจารย์ และวิทยาลัยไม่ได้

สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ (2554: เอกสารอัดสำเนา.) การขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา แนวทางการแก้ไขปัญหายาเสพติดในเด็กและเยาวชนที่กระทรวงศึกษาธิการ (สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน, สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย, สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา และสำนักงาน

คณะกรรมการอุดมศึกษา) เป็นผู้รับผิดชอบหลัก มีแนวทางดำเนินงานในการสร้างภูมิคุ้มกันฯ และจัดกิจกรรมป้องกันและเฝ้าระวังฯ ดังนี้

1. การสร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติดในสถานศึกษา โดยกำหนดนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ ประมาณ ๓๐% ทั่วประเทศเป็นกลุ่มเป้าหมายเยาวชนก่อนวัยเสี่ยงลำดับแรกสุดที่จะเพิ่มภูมิคุ้มกันป้องกันยาเสพติด โดยเน้นหนักพื้นที่อำเภอที่มีสภาพปัญหาเสพติดในเกณฑ์สูงและปานกลาง โดยจัดทำข้อตกลงร่วมระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้แก่ กระทรวงมหาดไทย สำนักงานการศึกษา กทม. กระทรวงวัฒนธรรม กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา และสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ในการดำเนินโครงการป้องกันยาเสพติดในสถานศึกษาทั่วประเทศ โดยใช้ ครูตำรวจ ครูพระ เข้าดำเนินการป้องกันยาเสพติดในชั้นเรียน รวมทั้งบรรจุการสอนทักษะชีวิตและสร้างเจตคติป้องกันยาเสพติดในหลักสูตรระดับชั้นประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอาชีวศึกษา ในสถานศึกษาทุกสังกัดทั่วประเทศ

2. จัดกิจกรรมป้องกันและเฝ้าระวังยาเสพติดในสถานศึกษา ให้ครอบคลุมทุกสถานศึกษาที่กำหนดเป็นเป้าหมายเสริมสร้างการป้องกัน โดย ส่งเสริมการจัดตั้งศูนย์เพื่อนใจวัยรุ่น ของโครงการ To be number one ให้ครอบคลุมสถานศึกษา และมีการจัดกิจกรรมด้านให้คำปรึกษา และดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่มีพฤติกรรมเสี่ยง/พฤติกรรมเสพยาอย่างต่อเนื่อง, ส่งเสริมการจัดตั้งสถานักเรียนในสถานศึกษาเป็นศูนย์รวมในการจัดกิจกรรมของเยาวชนในจังหวัด รวมทั้ง จัดกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ของเยาวชนในทุกจังหวัด ได้แก่ ลานกีฬา ลานดนตรี การประกวดเชิงสร้างสรรค์ โครงการบ้านหลังเรียน ฯลฯ รวมทั้งส่งเสริมกิจกรรมการก่อตั้งหน่วยลูกเสือ-เนตรนารีต้านภัยยาเสพติดในสถานศึกษา เพื่อเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันและสร้างทัศนคติแก่เยาวชน

นโยบายรัฐบาล นางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร (2555) กำหนดให้การแก้ไขและป้องกันปัญหาเสพติดเป็นโครงการรณรงค์ป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด (TO BE NUMBER ONE) วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อสร้างกระแส “การเป็นหนึ่งโดยไม่พึ่งยาเสพติด” ในกลุ่มวัยรุ่นและเยาวชนอย่างต่อเนื่อง
- 2) เพื่อขยายบริการและกิจกรรมเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางจิตให้ครอบคลุม กลุ่มเป้าหมายวัยรุ่นและเยาวชน
- 3) เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของเยาวชน วัยรุ่น ในการดำเนินกิจกรรมสร้างสรรค์ที่เป็นประโยชน์ต่อตนเอง ชุมชน สังคม และประเทศชาติ
- 4) เพื่อสนับสนุนและเพิ่มโอกาส ให้ผู้เสพ ผู้ติดยาเสพติด ในการกลับตัวเป็นคนดีของสังคม
- 5) เพื่อพัฒนา เครือข่ายหน่วยงาน/องค์กรภาครัฐ/เอกชน และเครือข่ายสมาชิก TO BE NUMBER ONE ทั่วประเทศ ในการดำเนินงานด้านการป้องกันปัญหายาเสพติดในกลุ่มเยาวชน วัยรุ่นอย่างมีประสิทธิภาพ ต่อเนื่อง และยั่งยืน
- 6) เพื่อสร้างขวัญกำลังใจแก่บุคลากรที่เกี่ยวข้องในการดำเนินงานป้องกันและ แก้ไขปัญหายาเสพติด

จากที่กล่าวสรุปได้ว่า มาตรการการป้องกันยาเสพติดในสถานศึกษาสังกัดอาชีวศึกษาที่เหมาะสมในการนำไปปฏิบัติ ดังนี้คือ ด้านการปรับสภาพแวดล้อม ได้แก่ จัดภูมิทัศน์ในบริเวณสถานศึกษาไม่ให้มีมุมลับตา จัดสถานที่พักผ่อนที่เหมาะสมให้นักเรียน จัดบรรยากาศในห้องเรียนให้น่าเรียน ส่งเสริมการจัดสภาพแวดล้อมให้น่าอยู่ ส่งเสริมบุคลากรไม่เสพสิ่งเสพติดในสถานศึกษา จัดสถานสำหรับเล่นกีฬาแก่นักศึกษาในสถานศึกษา จัดหาอุปกรณ์พร้อมสำหรับการเล่นกีฬาแก่นักศึกษา จัดครูเวรสอดส่องดูแลบริเวณสถานศึกษาอย่างเข้มงวดด้านกิจกรรมทางเลือก ได้แก่ ส่งเสริมให้นักศึกษาออกกำลังกายหลังเลิกเรียนอย่างต่อเนื่อง ส่งเสริมให้นักศึกษาเล่นกีฬาเวลาว่างจากการเรียน ด้านการใช้กิจกรรมกลุ่มเพื่อน ได้แก่ จัดกิจกรรมเพื่อนช่วยเพื่อนด้านการเรียน จัดกิจกรรมเพื่อนช่วย

เพื่อนแก้ปัญหาโดยมีครูเป็นที่ปรึกษา จัดให้มีกลุ่มเพื่อนอาสาสอดส่องดูแลเพื่อนจัดการแข่งขันกีฬาให้นักศึกษาภายในสถานศึกษาอย่างต่อเนื่องจัดให้มีชมรมต่อต้านยาเสพติดในสถานศึกษา จัดให้มีชมรมกีฬาในสถานศึกษา

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารงานกิจการนักศึกษา

1. ความหมายและวัตถุประสงค์ของกิจการนักศึกษา

Clothier (1931) คือ งานหรือกิจกรรมทั้งหมดที่กระทำอย่างเป็นระบบ เพื่อกระตุ้นให้นักศึกษาได้พัฒนาตนเองทั้งในด้านร่างกาย จิตใจ และบุคลิกภาพอื่น ๆ ให้เต็มตามศักยภาพของตนเอง เพื่อให้ทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

Birdie (1966) เป็นการประยุกต์ความรู้ และหลักการทางด้านการอุดมศึกษา ซึ่งนำมาจากวิชาสังคม และพฤติกรรมศาสตร์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากวิชาจิตวิทยา จิตวิทยาการศึกษา และสังคมวิทยาใช้ในการอุดมศึกษา

Hopke (1968) เป็นโปรแกรมของมหาวิทยาลัยหรือวิทยาลัยที่จะช่วยนักศึกษาทั้งเป็นรายบุคคลหรือกลุ่ม ให้มีส่วนร่วมในชุมชนทางวิชาการอย่างเต็มที่ โดยจัดสถานการณ์ต่าง ๆ เพื่อตอบสนองความใฝ่ฝัน ความต้องการ ความเจริญงอกงามของนักศึกษาในด้านสติปัญญาสังคม และร่างกาย เพื่อให้นักศึกษาประสบความสำเร็จตามความมุ่งหมายของตน และสังคม

Good (1973) คือ บริการที่มีลักษณะเป็นการให้คำปรึกษาซึ่งจัดให้แก่ นักศึกษาเป็นรายบุคคลหรือกลุ่ม ซึ่งรวมถึงสวัสดิการของนักศึกษาทั้งหมด เช่น การให้คำปรึกษาด้านการศึกษาและอาชีพ การจัดหาอาจารย์ที่ปรึกษา กิจกรรมนักศึกษา การจัดบริการจัดหางาน และบริการหอพักให้นักศึกษา

จากที่กล่าวสรุปได้ว่า งานกิจการนักศึกษา คือ งานหรือกิจกรรมทั้งหมดที่กระทำอย่างเป็นระบบเพื่อกระตุ้นให้นักศึกษาได้พัฒนาตนเอง ทั้งในด้านร่างกาย จิตใจ และบุคลิกภาพอื่น ๆ ให้เต็มตามศักยภาพของตนเอง เพื่อให้ทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยการนำความรู้ และหลักการทางด้านการอุดมศึกษา จากวิชาสังคม และพฤติกรรมศาสตร์ จิตวิทยา จิตวิทยาการศึกษา และสังคมวิทยาประยุกต์ใช้ในงานกิจการนักศึกษาระดับอุดมศึกษา

2. ขอบข่ายของการดำเนินงานกิจการนักศึกษา

วัตถุประสงค์ ของงานกิจการนักศึกษา

Mueller (1961) ได้อธิบายไว้ว่าวัตถุประสงค์ของกิจการนักศึกษานั้น เพื่อสนับสนุนวัตถุประสงค์ของสถาบันอุดมศึกษาทั้ง 4 ประการ คือ

1) ดำรงรักษาถ่ายทอด และพัฒนาวัฒนธรรม องค์ประกอบที่สำคัญของวัฒนธรรมคือ องค์ความรู้ และความดีงามของสังคม รวมทั้งผลการเรียนรู้ การแลกเปลี่ยนความรู้ การวิจัยจินตนาการ การสร้างสรรค์ และประสบการณ์ของมนุษย์ การถ่ายทอดความรู้ และการสอน เป็นหน้าที่โดยตรงของอาจารย์ แต่ฝ่ายกิจการศึกษาก็มีหน้าที่อันสำคัญที่จะช่วยให้นักศึกษามีความพร้อมในการศึกษา

เล่าเรียนโดยจัดบริการต่าง ๆ เพื่อช่วยแก้ปัญหาและส่งเสริมให้นักศึกษามีความเป็นอยู่อย่างมีความสุข ขณะที่นักศึกษาอยู่นอกชั้นเรียน หน้าที่อันสำคัญอีกประการหนึ่งของฝ่ายกิจการนักศึกษา คือ การช่วยเพิ่มพูนความรู้ และประสบการณ์ในด้านต่าง ๆ ให้นักศึกษาโดยการจัดกิจกรรม และการฝึกอบรม ตลอดจนการส่งเสริมกิจกรรมของนักศึกษา

การจัดสภาพแวดล้อม และบรรยากาศของสถาบันให้เอื้อต่อการเรียนรู้ของนักศึกษา

2) พัฒนาบุคลิกภาพของนักศึกษาในทุก ๆ ด้านสาระที่สำคัญที่สุดหรืออาจเรียกว่าเป็นหัวใจของงานกิจการนักศึกษา คือ การเข้าใจ และยอมรับว่าบุคลิกภาพของมนุษย์นั้นมีองค์ประกอบหลายประการ ทั้งลักษณะภายนอก และลักษณะภายในของบุคคลซึ่งรวมกันแสดงออกเป็นบุคลิกภาพของบุคคล หน้าที่ประการที่สองของฝ่ายกิจการนักศึกษา คือการช่วยพัฒนาบุคลิกภาพของนักศึกษาในด้านต่าง ๆ ให้เป็นบุคคลที่สมบูรณ์

3) การฝึกนักศึกษาให้เป็นพลเมืองที่ดี สถาบันอุดมศึกษาต้องมีส่วนรับผิดชอบในการฝึกอบรมให้นักศึกษาเข้าใจวัฒนธรรมในสังคมของตน และมีส่วนรับผิดชอบต่อสังคมเช่นเดียวกับสถาบันการศึกษาโดยทั่วไป ฝ่ายกิจการนักศึกษาจึงมีหน้าที่ฝึกอบรมนักศึกษา ทั้งในด้านเจตคติและทักษะที่สำคัญของการเป็นพลเมืองที่ดีให้เหมาะสมกับวัยวุฒิ สติปัญญา และสถานภาพทางสังคมของนักศึกษา

4) การฝึกผู้นำ สถาบันอุดมศึกษา ซึ่งเป็นสถาบันการศึกษาระดับสูงสุดมีหน้าที่อันสำคัญอีกประการหนึ่ง คือ การฝึกผู้นำพลเมือง หน้าที่ประการที่ 4 ของฝ่ายกิจการนักศึกษา คือ เสาะแสวงหาผู้นำ และจงใจให้เกิดความรับผิดชอบในภาวะผู้นำ ตลอดจนช่วยพัฒนา และส่งเสริมให้นักศึกษาเป็นผู้นำที่ดียิ่งขึ้นด้วยวิธีการต่าง ๆ

Birdie (1966) ได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์ของกิจการนักศึกษาไว้ ดังนี้

1) เพื่อสร้างความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในกระบวนการอุดมศึกษา โดยช่วยสร้างลักษณะนิสัย ความประพฤติ และการปฏิบัติที่ดีทั้งต่อตนเอง และต่อผู้อื่นให้แก่นักศึกษา

2) เพื่อช่วยให้กระบวนการอุดมศึกษา ได้พิจารณาถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล โดยช่วยให้นักศึกษาแต่ละคนค้นหาความต้องการที่แท้จริงของตนเอง และตัดสินใจเลือกโปรแกรมการศึกษา และแนวทางการดำเนินชีวิตอย่างฉลาด

3) เพื่อช่วยให้นักศึกษาสามารถปรับตัวเข้ากับสังคมของสถาบันอุดมศึกษา และสำเร็จออกไปเป็นพลเมืองที่ดีของสังคม

4) เพื่อเสริมสร้างบรรยากาศของสถาบันอุดมศึกษาให้เอื้อต่อการเรียนการสอน ตลอดจนช่วยเสริมสร้าง และส่งเสริมความสนใจในการศึกษา และลักษณะนิสัยในการไขว่คว้าหาความรู้ทั้งขณะที่เป็นนักศึกษาและเมื่อสำเร็จการศึกษาไปแล้ว เพื่อให้นักศึกษาสามารถใช้ทรัพยากรต่าง ๆ ของสถาบันอุดมศึกษา และของชุมชนให้เกิดประโยชน์สูงสุด

5) เพื่อเสริมสร้างประสบการณ์ที่ดี มีความพอใจ และมีคุณค่าให้กับนักศึกษาในการศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา

Herron (1970) ได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์ของกิจการนักศึกษาได้อย่างกว้างขวางทั้งวัตถุประสงค์โดยทั่วไป วัตถุประสงค์ในแง่การพัฒนานักศึกษา และวัตถุประสงค์ในแง่การบริหารกิจการนักศึกษา ซึ่งมีดังต่อไปนี้

วัตถุประสงค์โดยทั่วไปของกิจการนักศึกษา

- 1) เพื่อกระตุ้นให้นักศึกษาให้เกิดบูรณาการการเรียนรู้ ทั้งในระบบการเรียนการสอนในชั้นเรียน และนอกชั้นเรียน พร้อมทั้งส่งเสริมให้เกิดการศึกษา เพื่อพัฒนาให้เป็นบุคคลที่สมบูรณ์
- 2) เพื่อเสริมสร้างประสบการณ์ที่มีคุณค่าแก่นักศึกษาทุกคนโดยจัดทำเป็นโครงการพัฒนานักศึกษา กระตุ้นให้นักศึกษาได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ รวมทั้งให้ความเอาใจใส่เป็นพิเศษแก่นักศึกษาที่มีปัญหา
- 3) เพื่อส่งเสริมให้เกิดความสัมพันธ์อันดีระหว่างอาจารย์ ผู้บริหารระดับต่าง ๆ และนักศึกษา ทั้งนี้เพื่อนำไปสู่การสื่อสารความเข้าใจ และการตัดสินใจที่ดีต่อไป
- 4) เพื่อส่งเสริมบรรยากาศ ซึ่งทำให้นักศึกษาแต่ละคนมีโอกาสเท่าเทียมกัน ในการที่จะได้รับการศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา
- 5) เพื่อกระตุ้นให้เกิดบรรยากาศ ซึ่งช่วยให้นักศึกษาได้รู้จักตนเอง และเสริมสร้างแนวทางให้นักศึกษาได้แสดงออกซึ่งความเป็นเอกลักษณ์บุคคล
- 6) เพื่อเสริมสร้างบรรยากาศ ซึ่งท้าทายให้นักศึกษาแต่ละคนสามารถพัฒนาตนเองในด้านสติปัญญา ร่างกาย และจิตใจ

วัตถุประสงค์ของประสงค์ของกิจการนักศึกษาในแง่การพัฒนานักศึกษา

- 1) เพื่อช่วยให้นักศึกษาได้มีความเจริญงอกงาม และพัฒนาการ ทั้งนี้โดยให้นักศึกษาได้มีโอกาสฝึกฝนความรับผิดชอบ ภาวะผู้นำ และมนุษยสัมพันธ์
- 2) เพื่อจัดบริการในด้านต่าง ๆ แก่นักศึกษา อาจารย์ เจ้าหน้าที่ฝ่ายอื่น ๆ ของสถาบัน
- 3) เพื่อเปิดโอกาสให้มีการติดต่อสัมพันธ์ระหว่างบุคคลต่อบุคคลระหว่างนักศึกษา กับผู้บริหารต่าง ๆ
- 4) เพื่อพัฒนาความสัมพันธ์อันดีระหว่างนักศึกษา อาจารย์ และบุคลากรของสถาบัน
- 5) เพื่อเปิดโอกาสให้นักศึกษาได้มีส่วนร่วมในการบริหารงานของ สถาบันอุดมศึกษา โดยเฉพาะในส่วนที่นักศึกษาจะเป็นประโยชน์กับสถาบัน
- 6) เพื่อส่งเสริมให้นักศึกษามีส่วนร่วม และเป็นผู้นำในกิจกรรมต่าง ๆ ของสถาบันอุดมศึกษา อย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์ของประสงค์ของกิจการนักศึกษาในแง่การบริหารกิจการนักศึกษา

- 1) เพื่อจัดการเกี่ยวกับการสรรหา และรับสมัครนักศึกษา เพื่อเข้าศึกษาในสถาบันการลงทะเบียนของนักศึกษา การวิจัยที่เกี่ยวข้องกับนักศึกษา การทดสอบ และบริหารงานอื่น ๆ
- 2) เพื่อจัดตั้ง และดำเนินการเกี่ยวกับระบบข้อสนเทศนักศึกษา เพื่อใช้ในการบริหารและด้านวิชาการ
- 3) เพื่อทำหน้าที่ประสานงานระหว่างหน่วยงานทางวิชาการ และหน่วยงานฝ่ายกิจการนักศึกษาในด้านข้อสนเทศนักศึกษา
- 4) เพื่อทำการวิจัยนักศึกษารวมทั้งป้อนข้อมูลให้แก่หน่วยงานต่าง ๆ ในสถาบันอุดมศึกษา เพื่อการวางแผนระยะสั้นและระยะยาว

- 5) เพื่อแปลความหมายข้อมูล และจัดส่งข้อมูลให้แก่หน่วยงานต่าง ๆ ของฝ่ายกิจการนักศึกษา
- 6) เพื่อแจ้งให้นักเรียนในโรงเรียนต่าง ๆ ได้ทราบเกี่ยวกับข้อมูล และโอกาสที่จะได้เข้าศึกษาต่อในสถาบันอุดมศึกษา

ขอข่วยการดำเนินงานกิจการนักศึกษา

ขอข่วยการดำเนินงานของหน่วยงาน ส่วนใหญ่จะกำหนดตามวัตถุประสงค์ของหน่วยงานนั้น ๆ ทั้งนี้เพราะวัตถุประสงค์ของงานกิจการศึกษามักจะมีการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย นักวิชาการอุดมศึกษาได้แสดงทัศนะต่าง ๆ เกี่ยวกับขอข่วยของกิจการนักศึกษาไว้ดังนี้

Clothier (1931) มีความเห็นว่า ขอข่วยการดำเนินงานของฝ่ายกิจการศึกษานั้น อาจมีความแตกต่างกันขึ้นอยู่กับสถาบันอุดมศึกษาในแต่ละแห่ง โดยทั่วไปมีดังนี้

- 1) การรับสมัคร และการคัดเลือกนักศึกษา
- 2) การให้ความร่วมมือกับฝ่ายวิชาการ เพื่อคัดเลือกอาจารย์ ทั้งนี้เพื่อให้ได้อาจารย์ที่สามารถให้คำปรึกษาแก่นักศึกษาได้
- 3) การจัดปฐมนิเทศนักศึกษาใหม่
- 4) บริการแนะแนวการศึกษา และอาชีพ
- 5) บริการให้คำปรึกษา ปัญหาส่วนตัว และสังคม
- 6) การจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อกระตุ้นให้นักศึกษาประสบความสำเร็จในการศึกษา
- 7) บริการหอพัก และอาหาร
- 8) การจัดหาทุนการศึกษา
- 9) การนิเทศนักศึกษาเกี่ยวกับกิจกรรมนักศึกษา
- 10) บริการอนามัย
- 11) บริการทางด้านสุขภาพ
- 12) การจัดทำระเบียบนักศึกษา
- 13) การทำวิจัยนักศึกษา และงานกิจการนักศึกษา
- 14) บริการจัดหางาน

Monat (1985) กล่าวว่า หน้าที่รับผิดชอบของฝ่ายกิจการศึกษานั้น มีความสำคัญกับความคงอยู่ของสถาบันอุดมศึกษา และความเป็นอยู่ของนักศึกษา

Miller and Winston, Jr. (1991) กล่าวว่า ฝ่ายกิจการนักศึกษา มีหน้าที่รับผิดชอบนักศึกษา นอกชั้นเรียน และในบางกรณีก็รับผิดชอบในชั้นเรียนด้วยขอข่วยการดำเนินงานของสถาบันอุดมศึกษาที่ขนาดใหญ่ในประเทศไทย มีดังนี้

- 1) การสรรหา หาคัดเลือกและการรับสมัครนักศึกษาโดยเฉพาะโครงการพิเศษบางโครงการ
- 2) การจัดปฐมนิเทศนักศึกษาใหม่
- 3) ระเบียบนักศึกษา
- 4) บริการหอพัก และอาหาร
- 5) บริการอนามัย
- 6) กิจกรรมนักศึกษา

- 7) บริการสอนซ่อมเสริม
- 8) ทุนการศึกษา
- 9) บริการแนะแนว
- 10) บริการจัดหางาน
- 11) วินัยศึกษา
- 12) โปรแกรมเพื่อช่วยพัฒนานักศึกษา
- 13) การวิจัย และการประเมินกิจการนักศึกษา
- 14) ศิษย์เก่าสัมพันธ์
- 15) บริการนักศึกษาต่างชาติ
- 16) การจัดสิ่งอำนวยความสะดวกให้แก่นักศึกษาในด้านอื่น ๆ เช่น การศึกษาวิชาการรักษาดินแดน สหกรณ์ร้านค้า ธนาคาร ไปรษณีย์ เป็นต้น
- 17) การจัดกิจกรรมหรือการดำเนินการด้านอื่น ๆ เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของฝ่ายกิจการนักศึกษาส่วนสถาบันอุดมศึกษาขนาดเล็ก อาจมีขอบข่ายการดำเนินงานกิจการนักศึกษาที่แคบลง เช่น สถาบันอุดมศึกษาที่สังกัดกระทรวงกลโหม อันได้แก่ โรงเรียนนายร้อย โรงเรียนนายเรือและโรงเรียนนายเรืออากาศ ก็ไม่จำเป็นต้องจัดบริการจัดหางาน เพราะนักศึกษาทุกคนที่สำเร็จการศึกษาต้องเข้ารับราชการทหาร ไม่ต้องจัดบริการสำหรับนักศึกษาต่างชาติ หรือจะรับนักเรียนต่างชาติเข้าศึกษาก็มีจำนวนน้อยมาก ไม่ต้องจัดการเกี่ยวกับการศึกษาวิชาการรักษาดินแดน เพราะนักเรียนทุกคนศึกษาวิชาการทหารอยู่แล้ว เป็นต้น

จากที่กล่าวสรุปได้ว่า ขอบข่ายการดำเนินงานด้านกิจการศึกษานี้กว้างขวางครอบคลุมถึงงานต่าง ๆ ซึ่งมีความสำคัญต่อความคงอยู่ และความสำเร็จของสถาบันอุดมศึกษา และเกี่ยวข้องกับชีวิตนักศึกษา ทั้งในด้านความเป็นอยู่ ความพร้อมในการศึกษาเล่าเรียน ตลอดจนความเจริญงอกงามในทุก ๆ ด้าน

แนวคิดเกี่ยวกับยาเสพติด

ปัจจุบันปัญหายาเสพติดที่ปรากฏอยู่ในประเทศไทยมีรูปแบบต่าง ๆ กัน และลักษณะปัญหาแตกต่างกันออกไป ชาวไทยภูเขาที่อาศัยอยู่ในภาคเหนือของประเทศไทย ส่วนหนึ่งมีอาชีพหลักในการเพาะปลูกฝิ่น และมีจำนวนไม่น้อยที่สูบ และติดยาฝิ่นด้วย ในหมู่ชาวไทยในชนบทพื้นราบ ก็มีการสูบบุหรี่ ใช้ใบกระท่อม กัญชา บาบ้า และยาแก้ปวด อยู่อย่างแพร่หลายปัญหาที่ร้ายแรงตามมาก็คือการแพร่ระบาดของ การติดยาเสพติดหลายชนิดปนกันอยู่ในขณะนี้ทั้งในต่างจังหวัดและในเขตกรุงเทพมหานคร โดยเฉพาะยาม้าหรือยาบ้า ได้แพร่ระบาดเข้าในแทบทุกชุมชน และหมู่บ้านซึ่งนับว่าเป็นปัญหาใหญ่ในขณะนี้ที่ทุกคนต้องร่วมกันแก้ไข (สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด, 2547: 10)

1. ความหมายของยาเสพติด

อนุวัณน์ ร่มโพธิ์ทอง (2544: 12-13) กล่าวว่า องค์การอนามัยโลกได้ให้นิยามของยาเสพติดให้โทษไว้ว่า หมายถึง ยาหรือสารใดก็ตามเมื่อเข้าสู่ร่างกายโดยการรับประทาน ฉีด สูบ หรือดม แล้วทำให้มีผลต่อจิตใจและร่างกายของผู้ใช้ โดยจะต้องมีลักษณะ 1) ใช้นานี้แล้วต้องเพิ่มขนาดตลอดเวลา

2) เมื่อหยุดใช้ก็จะทำให้เกิดมีอาการของการขาดยา 3) ผู้ใช้ยานี้เป็นเวลานาน จะทำให้เกิดความต้องการยานี้ทั้งร่างกายและจิตใจ และ4) ผู้ใช้ยานี้เป็นเวลานานก็จะทำให้เกิดผลร้ายต่อสุขภาพของผู้ใช้นั้นด้วย

ประเสริฐ กรวยสวัสดิ์ (2541: 13) กล่าวว่า พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 ให้ความหมายของยาเสพติดให้โทษไว้ว่าหมายถึง สารเคมีหรือวัตถุชนิดใด ๆ ซึ่งเมื่อเสพเข้าสู่ร่างกาย ไม่ว่าจะโดยรับประทาน ดม สูบ ฉีดหรือด้วยประการใด ๆ แล้วทำให้เกิดผลต่อร่างกายและจิตใจในลักษณะสำคัญ เช่น ต้องเพิ่มขนาดการเสพขึ้นเป็นลำดับ มีอาการถอนยาเมื่อขาดยา มีความต้องการเสพทั้งร่างกายและจิตใจอย่างรุนแรงตลอดเวลา และสุขภาพโดยทั่วไปจะทรุดโทรมลง กับให้รวมตลอดถึงพิษหรือส่วนของพิษที่เป็นหรือให้ผลผลิตเป็นยาเสพติดให้โทษ หรืออาจใช้ผลิตเป็นยาเสพติดให้โทษและสารเคมีที่ใช้ในการผลิตยาเสพติดให้โทษด้วย

สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (2535: 21) ได้ให้คำนิยามของยาเสพติดให้โทษ ว่าหมายถึงยาหรือสารเคมีใดก็ตามเมื่อบุคคลเสพหรือรับเข้าสู่ร่างกาย โดยการฉีดสูบกิน หรือดม หรือวิธีอื่น ๆ ติดต่อกันเป็นเวลานานหรือช่วงระยะเวลาหนึ่ง แล้วจะก่อให้เกิดเป็นพิษเรื้อรัง ซึ่งจะก่อให้เกิดความเสื่อมโทรมขึ้นแก่บุคคลผู้เสพและสังคมด้วย ทั้งนี้จะต้องทำให้ผู้เสพแสดงออกซึ่งลักษณะต่าง ๆ กัน คือ มีความต้องการที่จะเสพยาชนิดนั้น ๆ ต่อเนื่องไปมีความต้องการเพิ่มปริมาณของยามากขึ้น และมีภาวะเป็นการติดยาและอยากยาทั้งทางร่างกายและจิตใจ

สุพัฒน์ อีระเวชเจริญ (2540: 7) ได้ให้ความหมายของยาเสพติดว่า ยาเสพติดหมายถึง ยาหรือสารเคมีหรือวัตถุชนิดใด ๆ ซึ่งเมื่อเสพเข้าสู่ร่างกายไม่ว่าจะโดยวิธีรับประทาน ดม สูบ ฉีด หรือด้วยวิธีใดก็ตาม ทำให้เกิดผลต่อร่างกายและจิตใจ ซึ่งจะสังเกตลักษณะสำคัญได้ 4 ประการดังนี้

- 1) มีความต้องการที่จะเสพยานั้นอยู่ตลอดเวลา แสดงออกทั้งทางร่างกายและจิตใจ
- 2) ต้องเพิ่มขนาดของยาที่เสพมากขึ้น
- 3) มีอาการอยากยาหรือหิวยาได้เมื่อขาดยา (บางคนอาจมีอาการถอนยาเมื่อขาดยา)
- 4) สุขภาพทั่วไปทรุดโทรม

จากความหมายของยาเสพติดอาจสรุปได้ว่า หมายถึง สารหรือยาที่เป็นผลิตภัณฑ์จากธรรมชาติหรือจากการสังเคราะห์ ซึ่งเมื่อบุคคลใดเสพหรือรับเข้าสู่ร่างกายซ้ำ ๆ กันแล้ว ไม่ว่าจะด้วยวิธีใด ๆ เป็นช่วงระยะ ๆ หรือนานติดต่อกันก็ตามจะทำให้บุคคลนั้นต้องตกอยู่ในอิทธิพลของสารนั้น ทางด้านจิตใจหรือรวมทั้งด้านร่างกายและอาจต้องเพิ่มปริมาณการเสพขึ้นไปเรื่อย ๆ จนทำให้สุขภาพของบุคคลนั้นเสื่อมโทรมลงและอาจมีความผิดปกติทางด้านจิตใจหรือรวมทั้งร่างกายเมื่อไม่ได้เสพ

2. ประเภทของยาเสพติด

การแบ่งประเภทของยาเสพติด สามารถแบ่งออกเป็นประเภทต่าง ๆ ได้ดังต่อไปนี้

2.1 แบ่งตามแหล่งที่มา (รุจิ ภู่อารยะ และสุรเดช สำราญจิต, 2535: 24-40) แบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ

2.1.1 ยาเสพติดธรรมชาติ (Natural Drugs) เช่น ฝิ่น กัญชา กระเทียม

2.1.2 ยาเสพติดสังเคราะห์ (Synthetic Drugs) เช่น เฮโรอีน เซโคโลลาร์บิทัล ยาบ้า

2.2 แบ่งตามองค์การอนามัยโลก แบ่งออกเป็น 9 ประเภท คือ

- 2.2.1 ประเภทฝิ่นหรือมอร์ฟีน รวมทั้งยาที่ออกฤทธิ์คล้ายกัน เช่น เฮโรอีน เพตติดีน
- 2.2.2 ประเภทบาร์บิทูเรต รวมทั้งยาที่ออกฤทธิ์คล้ายกัน เช่น เซคโคบาร์บิทัล อะโมบาร์บิทัล เมโปรบาเมต ไออะซีแพม คลอไดอะซิพอกไซด์
- 2.2.3 ประเภทแอลกอฮอล์ เช่น เหล้า วิสกี้ เบียร์
- 2.2.4 ประเภทแอมเฟตามีน เช่น เมทแอมเฟตามีน เด็กซ์แอมเฟตามีน
- 2.2.5 ประเภทโคคาอีน เช่น ใบโคคา
- 2.2.6 ประเภทกัญชา เช่น ยอดช่อดอกกัญชาตัวเมีย
- 2.2.7 ประเภทคัท เช่น ใบคัท ใบกระท่อม
- 2.2.8 ประเภทหลอนประสาท เช่น แอลเอสดี ดีเอ็มที ลำโพง สารระเหย เห็ดเมา
- 2.2.9 ประเภทอื่น ๆ ที่ไม่สามารถจัดเข้าประเภทใดได้ เช่น ทินเนอร์ เบนซิน น้ำยาล้างเล็บ ยาแก้ปวด บุหรี่

2.3 แบ่งตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 มาตรา 7 (วิสูตร ธนชัยวิวัฒน์, 2540: 5) แบ่งออกเป็น 5 ประเภท คือ

- 2.3.1 ประเภท 1 ยาเสพติดให้โทษชนิดร้ายแรง เช่น เฮโรอีน แอมเฟตามีน
- 2.3.2 ประเภท 2 ยาเสพติดให้โทษทั่วไป เช่น มอร์ฟีน โคคาอีน โคเคอีน ฝิ่นยา
- 2.3.3 ประเภท 3 ยาเสพติดให้โทษมีลักษณะเป็นตำรับยาและมียาเสพติดให้โทษประเภท 2 ผสมอยู่ด้วย ตามหลักเกณฑ์ที่รัฐมนตรีประกาศกำหนดในราชกิจจานุเบกษา
- 2.3.4 ประเภท 4 สารเคมีที่ใช้ในการผลิตยาเสพติดให้โทษประเภท 1 หรือประเภท 2 เช่น อาเซติดแอนไฮไดรด์ อาเซติลคลอไรด์
- 2.3.5 ประเภท 5 ยาเสพติดให้โทษที่มีได้เข้าอยู่ในประเภท 1 ถึงประเภท 4 เช่น กัญชา กระท่อม

2.4 แบ่งตามการออกฤทธิ์ต่อระบบประสาทส่วนกลาง แบ่งได้เป็น 4 ประเภท คือ

2.4.1 สารกระตุ้น (Stimulants) คือสารที่ออกฤทธิ์ต่อจิตประสาทโดยการเพิ่มระดับกิจกรรมของระบบประสาทส่วนกลางให้สูงขึ้น ได้แก่

1) กระท่อม (KRATOM) ลักษณะทั่วไป กระท่อมเป็นพืชยืนต้นขนาดกลางชนิดหนึ่ง พบมากในแถบทวีปเอเชีย เช่น ประเทศอินเดีย และไทย เป็นต้น (จัดเป็นยาเสพติดประเภท 5 ตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522) ลักษณะใบคล้ายใบกระดังงาหรือใบฝรั่ง มีดอกกลมโตเท่าผลพุทรา มีชื่อเรียกต่าง ๆ กัน เช่น กระท่อมโคก กระท่อมพาย การเสพจะใช้ส่วนที่เป็นใบมาเคี้ยวสดหรือตากแห้งแล้วบดหรือหั่นเป็นผงหยาบ นำไปผสมกับน้ำร้อนดื่มแทนใบชาจีน พืชกระท่อมมีอยู่ 2 ชนิด คือ ชนิดก้านแดง มีลักษณะของก้านและเส้นของใบเป็นสีแดงเรื่อ ๆ และชนิดก้านเขียวมีลักษณะของก้านและเส้นของใบเป็นสีเขียวตลอดใบ กระท่อมเป็นยาเสพติดที่มีฤทธิ์ในการกระตุ้นประสาท เนื่องจากใบกระท่อมมีสารอันตรายชนิดหนึ่งเรียกว่า “ไมตราจัยติน” ทำให้ผู้เสพใบกระท่อมมีความรู้สึกไม่เหน็ดเหนื่อยขณะทำงาน ทำงานได้นาน หายปวดเมื่อย ไม่รู้สึกหิวหนวดแคตได้นาน แต่ไม่ชอบถูกฝน ในอดีตแพทย์แผนโบราณใช้ใบกระท่อมเพื่อรักษาโรคบิดท้องเดิน และระงับประสาท

ผู้เสพใบกระท่อมจะพบว่า มีร่างกายทรุดโทรมมาก เนื่องจากสุขภาพร่างกายทำงานเกินกำลัง ลักษณะที่เห็นชัด คือ ผิวหนังตามร่างกายแห้งเกรียมดำปากแห้ง แก้มเป็นจุดดำ ๆ และมีอาการนอนไม่หลับ ท้องผูก อุจจาระเป็นสีเขียวคล้ายมูลแพะ และหากเสพเข้าสู่ร่างกายติดต่อกันเป็นเวลานาน ๆ จะทำให้สภาพจิตใจสับสน อาจมีอาการทางประสาท และเมื่อไม่ได้เสพจะมีอาการขาดยา ร่างกายจะอ่อนเพลีย ปวดเมื่อยตามข้อ ตามกล้ามเนื้อ อารมณ์หงุดหงิด กระวนกระวายเบื่ออาหาร คลื่นไส้อาเจียน และนอนไม่หลับ

2) แอมเฟตามีน (AMPHETAMINE) หรือ ยาบ้า

ลักษณะทั่วไป แอมเฟตามีน มีลักษณะเป็นผงผลึกสีขาวไม่มีกลิ่น รสขม มีฤทธิ์ในการกระตุ้นระบบประสาทส่วนกลาง (จัดเป็นยาเสพติดให้โทษประเภท 1 ตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522) มีชื่อเรียกทางการค้าต่าง ๆ กัน เช่น เบนซีตรีน เด็กซีตรีน ฟินามีน เป็นต้น แต่ในกลุ่มผู้ใช้หรือเสพนิยมเรียกกันว่า ยาบ้า ยาขยัน ยาแก้ง่วง ยาได้ป ยาเพิ่มกำลัง เป็นต้น ผงแอมเฟตามีน 1 กรัม ละลายได้ในน้ำ 9 ซีซี (มิลลิลิตร) และละลายได้ในแอลกอฮอล์ 500 ซีซี (มิลลิลิตร) แต่จะไม่ละลายในอีเทอร์ ผงแอมเฟตามีน (ยาบ้า) เมื่อนำมาผลิต-อัดเม็ดเป็นเม็ดยาแล้วจะมีลักษณะเม็ดยาหลายลักษณะ เช่น เม็ดกลมแบน รูปเหลี่ยม รูปหัวใจ หรืออาจเป็นแคปซูลมีสีต่างกัน เช่น สีขาว สีน้ำตาล สีเหลือง แต่ที่พบส่วนมากจะเป็นสีขาว เม็ดกลมแบน มีสัญลักษณ์บนเม็ดยา เช่น รูปหัวม้า, LONDON, 99 รูปดาว เป็นต้น ในอดีตวงการแพทย์ใช้ แอมเฟตามีนรักษาผู้ป่วยที่มีอาการทางจิต เป็นโรคเศร้าซึมโรคง่วงเหงาหาวนอน (NARCOLEPSY) ใช้ลดความอ้วน แต่ปัจจุบันเลิกใช้แล้ว เพราะพบว่า แอมเฟตามีน (ยาบ้า) จะกระตุ้นระบบประสาทส่วนกลางซึ่งมีหน้าที่เก็บความจำ ความคิด ควบคุมการทำงานของอวัยวะต่าง ๆ ในร่างกาย การออกฤทธิ์ของแอมเฟตามีน (ยาบ้า) ที่พึงเกิดขึ้นกับร่างกายผู้เสพนั้น จะมีผลมากหรือน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับปริมาณยา ระยะเวลาของการใช้ยา สุขภาพร่างกายผู้เสพ และเอกลักษณ์ทางเคมีของตัวยาวามีมากน้อยเพียงใดเป็นสำคัญ

การเสพสามารถกระทำได้หลายวิธี เช่น การกิน แล้วดื่มน้ำหรือสุราตาม การดองไว้ในเครื่องดื่มบำรุงกำลัง การผสมในกาแฟ หรือนำมาบดแล้วนำไปปนไฟสุดคมเป็นไอระเหย แอมเฟตามีน (ยาบ้า) เป็นยาเสพติดอันตรายที่ก่อให้เกิดผลเสียร้ายแรงต่อตัวผู้เสพและสังคมส่วนใหญ่เป็นอย่างมาก การควบคุมหรือมาตรการลงโทษทางกฎหมาย ซึ่งเดิมควบคุมและเอาผิดไว้เฉพาะผู้ผลิต ผู้ค้า ผู้จำหน่ายและครอบครองเท่านั้น แต่ปัจจุบันได้มีการแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท กำหนดให้สามารถเอาผิดและลงโทษผู้ที่เสพแอมเฟตามีน (ยาบ้า) ได้ตามกฎหมายเป็นที่เรียบร้อยแล้ว

ฤทธิ์ของแอมเฟตามีน (ยาบ้า) จะส่งผลกระทบต่อผู้เสพ ก่อให้เกิดอาการทั้งทางร่างกายและจิตใจ โดยอาการทางร่างกายที่เกิดขึ้นนั้น ผู้เสพแอมเฟตามีน (ยาบ้า) ประมาณ 20-30 กรัมต่อวัน จะมีอาการเบื่ออาหาร พุดมาก ตื่นเต้นง่าย มือสั่น คลื่นไส้ ความดันโลหิตสูง หัวใจเต้นเร็วและแรง ไม่รู้สึกง่วง เหงื่อออกมาก กลิ่นตัวแรง ปากและจมูกแห้ง หน้ามัน ทำงานได้นานเกินกว่าปกติ รูม่านตาเบิกกว้าง สุกหูหรือจัด ท้องเสีย มีอารมณ์หงุดหงิด ฉุนเฉียวง่าย สำหรับอาการทางจิตนั้นพบว่า เนื่องจากแอมเฟตามีน (ยาบ้า) มีฤทธิ์ในการกระตุ้นระบบประสาท ส่วนกลางและเป็นยาที่ถูกดูดซึมได้ง่าย การเสพจึงต้องเพิ่มขนาดเสมอ ๆ ซึ่งหากใช้หรือเสพแอมเฟตามีน (ยาบ้า) ติดต่อกันเป็นเวลานาน จะทำให้เกิดอาการทางจิต เป็นโรคหวาดระแวง วิดกกังวล มีอาการประสาทหลอน บางรายเพื่อ

คลุ้มคลั่งเห็นภาพหลอนต่าง ๆ นานา อาจเป็นบ้าได้ และในขณะที่เกิดอาการดังกล่าวอาจทำร้ายตนเอง และผู้อื่นให้บาดเจ็บหรือเสียชีวิตได้ เช่น ก่ออาชญากรรม ปล้นจี้จับตัวประกัน หรือก่ออุบัติเหตุทางรถยนต์ เป็นต้น และหากใช้ยาบ้ามากเกินไปขนาด หรือใช้ในปริมาณมาก จะทำให้ตัวซีดจนอาจเขียวมีไข้ขึ้น ใจสั่น ความดันโลหิตสูง หายใจไม่ออก มือสั่นมากเดินโซเซ คลื่นไส้อาเจียน กล้ามเนื้อกระตุก ไม่สามารถควบคุมตนเองได้ อาจชัก หมดสติ หรือเสียชีวิตด้วยอาการของโรคหัวใจวาย หรือหลอดเลือดในสมองแตก นอกจากนี้ ผู้เสพแอมเฟตามีน (ยาบ้า) ยังมีโอกาสเสี่ยงสูงต่อการเป็นโรคตับอักเสบ ไตไม่ทำงาน โรคเกี่ยวกับปอด และเป็นโรคติดเชื้ออื่น ๆ ได้ง่าย

3) อีเฟดรีน (EPHEDRINE)

ลักษณะทั่วไป เป็นผงละเอียดสีขาว เมื่อนำมาผลิตเป็นเม็ดยาจะมีหลายลักษณะ เช่น เป็นเม็ดกลมแบน ชนิดน้ำบรรจุหลอด และชนิดแคปซูล มีฤทธิ์ในการกระตุ้นระบบประสาทส่วนกลาง เช่นเดียวกับแอมเฟตามีน (ยาบ้า) จัดเป็นวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท ประเภท 2 ตามพระราชบัญญัติวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท พ.ศ. 2518 ซึ่งจากเดิม อีเฟดรีน จัดเป็นวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิต และประสาทประเภท 3 แต่เนื่องจากได้มีการนำอีเฟดรีนมาใช้ในทางที่ผิดมีการนำมาเสพแทนแอมเฟตามีน (ยาบ้า) ก่อให้เกิดปัญหาต่อชีวิตและทรัพย์สินส่วนรวมอย่างมาก จึงได้มีการแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท และจัดให้อีเฟดรีน ทั้งชนิดน้ำและทุกตำรับยาที่มีส่วนผสมของอีเฟดรีน เป็นวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาทประเภท 2 กำหนด ควบคุม และมีมาตรการลงโทษเช่นเดียวกับแอมเฟตามีน (ยาบ้า) อีเฟดรีนนิยมเรียกกันทั่วไปว่า ยาอี ยาเอฟ หรือยาอี มักจะแพร่ระบาดในกลุ่มผู้ใช้แรงงาน การเสพจะใช้ผสมกับน้ำดื่มหรือกินพร้อมกับดื่มน้ำตาม

ผู้เสพยาอีเฟดรีน (ยาอี) จะมีอาการคล้ายคลึงเช่นเดียวกับผู้เสพแอมเฟตามีน (ยาบ้า) กล่าวคือฤทธิ์ของอีเฟดรีน (ยาอี) จะกระตุ้นระบบประสาท ทำให้ผู้เสพสามารถทำงานได้นาน มีอาการตื่นตันทันใจ สิ้นไม่รู้สึกง่วงนอน เหงื่อออกมาก ความดันโลหิตสูง เป็นต้น หากเสพติดต่อกันเป็นเวลานานจะเกิดอาการประสาทหลอน เป็นโรคจิต บางรายที่เสพยาเข้าสู่ร่างกายเกินขนาดจะเกิดอาการใจสั่น มือเท้าเกร็งและชา ความดันโลหิตสูง หัวใจเต้นเร็วผิดปกติ หายใจลำบากคลื่นไส้ อาเจียน ชักและหมดสติถึงขั้นเสียชีวิตได้ทันที

2.4.2 สารระงับ (Depressants) คือสารที่ออกฤทธิ์ต่อจิตประสาทโดยการไประงับกิจกรรมของระบบประสาทส่วนกลาง ทำให้กิจกรรมของอวัยวะต่าง ๆ และพฤติกรรมซ้าลง ได้แก่

1) บาร์บิทูเรต (BAIBITURATE)

ลักษณะของยาชนิดนี้มีหลายลักษณะ เช่น เป็นเม็ดแบน เม็ดกลม เม็ดยาวรี เป็นแคปซูล มีสีต่างกัน เช่น สีขาว เขียว ฟ้ำ เป็นต้น มีฤทธิ์ในการระงับประสาท (จัดเป็นวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาทประเภท 3 ตามพระราชบัญญัติวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท พ.ศ. 2518) ทางการแพทย์ใช้ประโยชน์ในการรักษาหรือระงับอาการโรคประสาทบางประเภท หรือใช้เป็นยานอนหลับ ยาชนิดนี้ใช้กันมากในกลุ่มผู้หญิงบริการ นักร้อง และผู้ที่ทำงานกลางคืน นิยมเรียกกันในกลุ่มผู้เสพว่าเหล้าแห้ง หรือเซโคنال หรือปีศาจแดง

บาร์บิบูเรต หรือ เหล้าแห้ง ปีศาจแดง มีฤทธิ์ในการกดประสาท ผู้ที่เสพจะเกิดอาการง่วงเหงาหาวนอน มึนเมา เซื่องซึม พุดจาไม่รู้เรื่อง มีอาการคล้ายคนเมาเหล้า อารมณ์เฉื่อยชา หงุดหงิดสับสน เดินเซไปเซมา บางรายมีอาการคลื่นไส้ อาเจียน ฤทธิ์ของยาชนิดนี้ สามารถทำให้ผู้ที่เสพเกิดอาการที่ก้าวร้าว กล้ากระทำการต่าง ๆ ได้โดยขาดความยั้งคิด โดยไม่คำนึงถึงความถูกต้องหรือศีลธรรม ขาดความรับผิดชอบ และหากเสพเกินขนาด ผู้เสพอาจเสียชีวิตได้ เนื่องจากฤทธิ์ของยาจะกดประสาทอย่างรุนแรง ทำให้หลับหรือช็อกเสียชีวิตในเวลาต่อมา

2) สารระเหย (VOLATILE SOLVENT)

ลักษณะทั่วไป สารระเหย คือ สารที่ได้จากขบวนการผลิตน้ำมันปิโตรเลียม มีลักษณะเป็นไอ ระเหยได้รวดเร็วในอากาศ มีฤทธิ์ในการระงับประสาทส่วนกลาง (จัดเป็นยาเสพติดให้โทษตามพระราชกำหนดการป้องกันการใช้สารระเหย พ.ศ. 2533) สารระเหยจะพบเห็นอยู่ในรูปผลิตภัณฑ์สำเร็จรูปต่าง ๆ เช่น ทินเนอร์ แลคเกอร์ สีพ่น กาวน้ำ กาวยา น้ำยาล้างเล็บ เป็นต้น มีลักษณะเป็นของเหลวเฉพาะตัว ระเหยได้ดี สามารถดูดซึมได้รวดเร็ว นิยมนำมาเสพโดยวิธีการสูดดมเข้าร่างกาย สารระเหยที่แพร่ระบาดอยู่ในปัจจุบันไม่ว่าชนิดใดมีสารพิษที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ เช่น สาร TOLUENE, ACETONE, ETHYL ACETATE, METHYL ACETATE เป็นต้นเป็นส่วนผสมอยู่ เมื่อสูดดมสารระเหย สารพิษต่าง ๆ จะผ่านทางเดินหายใจ เข้าสู่กระแสโลหิตและแพร่กระจายอย่างรวดเร็ว เข้าสู่อวัยวะต่าง ๆ ของร่างกาย เช่น ระบบประสาท ตับ ไต หัวใจกล้ามเนื้อ เป็นต้น สารพิษ TOLUENE บางส่วนจะถูกกำจัดออกมาทางปอด จึงมักได้กลิ่นสารระเหยจากลมหายใจของผู้เสพ

ผู้ที่เสพจะได้รับอาการเป็นพิษจากการสูดดมสารระเหยใน 2 ลักษณะ ดังนี้คือ พิษระยะเฉียบพลัน เป็นอาการที่เกิดขึ้นทันทีทันใดหลังจากการเสพสารระเหย ประมาณ 15-20 นาที ในระยะแรกจะทำให้ผู้เสพมีอาการตื้นตัน ความรู้สึกเป็นสุข ร่าเริง ต่อมาจะมีอาการเหมือนคนเมาสุรา (แต่ไม่มีกลิ่นสุรา) พุดจาอ้อแอ้ไม่ชัดเจน ความคิดสับสนควบคุมตนเองไม่ได้ เกิดอาการระคายเคืองที่เยื่อภายในปากและจมูก ตามีความไวต่อแสงมากขึ้น หูแว่ว กล้ามเนื้อทำงานไม่ประสานกัน ฤทธิ์ของสารระเหยจะกระตุ้นระบบประสาทส่วนกลาง ทำให้ผู้เสพนอนไม่หลับมีอาการเพ้อฝัน หลังจากนั้นจะเกิดอาการเหม่อซึม ง่วงเหงาหาวนอน หัวใจเต้นเร็วผิดปกติ ไอคลื่นไส้ ใจสั่น ชักและเกร็ง อาจหมดสติได้และหากสูดดมเข้าสู่ร่างกายในปริมาณที่มากเกินไปขนาดฤทธิ์ของสารระเหยจะไปกดศูนย์การหายใจ ทำให้หัวใจทำงานผิดปกติ อาจถึงขั้นเสียชีวิตเนื่องจากการทำงานของหัวใจล้มเหลว และสำหรับพิษเรื้อรังนั้น ผู้ที่สูดดมสารระเหยต่อเนื่องกันเป็นเวลานาน ๆ ระบบอวัยวะต่าง ๆ ในร่างกาย จะถูกสารพิษจากสารระเหยทำลาย ก่อให้เกิดโรคร้ายแรง เช่น โรคระบบทางเดินหายใจ เกิดอาการไอเรื้อรัง หลอดลมอักเสบ ปอดอักเสบ โรคมะเร็งในปอด ไตอักเสบ การทำงานของหัวใจผิดปกติ โรคมะเร็งในเม็ดเลือดขาว นอกจากนี้สารพิษ“โทลูอิน” (TOLUENE) จะทำลายเซลล์ประสาท ระบบประสาทและสมอง ทำให้สมองเสื่อม ความจำเสื่อม หลงลืม อาจถึงขั้นพิการทางสมองกลายเป็นโรค “สมองฝ่อถาวร” ระบบกล้ามเนื้อของร่างกาย จะทำงานไม่ประสานกันกล้ามเนื้อจะลีบลง มือสั่น การทรงตัวไม่ดี เดินเซไปมาอาจเป็นอัมพาตที่แขนหรือขา ตลอดจนเกิดโรคขาดตามปลายมือปลายเท้า บางรายจะมีอาการทางประสาท

สำหรับผู้ติดสารระเหย เมื่อไม่ได้เสพจะมีอาการขาดยา เกิดอาการ หงุดหงิด ง่วงเหงาหาวนอน ปวดท้อง เหงื่อออกมาก ปวดตามกล้ามเนื้อ ความคิดฟุ้งซ่าน มีพฤติกรรมก้าวร้าว นอนไม่หลับ กระสับกระส่าย กระวนกระวาย เจ็บหน้าอก คลื่นไส้และอาเจียน สารระเหยเป็นสิ่งเสพติด

ที่มีความร้ายแรงกว่ายาเสพติดประเภทอื่นเป็นอย่างมาก เพราะนอกจากเสพติดง่ายแล้วยังก่อให้เกิดโรคร้ายแรงต่าง ๆ อีกมากมายโดยเฉพาะ โรคสมองฝ่อถาวร ปัจจุบันวงการแพทย์ได้ยืนยันว่า ยังไม่มียาหรือวิธีการใด ๆ ที่จะสามารถรักษาโรคสมองฝ่อให้หายกลับคืนเป็นปกติ

2.4.3 สารบรรเทาปวด (Analgesics) คือสารที่ออกฤทธิ์ในการลดปริมาณความรับผิดชอบในการส่งข้อมูลความรู้สึกของเซลล์ประสาทไปสู่ระบบประสาทส่วนกลาง ทำให้สมองไม่รับรู้ความเจ็บปวด หรือเข้าไปเปลี่ยนแปลงกระบวนการทำงานของสมอง จนทำให้สมองตีความเจ็บปวดไม่ตรงตามความเป็นจริง ได้แก่

1) ฝิ่น (OPIUM)

ลักษณะทั่วไปต้นฝิ่นเป็นพืชล้มลุก นิยมปลูกกันทางภาคเหนือของประเทศไทย (จัดเป็นยาเสพติดให้โทษประเภท 2 ตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522) เนื้อฝิ่นได้มาจากยางที่กรีดจากผล (กระเปาะ) ฝิ่น มีสีน้ำตาล กลิ่นเหม็นเขียว รสขม เรียกว่า ฝิ่นดิบ และหากนำฝิ่นดิบมาต้ม เคี้ยว หรือหมัก จะได้ฝิ่นที่มีสีน้ำตาลไหม้ปนดำมีรสขมเฉพาะตัวเรียกว่า ฝิ่นสุก ทั้งฝิ่นดิบและฝิ่นสุก มีฤทธิ์ในการบรรเทาปวด ในอดีตทางการแพทย์ใช้เป็นยาระงับอาการปวดแก้โรคท้องเดิน และไอ

สำหรับอาการของผู้ที่เสพฝิ่นนั้น ขณะที่เสพฝิ่นเข้าสู่ร่างกายจะมีอาการจิตใจเลื่อนลอย ซึม ง่วง พุดจาวกไปวนมา อารมณ์ดี ความคิดและการตัดสินใจเชื่องช้า ผู้ที่เสพฝิ่นติดต่อกันเป็นระยะเวลานาน สุขภาพร่างกายจะทรุดโทรม ตัวซีดเหลือง ชูบผอม ดวงตาคมลอลอย ริมฝีปากเขียวคล้ำ อ่อนเพลียง่าย ซึมเศร้า ง่วงเหงาหาวนอน เกียจคร้าน ไม่รู้สึกตัว ซึ่พจรเต้นช้า อารมณ์แปรปรวนง่าย พุดจาวไม่อยู่กับร่องรอย ความจำเสื่อม หากไม่ได้เสพฝิ่น เมื่อถึงเวลาจะมีอาการหงุดหงิด ฉุนเฉียวง่าย บางรายมีอาการอ่อนเพลีย ไม่มีแรง ดิ้นทุรนทุราย น้ำมูกน้ำตาไหลม่านตาขยาย ผิดปกติ ปวดตามกล้ามเนื้อ ตามกระดูก ปวดบิดในท้องอย่างรุนแรง อาเจียน หายใจลำบาก อาจชักและหมดสติได้

2) มอร์ฟีน (MORPHINE)

ลักษณะทั่วไป เป็นสารอัลคาลอยด์ที่สกัดได้จากฝิ่น มีลักษณะเป็นผงสีขาว นวลสีครีม สีเทา ไม่มีกลิ่น รสขม ละลายน้ำง่าย (จัดเป็นยาเสพติดให้โทษประเภท 2 ตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522) มีฤทธิ์ในการบรรเทาปวดมากกว่าฝิ่น ประมาณ 8-10 เท่า เสพติดได้ง่าย มีลักษณะต่าง ๆ กัน เช่น อัดเป็นเม็ด เป็นผง เป็นแท่งสีเหลี่ยมมีเครื่องหมาย 999 หรือ OK เป็นสัญลักษณ์ เป็นชนิดน้ำบรรจุหลอด

ผู้ที่เสพมอร์ฟีน ในระยะแรกฤทธิ์ของมอร์ฟีนจะช่วยลดความวิตกกังวล คลายความเจ็บปวดต่าง ๆ ตามร่างกาย ทำให้มีอาการง่วงนอนและหลับง่ายและหากเสพจนเกิดอาการติดฤทธิ์ของมอร์ฟีนจะทำให้ผู้เสพมีอาการเหม่อลอย เชื่องซึม จิตใจเลื่อนลอย เกียจคร้าน ไม่สนใจต่อสิ่งแวดล้อมรอบกาย สุขภาพร่างกายผ่ายผอม และทรุดโทรม เมื่อไม่ได้เสพจะเกิดอาการกระวนกระวาย ความคิดสับสน พฤติกรรมก้าวร้าว หงุดหงิดง่าย วิตกกังวลหวาดระแวง หูอื้อ นอนไม่หลับปวดท้อง คลื่นไส้ อาเจียน บางคนอาจชักและหมดสติได้ในที่สุด

3) เฮโรอีน (HEROIN)

ลักษณะทั่วไป เฮโรอีน เป็นยาเสพติดให้โทษชนิดร้ายแรง ประเภท 1 (ตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522) เฮโรอีนได้จากการสังเคราะห์ ตามกรรมวิธีทางเคมีฤทธิ์ของเฮโรอีนมีความรุนแรงกว่ามอร์ฟีน ประมาณ 4-8 เท่า และรุนแรงกว่าฝิ่น ประมาณ 30-80 เท่า เฮโรอีนที่แพร่ระบาดในปัจจุบัน มี 2 ชนิด คือ เฮโรอีนบริสุทธิ์ หรือเฮโรอีนเบอร์ 4 มีลักษณะเป็นผงละเอียดสีขาว ชนิดนี้จะมีเนื้อเฮโรอีนสูงถึง 90-95 เปอร์เซ็นต์ ไม่มีกลิ่น รสขมจัด (นิยมเรียกว่าผงขาว) มักบรรจุอยู่ในถุง ห่อกระดาษ พลาสติกหรือหลอด นิยมเสพโดยวิธีฉีดหรือสูบ และเฮโรอีนผสม หรือเฮโรอีนเบอร์ 3 นิยมเรียกกันว่า แค็ป ไอร์เซยลักษณะเป็นเกล็ดไม่มีกลิ่น มีหลากหลายสีต่าง ๆ กัน เช่น สีม่วงอ่อน สีชมพูอ่อน สีดินลูกรัง เป็นต้น ชนิดนี้จะมีเนื้อเฮโรอีน ประมาณ 5-20 เปอร์เซ็นต์ เป็นเฮโรอีนไม่บริสุทธิ์ เนื่องจากมีสารพิษประเภทสารหนู สติ๊กนิน กรดประสานทอง เป็นต้น เป็นส่วนผสมอยู่ด้วย มักจะพบบรรจุอยู่ในซองพลาสติกหรือห่อกระดาษ นิยมเสพโดยวิธีสูดไอร์เซย

เฮโรอีน (ผงขาว) เป็นยาเสพติดที่ร้ายแรง เสพติดได้ง่ายเพียง 1 ครั้ง หรือ 2 ครั้ง อาจทำให้ติดได้ทันที ขณะที่เสพเฮโรอีน จะทำให้เกิดอาการมึนงง เชื่องซึม ง่วง เคลิ้มหลับได้เป็นเวลานาน ไม่สนใจต่อสิ่งต่าง ๆ รอบข้าง บางรายเกิดอาการคลื่นไส้ อาเจียน ตาลาย สำหรับผู้ที่เสพจนติด เสพเป็นประจำ ร่างกายจะทรุดโทรม ผอม ตัวซีดเหลือง ขอบตาคล้ำ ดวงตาเหม่อลอย น้ำหนักตัวลดอย่างรวดเร็ว สมอและประสาทเสื่อม ความคิดสับสน ความจำเสื่อม อ่อนเพลียไม่มีแรง และหากใช้ยาเกินขนาด ฤทธิ์ของเฮโรอีนจะทำให้หัวใจหยุดทำงาน เกิดอาการ “ช็อค” ถึงแก่ความตายได้ทันที

เมื่อขาดยาหรือไม่ได้เสพยาเมื่อถึงเวลาต้องการ ผู้เสพติดเฮโรอีนจะเกิดอาการทรมานทุรนทุราย ทุกข์ทรมาน น้ำมูก น้ำตาไหล ความคิดฟุ้งซ่านสับสน หงุดหงิด กระวนกระวาย ปวดเจ็บตามกล้ามเนื้อตามกระดูก ปวดท้องอย่างรุนแรง หูอื้อ ตาพร่ามัว อาเจียนอย่างรุนแรง ถ่ายอุจจาระเป็นเลือด นอนไม่หลับ บางรายที่มีอาการแพ้คลั่ง ชักและหมดสติ อาจถึงขั้นเสียชีวิตได้

2.4.4 สารหลอนประสาท (Hallucinogens) คือสารที่ออกฤทธิ์ต่อจิตประสาทโดยทำให้ระบบการรู้สึกเปลี่ยนแปลงไปและทำให้เกิดอาการประสาทหลอน ได้แก่

1) แอลเอสดี (LSD)

ลักษณะทั่วไป สารแอลเอสดี มีลักษณะเป็นผลึกสีขาว ไม่มีกลิ่น สกัดได้มาจากเชื้อราที่เกิดขึ้นบนเมล็ดข้าวไรย์ เป็นยาเสพติดชนิดหนึ่งที่มีฤทธิ์ร้ายแรงในการหลอนประสาท (จัดเป็นวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาทประเภท 1 ตามพระราชบัญญัติวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท พ.ศ. 2518) แอลเอสดี ส่วนใหญ่ที่พบจะอยู่ในรูปของ เม็ดยากลมแบน กลมรี แคปซูลชนิดอัดเม็ดเป็นก้อนสีเหลี่ยม ชนิดแผ่นบาง ๆ คล้ายเสตมป์ (MAGIC PAPER) และชนิดน้ำบรรจุอยู่ในหลอดแก้ว ในอดีตทางการแพทย์ เคยใช้เป็นยาเพื่อรักษาคนไข้ โรคจิตบางประเภท แต่ปัจจุบันเลิกใช้แล้ว เนื่องจากพบว่า แอลเอสดี มีฤทธิ์ในการหลอนประสาทอย่างรุนแรง มีผลโดยตรงต่อระบบประสาทส่วนกลาง ทำให้ระบบประสาทเกิดอาการแปรปรวน อารมณ์และจิตใจเปลี่ยนแปลงไปจากปกติ มีพฤติกรรมก้าวร้าว เพ้อฝันในสิ่งที่เป็นไปไม่ได้ ตลอดจนทำให้เกิดอาการติดยาสุขภาพโดยทั่วไปจะทรุดโทรม

ผู้ที่เสพ แอลเอสดี เข้าสู่ร่างกายไม่ว่าจะมากหรือน้อยเพียงใดก็ตาม ฤทธิ์ของแอลเอสดี จะทำให้เกิดอาการประสาทหลอน ใจสั่น ความดันโลหิตสูง เพื่อฝัน เกิดอารมณ์หลอนตนเอง มีอาการเปลี่ยนแปลงทางอารมณ์อย่างรุนแรง ขาดสติสัมปชัญญะ เช่น คิดว่าตนเองเก่งสามารถทำอะไรก็ได้ เห็นกิ้งไม้เป็นงู และหากเสพในปริมาณมาก จะทำให้เกิดอาการประสาทหลอนอย่างรุนแรง ไม่สามารถควบคุมตนเองได้ เช่น ทำร้ายตนเอง กรีดท้อง กรีดแขน เกิดอารมณ์อยากฆ่าตัวตาย มีความกลัวอย่างบ้าบิ่น อาจถึงขั้นกระทำวินิบาตกรรมได้ นอกจากนั้นแล้ว ผู้ที่เสพยาประเภทนี้ติดต่อกันเป็นเวลานาน จะทำให้เกิดอาการโรคจิตเรื้อรัง

2) กัญชา (CANNABIS)

ลักษณะทั่วไป กัญชา เป็นพืชล้มลุกจำพวกหญ้าชนิดหนึ่ง มีชื่อเรียกต่าง ๆ กัน เช่น THAI-STICKS, MARY-JANE หรือที่นิยมเรียกกันในกลุ่มผู้เสพว่า เนื่อ (จัดเป็นยาเสพติดให้โทษ ประเภท 5 ตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522) ลักษณะใบกัญชา จะเรียวยาว แตกเป็นแฉกคล้ายใบละหุ่ง หรือมันสำปะหลัง ส่วนที่นำมาใช้เสพคือ ใบและยอดช่อดอกตัวเมีย โดยการนำมตากหรืออบแห้งแล้วบดหรือหั่นเป็นผงหยาบ ๆ นำมาม้วนบุหรือสูบ หรืออาจสูบด้วยกล้องหรือบ้องกัญชา บางรายใช้เคี้ยว หรือเจือปนกับอาหารรับประทาน ในกรณีที่เสพด้วยวิธีการสูบกถึ้นกัญชาจะเหมือนกับเชือกหรือหญ้าแห้งไหม้ไฟ

กัญชาจะออกฤทธิ์หลอนประสาท ในช่อดอกและใบกัญชามีสารพิษที่ร้ายแรงชนิดหนึ่งเรียกว่า Tetra hydrocannabinol (THC) เป็นสารพิษที่ละลายสุภาพร่างกายและก่อให้เกิดอาการติดยา ผู้เสพกัญชาเข้าสู่ร่างกายแล้วประมาณ 15-30 นาที ฤทธิ์ของสาร THC จะทำให้ร่างกาย อารมณ์และจิตใจของผู้เสพเปลี่ยนแปลงไป บางรายอาจถึงขั้นไม่สามารถควบคุมสติตนเองได้ อาจเพื่อคลั่ง มีอาการเป็นโรคจิตในเวลาต่อมา ในระยะแรกของการเสพกัญชา ผู้เสพจะมีอาการร่าเริง ช่างพูด หัวเราะง่าย หัวใจเต้นเร็ว ตื่นเต้นง่าย ต่อมาจะมีอาการคล้ายคนเมาเหล้าอย่างอ่อน

ผู้เสพจะมีอาการ ง่วงนอน ซึม หายใจถี่ เห็นภาพลวงตา ภาพหลอนต่าง ๆ เกิดอาการหวิวว่ว ตกใจง่ายวิตกกังวล หวาดระแวง บางรายคลื่นไส้ อาเจียน ความจำเสื่อม ความคิดสับสน เพื่อคลั่ง ไม่สามารถควบคุมตนเองได้ มีอาการทางจิต

นอกจากนี้สารพิษในกัญชายังทำลายระบบภูมิคุ้มกันของร่างกาย ทำให้ร่างกายอ่อนแอติดโรคอื่น ๆ ได้ง่าย เช่น โรคหลอดเลือดอักเสบเรื้อรัง โรคระบบทางเดินหายใจ โรคกระเพาะปัสสาวะ ทำให้สมรรถภาพทางเพศลดลง เกิดความผิดปกติของฮอร์โมนเพศและพันธุกรรม

จากที่กล่าวมาพบว่า ประเภทของยาเสพติดนั้นแบ่งออกได้หลายรูปแบบ ขึ้นอยู่กับลักษณะของเกณฑ์ที่นำมาใช้ในการแบ่ง เช่น แบ่งตามแหล่งที่เกิด แบ่งตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 แบ่งตามองค์การอนามัยโลก และแบ่งตามการออกฤทธิ์ต่อจิตประสาท ซึ่งทั้งหมดจะครอบคลุม ยาเสพติด ทั้ง 4 ประเภทคือ ยาเสพติดประเภทกดประสาท ยาเสพติดประเภทกระตุ้นประสาท ยาเสพติดประเภทหลอนประสาท และยาเสพติดประเภทออกฤทธิ์ผสมผสาน

3. สาเหตุของการติดยาเสพติด

สาเหตุการติดยาเสพติดอธิบายได้ด้วยแนวคิดชีวจิตสังคมของบุคคล ดังนี้

จรรยา จิตติวุฒิการ (2544) 1) ด้านชีว (Biological) สาเหตุทางสารเคมีชีวในสมองคือ โครงสร้างในระบบประสาทที่ผลิตสารความสุขไม่สมบูรณ์ ทา ให้สารความสุขมีน้อยส่งผลให้บุคคลมีความเสี่ยงสูงในการลองใช้ยาที่ช่วยให้รู้สึกมีความสุข หรือมีโอกาสติดยาได้ง่ายนอกจากนี้การเปลี่ยนแปลงของสมองที่ได้รับยาเสพติดอย่างสม่ำเสมอ จะเปลี่ยนสภาพจากผู้เสพยาเป็นติดยาและเลิกได้ยากนับเป็นสาเหตุทางชีวที่สำคัญที่เรียกว่า “ สมองติดยา ” กล่าวคือ ในสมองมีวงจรความสุขเริ่มจากศูนย์สมองส่วนความสุขซึ่งอยู่ใน Ventral Tegmental area บริเวณบนสุดของก้านสมอง ถูกกระตุ้นด้วยสารเสพติดทุกชนิดไม่ว่าจะเป็น ผีน กัญชา ยาบ้า หรือเหล้า บุหรี่ ศูนย์สมองนี้จะส่งสารความสุขออกมา ความสุขที่ได้รับจากการกระตุ้นจากยาเสพติดจะถูกจดจำ ไว้ที่บริเวณเก็บความจำ เกี่ยวกับอารมณ์ ซึ่งอยู่ในลิมบิกความสุขที่เกิดขึ้นจากการกระตุ้นจากยาเสพติดทำให้บุคคลพึงพอใจ จึงใช้ยาถี่ขึ้นเพื่อให้เกิดความสุขนาน ๆ จึงเกิดภาวะติดยา 2) ด้านจิตตะ (Psychology) สภาวะทางจิตใจเป็นปัจจัยเสี่ยงหรือสาเหตุสำคัญที่มีการติดยาของบุคคล ได้แก่ ลักษณะอารมณ์ นิสัย บุคลิกภาพ การปรับตัว วิธีการคิดและการจัดการกับปัญหา การเผชิญปัญหา วิธีการแสวงหาความสุข ลักษณะทางจิตวิทยาของผู้ใช้ยาเสพติด พบว่าทั้งกลุ่มวัยรุ่นและวัยทำงานมีสภาวะจิตและบุคลิกที่ทา ให้ใช้และติดยาเสพติด ดังนี้ 2.1) มีความเปี่ยงเบนทางความคิดควบคุมตนเองได้น้อย ชอบเสี่ยงโดยไม่มีเหตุผลคนกลุ่มนี้ชอบลอง ชอบความท้าทายในทางที่ผิด จึงทา ให้ใช้และติดยาได้ง่าย 2.2) มีความภูมิใจในตนเองต่ำ พบว่าวัยรุ่นที่เป็นเด็กมีผลการเรียนต่างทา ให้ไม่สนใจ หนีเรียนไปคบกลุ่มเพื่อนที่ใช้ยาเสพติดได้ง่ายในวัยทำงานพบในคนที่ไม่ประสบความสำเร็จในชีวิต รู้สึกตนเองล้มเหลวไม่สู้ชีวิต 2.3) ขาดความสามารถในการแก้ปัญหาชีวิตประจำวัน พุดคุยหรือปรึกษาใครไม่เป็น ชอบเก็บปัญหาไว้ตามลา พังและแก้ด้วยตนเอง 2.4) มีความวิตกกังวลง่าย หรือวิตกกังวลสูงพบกับภาวะวิตกกังวลบ่อย ๆ จำเป็นต้องใช้ยาเสพติดเพื่อทา ให้รู้สึกดี ผ่อนคลายหรือมีความกล้า เช่น คนที่ต้องทำงานหนักทำงานเสี่ยงต่าง ๆ 2.5) บุคคลที่มีภาวะซึมเศร้า เป็นภาวะทางอารมณ์ที่พบบ่อยในผู้ใช้ยาเสพติดเพราะบุคคลเหล่านี้ต้องการความสุขสดชื่นในชีวิต ต้องการหนีหนีจากความทุกข์ใจ 2.6) ผู้ป่วยทางจิต ต้องจำแนกให้ได้ว่าใช้ยาเสพติดบางตัวจนทา ให้เกิดอาการทางจิตหรือเป็นโรคจิตอยู่ก่อนแล้วไปใช้ยาเสพติด เพื่อจะได้บำบัดรักษาได้ถูกต้อง 2.7) ความคิด ความเชื่อ หรือทัศนคติของบุคคลต่อยาเสพติด และการควบคุมการใช้ ผู้ติดยาจำนวนมาก คิดว่าจะใช้ได้อย่างฉลาดโดยเลือกใช้ยาแก้ปัญหาชั่วคราว และคิดว่าจะควบคุมการใช้ได้ แต่พบว่าทา ได้ยาก ซึ่งส่วนหนึ่งเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางชีว

ศูนย์บำบัดรักษายาเสพติดเชียงใหม่ (2547) ด้านสังคม สิ่งแวดล้อมตั้งแต่ครอบครัว โรงเรียน ที่ทำงาน ชุมชน ในกลุ่มวัยรุ่นสังคมมีอิทธิพลมากคือ การกำหนดพฤติกรรม มีรายงานวิจัยดังกล่าวถึงการเริ่มใช้ยาเสพติดที่ไม่ผิดกฎหมายแต่เป็นยาเสพติดด่านหน้า วัยรุ่นส่วนใหญ่เริ่มจากการเห็นตัวแบบ หรืออิทธิพลของครอบครัวเช่น เด็กที่อยู่ในครอบครัวที่พ่อแม่ญาติผู้ใหญ่ดื่มเหล้า สูบบุหรี่ เด็กก็มีแนวโน้มใช้ตามแต่การใช้ยาเสพติดที่ผิดกฎหมาย เช่น กัญชาพบว่ากลุ่มเพื่อนเป็นผู้ชักชวนหรือทดลองใช้จากกลุ่มเพื่อน ซึ่งปัจจัยด้านสังคมที่สำคัญที่ทา ให้ไปใช้และติดยา ดังนี้

3.1 ความสัมพันธ์ในครอบครัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพูดคุยกันปรึกษาหารือร่วมกันในสิ่งที่เป็นปัญหา หรือการหาทางป้องกัน พ่อแม่บางคนคิดว่าลูกของตนเองไม่ใช่กลุ่มเสี่ยงหรือไม่ทราบว่าจะลองใช้หรือไม่ ตลอดจนไม่มีการให้ความรู้ หรือพุดคุยถึงกลุ่มเพื่อนของลูกที่อาจจะใช้ยาเสพติด

3.2 รูปแบบการเลี้ยงดู การรู้สึกตัวเองไร้คุณค่าของเด็ก ขาดความสำคัญเมื่ออยู่ในบ้าน ไม่ได้แสดงออก ชอบการทำหาย เด็กพยายามหาจุดเด่นให้ตนเอง จึงแสดงออกนอกบ้านในทางที่ผิด โดยการใช้ยาเสพติด

3.3 ขาดการฝึกทักษะการปฏิเสธกับกลุ่มเพื่อน ขาดทักษะการปฏิเสธ ต้องการการยอมรับ และเป็นหนึ่งเดียวกับกลุ่มเพื่อน โดยเฉพาะค่านิยมของกลุ่มวัยรุ่นที่ต้องการแสดงออกพร้อมกัน

3.4 ทศนคติของพ่อแม่ต่อการใช้ยาเสพติดของลูกที่ไม่เหมาะสม หรือพ่อแม่มีทัศนคติต่างกัน โดยเฉพาะเหล้า บุหรี่ โดยการให้ลองเพื่อได้รู้จักและคิดว่าเด็กไม่ติด

3.5 วัยรุ่นมีปัญหาการเรียน ทา ให้เบื่อ หนีเรียน คบเพื่อนกลุ่มแกเร่ใช้ยาเสพติดหรือมีเพื่อนสนิทที่ใช้ยาเสพติด

3.6 การมีตัวแบบทางสังคมที่ใช้ยาเสพติดที่ไม่ผิดกฎหมาย เช่น กลุ่มดารานักร้องที่เป็นที่ชื่นชอบของวัยรุ่น หรือการโฆษณาที่แฝงค่านิยมผิด ๆ ภาพยนตร์ที่มีตัวเอกใช้ยาเสพติดในการเผชิญปัญหา หรือการแก้ไขปัญหา

3.7 ครอบครัวหรือชุมชนที่มีการใช้ยาเสพติด หรือค้ายาเสพติดอันเนื่องมาจากฐานะทางเศรษฐกิจต่างชุมชนที่เน้นวัตถุนิยมที่ทาให้เกิดการเลียนแบบการใช้ชีวิต

3.8 ชุมชนที่มีความอ่อนแอ ต่างคนต่างอยู่ ไม่ร่วมมือกันแก้ปัญหาในชุมชนเป็นจุดอ่อนทำให้เกิดการแพร่ระบาดของการใช้ยาเสพติดในแต่ละครอบครัวได้ง่าย

ดังนั้นเห็นจะเห็นได้ว่า สาเหตุสำคัญของการติดยาเสพติด ได้แก่ ตัวยาและฤทธิ์ยาทำให้เป็นที่พึงพอใจของผู้เสพ ตัวผู้เสพยาอยากทดลอง จิตใจอ่อนไหว ถูกชักจูงจากเพื่อน ความอ่อนเพลียต้องการทำงานให้มากขึ้น และสิ่งแวดล้อม เช่น การอยู่ใกล้กับผู้เสพและแหล่งค้ายาเสพติด ปัญหาในครอบครัว เป็นต้น ซึ่งเมื่อเสพยาแล้วย่อมส่งผลกระทบต่อผู้เสพ ครอบครัว สังคมและประเทศชาติ

4. ผลกระทบจากการเสพยาเสพติด

บุญเรือง ไตรเรืองวรวัฒน์ (2544) ปัญหาการติดยาเสพติดเป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบในหลายด้านไม่ว่าจะเป็นตัวผู้เสพเอง ครอบครัว ชุมชนสังคม และประเทศชาติ ยาเสพติดทุกประเภทมีฤทธิ์เป็นอันตรายต่อร่างกายในระบบประสาทและสมองซึ่งเปรียบเสมือนเป็นศูนย์บัญชาการของร่างกายและชีวิตมนุษย์ การติดยาเสพติดจะเกิดโทษและพิษภัยต่าง ๆ ขึ้นได้ ร่างกายจะเสื่อมโทรมและไร้คุณค่าลง ก่อให้เกิดปัญหาหลายอย่าง ดังนี้

ผลกระทบต่อผู้เสพ คือ ผลต่อสุขภาพร่างกายและจิตใจ ซึ่งจากฤทธิ์ของยาเสพติดต่อระบบประสาท และต่อระบบอื่นของร่างกาย ทำให้สุขภาพของผู้เสพยาเสพติดเสื่อมโทรม ร่างกายผอมซีด ผิวคล้ำ สมองเสื่อม ป่วยเป็นโรคระบบต่าง ๆ ที่ยาเสพติดสามารถไปออกฤทธิ์ เช่น โรคทางเดินอาหาร โรคปอด โรคหัวใจ โรคตับ โรคไต เป็นต้น ส่งผลให้ภูมิคุ้มกันต้านทานในร่างกายลดลง รวมทั้งป่วยเป็นโรคติดต่อได้ง่าย ทางด้านจิตใจ ผู้ใช้สารเสพติดจะเกิดการติดทางด้านจิตใจทำให้มีความรู้สึกว่าต้องพึ่งพิงยาเสพติดเหล่านี้ตลอดเวลา ทาให้เกิดความสูญเสียคุณค่าในตนเองมองชีวิตอย่างหมดหวัง มองตนเองในทางลบ ขาดแรงจูงใจที่จะดาเนินชีวิตในทางที่ดี ผู้เสพยาเสพติดส่วนใหญ่มีอารมณ์ไม่ปกติ เช่น อ่อนไหวง่าย ซึม หรือเกรี้ยวกราด ด้วยผลกระทบ ดังกล่าว จึงมีส่วนผลักดันให้ผู้เสพยากลายเป็นบุคคลไร้สมรรถภาพ ทั้งร่างกายและจิตใจ บุคลิกภาพเสีย เกียจคร้าน เฉื่อยชา ไม่สนใจ

ตนเอง ขาดความเป็นระเบียบเรียบร้อย ทำให้ไม่สามารถทำงานหรือเรียนหนังสือได้ มีความผิดปกติจากการสื่อสารในสมอง มีภาวะซึมเศร้า หูแว่ว หรือประสาทหลอน อาจทำร้ายตนเองและผู้อื่นได้ นอกจากนี้ยังทำให้เสียทรัพย์สิน ซึ่งเป็นสาเหตุการก่ออาชญากรรม ปล้น จี้หรือฆ่า เพื่อนา เงินมาซื้อยาเสพติด ผู้เสพยาชนิดที่ผิดกฎหมายถือเป็นพวกที่ทำผิดกฎหมายได้หากมีสิ่งเสพติดในครอบครอง ผลกระทบต่อครอบครัว ทำให้เสื่อมเสียชื่อเสียงครอบครัว ผู้เสพติดอาจขาดความรับผิดชอบ หรือไม่เอาใจใส่ดูแลครอบครัวอย่างที่เคยเป็น เพราะเหตุที่ไม่สามารถทำงานและต้องจ่ายเงินเพิ่มขึ้นเพื่อซื้อยาเสพติด บางคนจึงต้องกลายเป็นภาระของครอบครัวหรือก่อให้เกิดปัญหาภายในครอบครัว เช่น the ให้ครอบครัวไม่สงบสุข มีปัญหาความแตกแยกเกิดการทะเลาะวิวาท

สมิต วัฒนธัญญกรรม (2544) ผลกระทบต่อสังคม ที่เป็นปัญหามาก คือ การก่ออาชญากรรม เช่น ชิงทรัพย์ ทำร้ายผู้อื่น นอกจากนี้ยังเป็นต้นเหตุความเสียหายแก่ชีวิตและทรัพย์สินของผู้อื่น เช่น การเกิดอุบัติเหตุรถชนบนท้องถนน การเกิดเพลิงไหม้ลุกลามถึงบ้านคนอื่น เป็นต้น ผู้เสพส่วนใหญ่ยังเป็นที่ยังงัดของสังคมหรือเข้าสังคมไม่ได้รถชนบนท้องถนน การเกิดเพลิงไหม้ลุกลามถึงบ้านคนอื่น เป็นต้น ผู้เสพส่วนใหญ่ยังเป็นที่ยังงัดของสังคมหรือเข้าสังคมไม่ได้

5. พฤติกรรมของวัยรุ่นกับสารเสพติด

พันธุธรรมา กิตติรัตน์ไพบูลย์ (2542) ยาเสพติดเป็นสิ่งที่เร้าใจและมีอันตรายอย่างใหญ่หลวงต่อวัยรุ่นโดยเฉพาะวัยรุ่นที่มีความคิดค่อนง วัยรุ่นจะมีความอยากรู้อยากทดลองเสพสิ่งเสพติดชนิดต่าง ๆ เมื่อตอนมีโอกาส โดยมองข้ามโทษภัยของสิ่งเสพติดเหล่านั้นไป สาเหตุสำคัญที่ทำให้วัยรุ่นติดยาเสพติด นอกจากความคึกคะนองอยากลองนั้น ได้แก่ การแสวงหาทางออกเมื่อเกิดปัญหาในชีวิต สิ่งแวดล้อมภายในและภายนอกครอบครัวที่มีผู้ติดยาหรือมียาเสพติด การใช้เวลาว่างในทางที่ผิด และการถูกชักชวนหรือล่อลวงโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ปัจจุบันยาเสพติดมีมากมายหลายชนิด ทั้งยากระตุ้นประสาท ยาหลอนประสาท ยาแก้ปวดประสาท และยาที่ช่วยกระตุ้นความรู้สึทางเพศ ซึ่งล้วนแต่เป็นอันตรายต่อผู้เสพทั้งสิ้น การปลูกฝังความเข้าใจเรื่องโทษภัยของยาเสพติด การรู้จักใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ รวมถึงการนำหลักธรรมมาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจจะสามารถช่วยให้วัยรุ่นห่างไกลจากยาเสพติดได้ อย่างไรก็ดีความรักและความเข้าใจภายในครอบครัวถือเป็นเกราะป้องกันยาเสพติดที่ดีที่สุด ตามธรรมชาติของวัยรุ่นจะมีความอยากรู้อยากเห็นอยากลองมาก ถ้าขาดการยับยั้งชั่งใจด้วย การที่อยู่ในกลุ่มที่ใช้สารเสพติด หรือเพื่อนใช้สารเสพติด จะมีการชักชวนให้ใช้ร่วมกัน บางคนไม่กล้าปฏิเสธเพื่อน บางคนใช้เพื่อให้เหมือนเพื่อน ๆ เมื่อลองแล้วเกิดความพอใจก็จะติดได้ง่ายการติดสารแอมเฟตามีนในวัยรุ่น วัยรุ่นเป็นวัยที่ต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลง ทำให้ต้องใช้ความสามารถและความพยายามอย่างมากที่จะควบคุมและปรับตัวให้เข้ากับสภาพการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ได้ บางครั้งอาจเกิดความสับสน ไม่แน่ใจ ประกอบกับพัฒนาการตามวัยที่เต็มไปด้วยความอยากรู้อยากลอง ต้องการหาเอกลักษณ์ของตนเอง ต้องการการยอมรับจากกลุ่มเพื่อน จึงส่งผลให้วัยรุ่นบางคนถูกชักจูงและหันมาติดสารแอมเฟตามีน โดยสาเหตุในการติดสารแอมเฟตามีนจำแนกตามแนวคิดระดับจิตวิทยาได้ 3 ประการดังนี้คือ

1) ยาและฤทธิ์ของยา (agent) สารแอมเฟตามีนเมื่อเข้าสู่ร่างกายแล้วมีฤทธิ์ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อร่างกายและจิตใจ ด้านร่างกายเมื่อเสพเข้าไปฤทธิ์ของสารแอมเฟตามีนจะทำให้การทำงานของระบบต่าง ๆ ในร่างกายมีการเปลี่ยนแปลง และหากใช้สารอย่างสม่ำเสมอจนถึงขั้นติดผู้เสพจะไม่

สามารถหยุดเสฟได้จะต้องแสวงหามาเสฟเพื่อให้ร่างกายมีความคงทนเพราะหากหยุดเสฟจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายคือนอนไม่หลับ ไม่มีแรงแม้ว่าอาการดังกล่าวจะไม่มากนักแต่ก็เป็นสาเหตุสำคัญสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ต้องกลับไปเสฟซ้ำ เพื่อให้อาการหายไป

2) ตัวผู้เสฟ (host) จากสภาวะแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วส่งผลให้บุคคลมีโอกาสดเกิดความบกพร่องทางร่างกายและจิตใจได้ ซึ่งปัญหาของการติดสารเสฟติดส่วนใหญ่มักพบว่าเป็นปัญหาทางจิตใจ และมักพบว่าบุคคลที่มีปัญหาทางจิตใจมักมีความผิดปกติทางบุคลิกภาพด้วย เช่น ผู้ที่มีบุคลิกภาพอ่อนแอ หวั่นไหวง่าย (Dielman et al., 1987) หรือผู้ที่ขาดความอบอุ่น ขาดความมั่นใจในตนเอง มีความวิตกกังวล หรือผู้ที่ต้องพึ่งพาผู้อื่นอยู่เสมอ บุคคลดังกล่าวจึงมีแนวโน้มที่จะใช้สารเสฟติดได้ง่าย

3) สิ่งแวดล้อม (environment) จัดได้ว่าเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่มีอิทธิพลผลักดันให้กลับไปใช้สารเสฟติดอีกได้แก่ สิ่งแวดล้อมภายในบ้าน สภาพครอบครัวที่ขาดความอบอุ่น บิดามารดาไม่มีเวลาที่จะดูแลบุตร ไม่มีเวลาดูแลเอาใจใส่บุตร ความสัมพันธ์ในครอบครัวที่มีสัมพันธ์ภาพ การสูบบุหรี่ในวัยรุ่น มักเกิดจากความต้องการเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม และต้องการการยอมรับจากกลุ่ม โดยเฉพาะวัยรุ่นที่อยู่ในกลุ่มที่มีการสูบบุหรี่ ประกอบกับการอยากรู้ อยากลอง ถ้าการสูบบุหรี่ครั้งแรกได้รับการสนับสนุนจากกลุ่มเพื่อนก็จะทำ ให้วัยรุ่นสูบบุหรี่ครั้งต่อไปเพิ่มมากขึ้น ถึงแม้ปัจจุบันจะมีความตื่นตัวในเรื่องโทษและพิษภัยของบุหรี่มากขึ้น แต่ยังคงพบว่ามีผู้สูบบุหรี่จำนวนมากโดยเฉพาะวัยรุ่น ซึ่งการสูบบุหรี่ทำให้เกิดการเจ็บป่วยด้วยโรคต่าง ๆ เช่น โรคหลอดลมอักเสบเรื้อรัง โรคถุงลมโป่งพอง มะเร็งที่ปอด มะเร็งที่กระเพาะอาหารและตับอ่อน โรคหลอดเลือดหัวใจ เป็นต้นการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ วัยรุ่นส่วนใหญ่เชื่อว่าการดื่มสุราช่วยให้มีความสนุกสนานเฮฮา เป็นที่ยอมรับของกลุ่ม แต่เมื่อดื่มเข้าไปมาก ๆ จะทำ ให้ขาดความยับยั้งชั่งใจ ควบคุมตนเองไม่ได้ เสี่ยงต่อการเกิดอุบัติเหตุ และยังเป็นปัจจัยเสี่ยงทำให้เกิดโรคต่าง ๆ เช่น พิษสุราเรื้อรัง โรคจิต สติปัญญาเสื่อม เป็นต้น

การใช้ยาเสฟติดในวัยรุ่นมักเกิดจากการอยากทดลอง ต้องการเป็นที่ยอมรับของกลุ่มเพื่อน ปัญหาครอบครัวแตกแยก เมื่อวัยรุ่นเสพยาเสฟติดชนิดใดก็ตามเข้าสู่ร่างกายจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งร่างกายและจิตใจ ส่งผลเสียต่อการเรียน เศรษฐกิจของครอบครัวและประเทศชาตินอกจากนี้หากวัยรุ่นติดสารเสฟติดร้ายแรงอย่างใดอย่างหนึ่งแล้ว โอกาสหายจากการติดยานี้น้อยถ้าไม่พยายามเลิก และตั้งใจจริง สารเสฟติดที่วัยรุ่นเสฟมีตั้งแต่เบาไปจนถึงหนัก เช่น ยาบ้า ยาไอ เหล้า สารระเหย กัญชา เฮโรอีน เป็นต้น

6. การปฏิบัติเมื่อถูกชักชวนให้เกี่ยวข้องกับยาเสฟติด

กรมสุขภาพจิต (2546: 147-148) การปฏิเสธเป็นสิทธิส่วนบุคคลที่ทุกคนควรเคารพซึ่งกันและกัน เนื่องจากแต่ละคนย่อมมีความต้องการที่แตกต่างกันไป สิ่งที่ควรปฏิเสธเป็นสิ่งที่ปฏิบัติแล้วไม่เกิดประโยชน์หรือเกิดผลเสียต่อตนเอง สำหรับการปฏิเสธที่ดีนั้นจะต้องปฏิเสธอย่างจริงจังทั้งท่าทาง คำพูด และน้ำเสียงเพื่อแสดงความตั้งใจที่จะปฏิเสธอย่างชัดเจน ในการสอนทักษะปฏิเสธมักพบปัญหาผู้เรียนไม่คิดปฏิเสธสถานการณ์ที่นา มาสอน ทา ให้การฝึกไม่ได้ผล ดังนั้น ก่อนฝึกทักษะการปฏิเสธควรสอนเจตคติและการตัดสินใจที่เกี่ยวข้องมา ก่อน และในขั้นนำเข้าสู่การฝึกสอนควร ทบทวนให้ผู้เรียนมีความเข้าใจตรงกันว่า พฤติกรรมที่จะฝึกเหล่านี้เป็นสิ่งที่ผู้เรียนจะต้องปฏิเสธ

ขั้นตอนการปฏิเสธ

กรมสุขภาพจิต (2542, หน้า 448) การปฏิเสธให้ได้ผลโดยไม่เสียผลประโยชน์ของตนเอง มีขั้นตอนดังนี้

1) ใช้ความรู้สึกเป็นข้ออ้างประกอบเหตุผล เพราะการใช้เหตุผลอย่างเดียวมักถูกโต้แย้งด้วยเหตุผลอื่น การอ้างความรู้สึกจะทำให้โต้แย้งได้ยากขึ้น

2) การขอปฏิเสธ เป็นการบอกปฏิเสธอย่างชัดเจนด้วยคำพูด

3) การขอความเห็นชอบ โดยการถามความเห็นของผู้ชวนเพื่อรักษาน้ำใจของผู้ชวนและกล่าวขอบคุณเมื่อผู้ชวนยอมรับสำหรับกรณีที่ถูกรับเข้าใช้หรือสบประมาณไม่ควรห้วนเหวไปกับคำพูดเหล่านั้นเพราะจะทำให้ขาดสมานในการหาทางออก ควรยืนยันการปฏิเสธและหาทางออกโดยเลือกวิธีต่อไปนี้

3.1) ปฏิเสธซ้ำ โดยไม่ต้องอ้างเหตุผลประกอบ พร้อมทั้งบอกสาเหตุทางเลี่ยงจากเหตุการณ์นั้นไป

3.2) การต่อรองโดยการชวนไปทำ กิจกรรมอื่นที่ดีกว่ามาทดแทน

3.3) การพักผ่อนโดยการขอยืดระยะเวลาออกไปเพื่อให้ผู้ชวนเปลี่ยนความตั้งใจ

ทรงเกียรติ ปิยะกะ (2544) ได้รวบรวมรูปแบบการชักชวนให้วัยรุ่นเกี่ยวข้องกับสารเสพติด และวิธีการปฏิเสธอย่างเหมาะสมไว้ ดังนี้

1) การชักชวนด้วยการแสดงน้ำใจ วิธีการปฏิเสธควรบอกความรู้สึกประกอบเหตุผลและหาข้ออ้างเป็นการผิดผ่อนหรือต่อรอง อาจเสนอให้ทำ กิจกรรมอื่นที่ทั้งผู้ชวนและผู้ปฏิเสธสนใจ ซึ่งเป็นการปฏิเสธที่สุภาพและรักษาสัมพันธภาพได้อีกด้วย

2) การชักชวนด้วยสบประมาณหรือทำท่าย เป็นรูปแบบการชักชวนที่พบบ่อย โดยเฉพาะในวัยรุ่นชาย การปฏิเสธที่ได้ผลนั้นผู้ถูกชวนควรมีความหนักแน่นและยึดมั่นในสิ่งที่ถูกต้อง มีความภาคภูมิใจและเชื่อในคุณค่าของตนเอง จึงไม่จำเป็นต้องคล้อยตามการชักชวนไปในทางที่เสื่อมเสีย การปฏิเสธควรทำ อย่างหนักแน่นโดยบอกความรู้สึกประกอบเหตุผลและต่อรองให้ผู้ชวนเปลี่ยนใจ ถ้าไม่ได้ผลให้เลี่ยงจากสถานการณ์นั้น

3) การชักชวนด้วยการยื่นคำขาดแบบตัดญาติขาดมิตรหรือบอกเลิกคบ การปฏิเสธคำชักชวนในรูปแบบนี้ ผู้ถูกชวนควรมีความภาคภูมิใจในตนเอง และยึดมั่นในสิ่งที่ถูกต้อง เชื่อในคุณค่าของตนเอง จึงไม่จำเป็นต้องคล้อยตามคำชักชวนไปในทางที่เสื่อมเสีย ควรปฏิเสธพฤติกรรมในทางที่ผิดของเพื่อนอย่างหนักแน่นแต่ไม่ปฏิเสธความเป็นเพื่อน โดยบอกความรู้สึกประกอบเหตุผล เช่น การแสดงความห่วงใยและเลี่ยงจากสถานการณ์นั้นไป การชักชวนในลักษณะนี้ไม่เหมาะที่จะใช้วิธีการผิดผ่อนหรือต่อรอง

จากที่กล่าวจะเห็นว่า การปฏิเสธแล้วยังประเมินถึงเจตนาของผู้ชวนจากรูปแบบคำชักชวนเพื่อเลือกปฏิเสธได้อย่างเหมาะสมโดยไม่เสียผลประโยชน์ของตนเอง และยังรักษาสัมพันธภาพระหว่างเพื่อนได้อีกด้วย

กฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด

สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (2550: 59) กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดที่มีการออกพระราชบัญญัติและระเบียบต่าง ๆ ใช้กันอยู่ในปัจจุบันมีหลายฉบับ ซึ่งสามารถจัดเป็นกลุ่ม ๆ ได้ คือ

- 1) กฎหมายที่เกี่ยวกับตัวยา ได้แก่
 - 1.1) พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522
 - 1.2) พระราชบัญญัติวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท พ.ศ. 2528 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2535
 - 1.3) พระราชกำหนดป้องกันการใช้สารระเหย พ.ศ. 2533
 - 1.4) พระราชบัญญัติควบคุมโคคาอีน พ.ศ. 2495
- 2) กฎหมายที่เกี่ยวกับมาตรการ ได้แก่
 - 2.1) พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2519
 - 2.2) พระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534
 - 2.3) พระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2534
 - 2.4) พระราชบัญญัติการขนส่งทางบก พ.ศ. 2535
 - 2.5) พระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2535
 - 2.6) พระราชบัญญัติให้อำนาจทหารเรือ ปราบปรามการกระทำความผิดบางอย่างทางทะเล พ.ศ. 2490
- 3) ระเบียบ ได้แก่
 - 3.1) ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการประสานในคดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2527
 - 3.2) ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการจับ ยึด และตรวจพิสูจน์ยาเสพติด พ.ศ. 2527
 - 3.3) ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการจ่ายเงินสินบนรางวัลคดียาเสพติด พ.ศ. 2527
- 4) กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเรื่องบุหรี่
 - 4.1) พระราชบัญญัติคุ้มครองสุขภาพของผู้ไม่สูบบุหรี่ พ.ศ. 2535
 - 4.2) พระราชบัญญัติควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ พ.ศ. 2535
- 5) พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522

พระราชบัญญัตินี้ ออกมาเพื่อใช้แทนกฎหมายว่าด้วยยาเสพติดให้โทษเดิมโดยสาระสำคัญคือ กำหนดบทนิยามของคำว่า ยาเสพติดให้โทษ ซึ่งสรุปได้ว่า คือ วัตถุซึ่งเสพแล้วทำให้เกิดอาการเสพติด พืชหรือส่วนของพืชที่เป็น หรือให้ผลผลิตเป็นยาเสพติดให้โทษ หรืออาจใช้ผลผลิตเป็นยาเสพติดให้โทษ สารเคมีที่ใช้ในการผลิตยาเสพติดให้โทษยาเสพติดให้โทษแบ่งเป็น 5 ประเภท โดยมีรายชื่อตามประกาศกระทรวงสาธารณสุขคือ

ประเภทที่ 1 ได้แก่ เฮโรอีน อะซีทอร์ฟิน อีทอร์ฟิน แอมเฟตามีน เป็นต้น (เป็นยาเสพติดให้โทษชนิดร้ายแรง)

ประเภทที่ 2 ได้แก่ มอร์ฟิน ผีนยา เอธิลมอร์ฟิน โคเดอีน ไดฟีน็อกซีเลท (เป็นยาเสพติดให้โทษทั่วไป)

ประเภทที่ 3 ได้แก่ ยาแก้ไอที่มีฝิ่นหรือโคเดอีนเป็นส่วนผสม ยาแก้ท้องเสียที่มีไดฟีน็อกซีเลทเป็นส่วนผสม เป็นต้น เป็นยาเสพติดให้โทษชนิดเป็นตำรับที่มียาเสพติดให้โทษประเภท 2 บรรจุผสมอยู่)

ประเภทที่ 4 ได้แก่ อะเซติลแอนไฮโดรท อะเซติลคลอไรด์ (เป็นสารเคมีที่ใช้ในการผลิตยาเสพติดให้โทษประเภท 1 หรือประเภท 2)

ประเภทที่ 5 ได้แก่ กัญชา พืชกระท่อม และเห็ดขี้ควาย (เป็นยาเสพติดให้โทษที่มีได้เข้าข่ายอยู่ในประเภท 1-4)

จากที่กล่าวมาพบว่า กฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด มีด้วยกันอย่างหลากหลาย โดยได้มีการจัดหมวดหมู่ของของโทษที่แบ่งตาม กฎหมายที่เกี่ยวกับตัวยา กฎหมายที่เกี่ยวกับมาตรการระบียบ กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเรื่องบุหรี และพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522

การบริหารงานกิจการนักศึกษาในการป้องกันตนเองจากสารเสพติดของนักศึกษา

ผู้บริหารกับการบริหารกิจการนักศึกษา

สมพิศ โห้งาม (2549: 14-19) กล่าวว่าผู้บริหารสถานศึกษาซึ่งเป็นผู้ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการของสถานศึกษา ทำหน้าที่เป็น “ผู้นำ” หรือหัวหน้างานสถานศึกษาแต่ละแห่ง ควบคุมดูแลการปฏิบัติงานของผู้ใต้บังคับบัญชา อันได้แก่ ครูอาจารย์ เจ้าหน้าที่หรือพนักงาน นักการภารโรง รวมทั้งการจัดการศึกษาแก่นักเรียนในสถานศึกษาทุกคน จนบรรลุผลสัมฤทธิ์อันเป็นเป้าหมายของสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาดังกล่าวจึงควรมีความพร้อมในบทบาทและพฤติกรรมความเป็นหัวหน้า มีความสามารถในการบริหารจัดการสถานศึกษาให้เจริญก้าวหน้า รับผิดชอบในการดำเนินงาน และเป็นแบบอย่างน่าเชื่อถือ ปราศจากข้อครหาทั้งมวลของผู้ร่วมงาน สามารถประสานให้สมาชิกในหน่วยงานทุกคน ร่วมกันปฏิบัติงานจนแล้วเสร็จอย่างมีประสิทธิภาพและสัมฤทธิ์ผลตามเป้าหมายของ สถานศึกษานั้น ๆ

สมพิศ โห้งาม (2549: 14-19) กล่าวว่าผู้นำซึ่งเป็นผู้บริหารสถานศึกษา จึงต้องมีคุณสมบัติครบถ้วนทั้งด้านบุคลิกภาพ มนุษย์สัมพันธ์ ภาวะผู้นำ การบริหาร การวางแผน การสานสร้างวิสัยทัศน์ และคุณธรรม ประจำตน เป็นต้น กอปรกับมีคุณลักษณะเด่นที่ขาดไม่ได้ในด้านของศิลปะการเป็นผู้นำที่ดี กล่าวคือ เชี่ยวชาญการใช้ทักษะ 4 ประการได้แก่ ศิลปะการพูด การฟัง การอ่าน และการเขียน พร้อมทั้งมีคุณสมบัติของความเป็นผู้นำที่ครบถ้วนอีกด้วย

สำนักกิจการนักศึกษา มหาวิทยาลัยเนชั่น (2555) ผู้บริหารจัดการให้มีนโยบายการจัดการกิจกรรมต่าง ๆ ในการบริหารกิจการนักศึกษา ดังนี้

1. กิจกรรมอาสาพัฒนาหรือบำเพ็ญประโยชน์

เป็นการจัดกิจกรรมในลักษณะไปอาสาพัฒนาหรือบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมชุมชน เพื่อเพิ่มพูนความรู้ ทักษะ (ด้านวิชาการ วิชาชีพ วิชาชีวิต) เรียนรู้ ใฝ่รู้ ตลอดชีวิต มีสติปัญญาและวิจารณ์ญาณ มีวิธีคิดอย่างเป็นระบบ และสามารถแก้ไขปัญหาได้ และได้รับประสบการณ์จากการปฏิบัติงานเพื่อเสริมเติมเต็มให้เป็นคนที่มีสมบูรณ์พร้อมในทุกด้าน

2. กิจกรรมศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น

เป็นการจัดกิจกรรมที่มีวัตถุประสงค์เพื่อทานุบำรุงศิลปะ วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้วยการอนุรักษ์ ส่งเสริม เผยแพร่ ปลูกฝังค่านิยม ความภูมิใจ แลกเปลี่ยนศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณีไทย มีจิตสำนึกและภาคภูมิใจในความเป็นไทย สามารถใช้ภูมิปัญญาไทยในการพัฒนาประเทศ ตระหนักในคุณค่า ศิลปะ วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ลักษณะการดำเนินกิจกรรม เช่น การเรียนรู้ วิถีชีวิตและสังคมไทย การพัฒนา การศึกษาระบบคิด ความรู้ ภูมิปัญญาของแต่ละท้องถิ่น เพื่อนำไปสู่ การอนุรักษ์และพัฒนา

3. กิจกรรมเสริมสร้างและปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่ถูกต้อง

เป็นการจัดกิจกรรมที่มีวัตถุประสงค์เพื่อปลูกฝัง เสริมสร้างค่านิยมที่ถูกต้องดีงาม มีคุณธรรม จริยธรรม ความเอื้ออาทร มีวินัย ความรับผิดชอบ การเป็นผู้นำให้เกิดขึ้นในตัวนิสิตนักศึกษา เพื่อ สามารถใช้ชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข

4. กิจกรรมสัมมนาเพื่อพัฒนารูปแบบกิจกรรมเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพนักศึกษา

เป็นการจัดกิจกรรมที่มีวัตถุประสงค์เพื่อการพัฒนารูปแบบการดำเนินงานกิจกรรม นักศึกษาของแต่ละสถาบันให้บรรลุวิสัยทัศน์ของงานกิจการนักศึกษาที่มุ่งส่งเสริมนักศึกษาให้มี ลักษณะเป็นผู้นำและผู้ติดตามที่ดีตามระบอบประชาธิปไตย มีสุขภาพกาย สุขภาพจิตที่ดี จริยธรรม สามารถทำนุบำรุงสืบสานศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น และเป็นที่ยังประสงค์ของสังคม

มหาวิทยาลัยราชภัฏกาฬสินธุ์ (2552) ผู้บริหารมุ่งส่งเสริมสนับสนุนการดำเนินงานให้บรรลุ พันธกิจของงานกิจการนักศึกษา ดังนี้

1. ด้านบริการจัดการ ใช้บริการแนะนำสนับสนุนและส่งเสริม ช่วยเหลืองานของสำนักกิจการ นักศึกษาในด้านต่าง ๆ อย่างมีประสิทธิภาพ

2. ด้านกิจกรรมนักศึกษา ส่งเสริม สนับสนุน ช่วยเหลือ แนะนำ กระตุ้นให้นักศึกษา องค์การ นักศึกษา ชมรม อาจารย์ที่ปรึกษาชมรม ได้จัดกิจกรรมขึ้น เพื่อเพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์เสริม หลักสูตรการเรียนการสอน โดยมุ่งเน้นพัฒนานักศึกษาให้มีความสมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ เป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี มีระเบียบวินัย จิตใจโอบอ้อมอารี รู้จักเสียสละ ประโยชน์เพื่อส่วนรวม ตลอดจนอนุรักษ์ขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น และประพฤติตนให้เป็นที่พึงประสงค์ของสังคม

3. ด้านวินัยและพัฒนาบุคลิกภาพ ส่งเสริม สนับสนุน ช่วยเหลือแนะนำนักศึกษาได้พัฒนา ตนเองให้มีวินัย เสริมสร้างบุคลิกภาพที่ดี และสามารถปรับตัวเองเข้ากับสังคมได้อย่างมีความสุข

4. ด้านทุนการศึกษาและแนะแนว ให้บริการปรึกษาหารือในด้านต่าง ๆ แก่นักศึกษา อาจารย์ที่ปรึกษา บริการด้านข้อมูลสารสนเทศแก่นักศึกษาและบุคคลทั่วไปที่เกี่ยวกับนักศึกษา จัดหา แหล่งทุนการศึกษา และจัดหาแหล่งหรือสถานที่ทำงานให้นักศึกษา รวมทั้งติดตามและประเมินผล บัณฑิตที่สำเร็จการศึกษา

5. ด้านศูนย์เวชศึกษาป้องกัน มุ่งส่งเสริมให้นักศึกษามีสุขภาพสมบูรณ์ แข็งแรง รู้จักใช้ชีวิตที่ ปลอดภัยและห่างไกลยาเสพติด เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนให้ดีขึ้น

มหาวิทยาลัยเนชั่น (2555) ผู้บริหารมุ่งส่งเสริมเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามนโยบายของการบริหารงานกิจการนักศึกษา ดังนี้

1. เพื่อบริหารจัดการสำนักกิจการนักศึกษา ให้พร้อมที่จะบริการแก่นักศึกษา อาจารย์ เจ้าหน้าที่และบุคคลทั่วไป ให้ได้รับความสะดวกรวดเร็วในการบริการ
2. เพื่อส่งเสริมสนับสนุนช่วยเหลือกระตุ้น แนะนำให้นักศึกษาได้จัดกิจกรรมระหว่างเรียน เพื่อพัฒนาตนเองให้เป็นคนเก่ง คนดี และมีความสุข มีวินัย มีความรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่น สามารถทำงานร่วมกับบุคคลอื่นได้อย่างมีความสุข
3. เพื่อส่งเสริมและพัฒนานักศึกษาให้เป็นผู้มีบุคลิกภาพที่ดี มีจิตใจงดงาม มีความเสียสละอดทน พากเพียร กตัญญูทศเวทีต่อผู้มีพระคุณ มีคุณธรรม จริยธรรม และประพฤติตนให้เป็นที่พึงประสงค์ของสังคม
4. เพื่อบริการให้คำปรึกษาหารือ จัดหาแหล่งเงินทุนการศึกษา จัดหาแหล่งหรือสถานที่ทำงาน เป็นศูนย์รวบรวมและบริการด้านสารสนเทศ ติดตามและประเมินผลนักศึกษา บัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาและความพึงพอใจของผู้ประกอบการ
5. เพื่อพัฒนานักศึกษาให้เป็นผู้มีสุขภาพสมบูรณ์ แข็งแรง และรู้จักใช้ชีวิตที่ปลอดภัยและห่างไกลยาเสพติด
6. เพื่อส่งเสริม สนับสนุน ช่วยเหลือ และประสานให้ศิษย์เก่าได้พบปะสังสรรค์และเสริมสร้างการบริการงานของกิจการนักศึกษา

มหาวิทยาลัยเนชั่น (2555) บริหารงานให้นักศึกษามีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของงานกิจการนักศึกษา ดังนี้

1. มีความสมบูรณ์ทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา
2. มีคุณธรรม จริยธรรม และประพฤติตนให้เป็นที่พึงประสงค์ของสังคม
3. มีความขยันอดทน เสียสละ ซื่อสัตย์ และมีความรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่น
4. มีความเป็นประชาธิปไตย สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข
5. มีความฉลาดรู้เท่าทันเหตุการณ์ของโลกเทคโนโลยีสมัยใหม่ โดยนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของตน สังคม และประเทศชาติ
6. มีความรู้ และรู้จักเลือกใช้ชีวิตอย่างถูกวิธีและปลอดภัยไม่เสี่ยงต่อโรคภัยและยาเสพติด
7. มีความรู้และทักษะการใช้ภาษาในการสื่อสารกับผู้อื่นได้
8. มีความรักและหวงแหน สืบสาน เผยแพร่ ศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น
9. มีความรัก เชิดชูเกียรติยศ ชื่อเสียงและศักดิ์ศรีของมหาวิทยาลัย เผยแพร่ให้บุคคลอื่นได้รับรู้

กรณีศึกษา พันธ์อำพล (2545 : 82-83) ได้กล่าวถึงบทบาทหน้าที่ของผู้บริหารกับ การบริหารกิจการนักเรียนในฐานะหัวหน้าสถานศึกษาไว้อย่างน่าสนใจดังนี้

1. การจัดบุคลากรเข้าทำงาน ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องคัดเลือกตัวบุคคลที่เหมาะสมให้ เข้ามาทำงานด้านกิจการนักเรียน และมอบหมายงานให้เหมาะสมกับความรู้ความสามารถของบุคคล นอกจากนี้ก็ต้องคำนึงถึงองค์ประกอบนั้น ๆ ได้แก่ บุคลิกภาพ การฝึกอบรม ซึ่งจะต้องสอดคล้องเข้า

กันได้กับลักษณะทั่วไปของนักเรียน คณะครูอาจารย์ ตลอดจนชุมชนที่ผู้ได้รับ มอบหมายงานต้องมา อยู่และทำงานร่วมกัน หน้าที่อีกอย่างหนึ่งที่ผู้บริหารจะต้องรับผิดชอบ ในฐานะผู้นำก็คือ การกำหนด บทบาทหน้าที่ของผู้ทำงานด้านกิจการนักเรียนทุกตำแหน่งให้ ชัดเจนและจะต้องให้เป็นที่ยอมรับร่วมกันใน คณะครูอาจารย์ นักเรียน และชุมชน ผู้บริหารที่มีความชำนาญในการจัดสรรบุคลากรและสามารถ ทำงานร่วมกับคณะผู้ทำงานด้วยความเห็นอกเห็นใจนั้น ย่อมจะทำให้งานด้านกิจการนักเรียนดำเนินไปสู่ ความสำเร็จได้ด้วยดี ในทางตรงกันข้าม หากผู้บริหารบรรจุบุคคลให้มาทำงานด้านกิจการนักเรียนโดย เห็นแก่ประโยชน์เฉพาะหน้า หรือเพื่อเป็นการตอบแทนบุญคุณให้แก่กันหรือให้ครูที่ประสบความสำเร็จล้มเหลว ในการสอนมา ทำหน้าที่ด้านกิจการนักเรียน เพราะไม่เห็นความสำคัญหรือคิดว่างานนี้เป็นงานง่าย ก็ อาจจะทำให้งานกิจการนักเรียนประสบความสำเร็จได้ยาก

2. การติดตามและควบคุมงาน การติดตามและควบคุมดูแลงานเป็นอีกขั้นตอนหนึ่ง ของการบริหารงานกิจการนักเรียนที่สำคัญ การติดตาม หมายถึง งานอะไรก็ตามที่สั่งการไปแล้ว หรือ มอบหมายให้คณะทำงานไปแล้วจะต้องคอยติดตามผลว่าได้ผลตามจุดประสงค์หรือเป้าหมายที่วางไว้ หรือไม่ การควบคุมดูแล หมายถึง การช่วยเหลือแนะนำของฝ่ายผู้บังคับบัญชา ผู้บริหารจะต้องจัดให้มีขึ้น เพื่อทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาและคอยให้คำแนะนำช่วยเหลือการทำงานของฝ่ายต่าง ๆ ผู้บริหารควร ชี้แจงถึงระเบียบวิธีการทำงานในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อให้งานบรรลุผล ผู้บริหารอาจจะเข้าควบคุมดูแล การทำงานอย่างใกล้ชิดหรืออาจจะอยู่ห่าง ๆ โดยให้เสรีภาพ แก่ผู้ร่วมงาน การที่ผู้บริหารจะใช้วิธีใด นั้นย่อมขึ้นอยู่กับผู้ร่วมงาน อารมณ์ และปรัชญาใน การทำงานของบุคคลดังกล่าว ในกรณีที่ปรากฏว่า งานไม่บรรลุผล ผู้บริหารย่อมจะต้องใช้ วิธีการตรวจสอบให้ทราบเหตุผลเพื่อจะได้แก้ไขสถานการณ์ให้ ดีขึ้น โดยไม่ควรไปตำหนิตัวใดเลย ผู้ที่อยู่ใต้บังคับบัญชาแต่เพียงฝ่ายเดียว แต่ควรถือว่าความรับผิดชอบ ในการเลือกบุคลากรและ

3. ยุทธศาสตร์ในการบริหาร เพื่อมิให้การบริหารงานเกิดปัญหาหรือชะงักงันจนกลายเป็น การบริหารงานแบบสั่งการ ผู้บริหารควรใช้วิธีการบริหารแบบประชาธิปไตย โดยเปิดโอกาสให้ ผู้ร่วมงานได้ใช้ความคิด ความรู้ และพลังงานของเขามาใช้ในการวางแผนดำเนินงานของโรงเรียนอย่าง เต็มที่ คณะครูที่มาร่วมงานก็จะมีเจตจำนงและความรู้ความสามารถ ไปพร้อม ๆ กันด้วย ถ้าผู้บริหารใช้ วิธีการบริหารที่ช่วยให้ผู้ร่วมงานของตนมีโอกาสเจริญงอกงาม ไปพร้อม ๆ กันเช่นนี้ ก็ย่อมจะแน่ใจได้ ว่างานต่าง ๆ ของโรงเรียนจะเจริญก้าวหน้าไปด้วยดี ตลอดเวลา

แคมป์เบล และแรมเซเยอร์ (Campbell and Ramseyer 1974: 189) ได้เสนอขั้นตอน ของ กระบวนการบริหารกิจการนักเรียนตามหลักการบริหารไว้ 5 ประการ คือ

1. การตัดสินใจสั่งการ ผู้บริหารจะต้องพิจารณาวิเคราะห์เหตุการณ์และปัญหาต่าง ๆ อย่าง รอบคอบ เพื่อเป็นข้อมูลในการตัดสินใจเลือกแนวทางที่ดีที่สุด
2. การกำหนดแผนงานและโครงการ
3. การกระตุ้นและส่งเสริมการปฏิบัติงาน เพื่อให้การดำเนินงานบรรลุตามเป้าหมาย และเกิด ประสิทธิภาพสูงสุด
4. การประสานงานระหว่างบุคลากรของหน่วยงาน เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปใน ทิศทาง เดียวกัน

5. การประเมินผลงาน เป็นการติดตามผลและตรวจสอบผลการปฏิบัติงานว่าเป็นไป ตามเป้าหมายเพียงใด มีปัญหาอุปสรรคอย่างไร เพื่อหาทางปรับปรุงแก้ไข

กูลิก และเออร์วิค (Gulick and Urwick 1973: 13) ได้กล่าวถึงการบริหารไว้ 7 ประการ คือ

1. การวางแผนปฏิบัติงาน การกำหนดวิธีการที่จะให้งานสำเร็จตามเป้าหมาย
2. การจัดระเบียบบริหารงาน โดยกำหนดหน้าที่รับผิดชอบ และอำนาจอย่างเป็นทางการ แยกหน้าที่เป็นหน่วยงานหลัก หน่วยงานที่ปรึกษา และการประสานงาน
3. การคัดเลือก บรรจุ การใช้ การพัฒนาบุคลากร เพื่อมอบหมายอำนาจหน้าที่ในการปฏิบัติงาน
4. การอำนวยความสะดวกหรือวินัยสั่งการ หรือแนะนำให้ผู้ใต้บังคับบัญชาปฏิบัติหน้าที่
5. การติดต่อประสานงานทั้งภายในและภายนอกให้เป็นไปด้วยความราบรื่น
6. การรายงานเพื่อทราบความก้าวหน้าของงานเป็นระยะ ๆ
7. การจัดสรรงบประมาณการเงิน การทำบัญชี และควบคุมการเงิน

อนึ่งเนื่องจากการบริหารกิจการนักเรียนเป็นงานที่สถานศึกษาจำเป็นต้องส่งเสริม สนับสนุน และจัดให้มีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง จึงเป็นหน้าที่ของผู้บริหารโดยตรง นอกจากจะต้องรับผิดชอบดูแลแล้ว ยังจำเป็นต้องใช้ความรู้ความเข้าใจในหลักกระบวนการบริหารต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นหลักการบริหารตามแบบ POSDCRB PAPOSDCRB PDCA SWOT เป็นต้น และเมื่อนำมาประยุกต์ใช้กับการบริหารกิจการนักเรียน เพื่อให้บรรลุผลสัมฤทธิ์ตาม เป้าหมายแล้ว ผู้บริหารสถานศึกษายังต้องดำเนินการวิธีต่าง ๆ ในการบริหารกิจการนักเรียนให้ ลุล่วงไปด้วยดี ด้วยการปฏิบัติตามขั้นตอนบางประการอย่างชัดเจนและรัดกุม ดังนี้

1. ชี้แจงทำความเข้าใจกับครูอาจารย์ เจ้าหน้าที่/พนักงาน ซึ่งประกอบเป็นฝ่ายต่าง ๆ ของสถานศึกษา ให้เข้าใจนโยบายของสถานศึกษาในเรื่องเกี่ยวกับงานกิจการนักเรียน วิธีการดำเนินงาน วัตถุประสงค์ และเป้าหมายของงานกิจการนักเรียน พร้อมทั้งขอความร่วมมือจากทุกฝ่าย

2. ประชาสัมพันธ์ให้นักเรียน ผู้ปกครองนักเรียน ตลอดจนชุมชน ให้ตระหนัก และเข้าใจในงานกิจการนักเรียน พร้อมทั้งขอความร่วมมือจากผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ให้ยอมรับใน ความสำคัญและความจำเป็นของงาน

3. แต่งตั้งคณะกรรมการรับผิดชอบในงานกิจการนักเรียน โดยอาจกำหนดให้ผู้ช่วย ผู้บริหารสถานศึกษา เช่น ผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่หรือผู้ช่วยผู้จัดการ ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งดูแลงาน ของกิจการนักเรียนโดยตรง

4. กำหนดแผนงานกิจการนักเรียนให้สอดคล้องกับหมวด 4 ในมาตรา 22-24 ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และสัมฤทธิ์ผลตามเจตนารมณ์ของ แผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ. 2545-2559) ซึ่งมุ่งเน้นให้พัฒนาชีวิตที่ดี เก่ง และมีความสุข ด้วยการให้กำหนดแผนงานหรือโครงการส่งเสริมคุณประโยชน์ให้กับนักเรียนอย่างเต็มที่ เพื่อให้นักเรียนสามารถเสริมสร้างภูมิปัญญาของตนเองได้

5. จัดให้มีการอบรมหรือประชุมสัมมนา เพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับงานกิจการนักเรียนแก่คณะครูอาจารย์ ตลอดจนเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ในอันที่จะเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจในขอบข่ายของงานกิจการนักเรียนให้สอดคล้องและตรงกัน เพื่อจะได้ร่วมมือประสานงานกันได้ ถูกต้องตามสายงาน ซึ่งจะช่วยให้การบริหารกิจการนักเรียนมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

6. อำนวยความสะดวกให้แก่ฝ่ายกิจการนักเรียนอย่างเต็มที่ ซึ่งนอกจากจะสร้างขวัญและกำลังใจแก่ผู้ปฏิบัติงานแล้ว ผู้บริหารยังต้องดูแลจัดสรรงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ สำหรับผู้ปฏิบัติงานในฝ่ายกิจการนักเรียนได้ปฏิบัติงานอีกด้วย

7. ควบคุมการดำเนินงานกิจการนักเรียนให้เป็นไปตามเป้าหมายและโครงการที่กำหนดไว้ พร้อมทั้งติดตามประเมินผลงานเป็นระยะ ๆ นอกจากนี้เพื่อให้การบริหารกิจการนักเรียนบรรลุประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ผู้บริหารโรงเรียนอาจมอบหมายให้การดำเนินงานกิจการนักเรียนอยู่ในความรับผิดชอบของผู้ช่วยผู้บริหารฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง เช่น ผู้ช่วยฯ ฝ่ายวิชาการ เป็นผู้ดูแลรับผิดชอบ หรืออาจแต่งตั้งผู้ช่วยฯ ฝ่ายกิจการนักเรียนเป็นผู้ดูแลรับผิดชอบโดยตรง พร้อมกันนั้นผู้บริหารอาจแต่งตั้งครูอาจารย์ร่วมรับผิดชอบ และทำหน้าที่ประสานงานระหว่างครูอาจารย์ และนักเรียน

จากที่กล่าวสรุปได้ว่า ผู้บริหารสถานศึกษามีหน้าที่จัดให้มีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายการบริหารงานกิจการนักศึกษา เพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ มีความรู้ และรู้จักเลือกใช้ชีวิตอย่างถูกวิธีและปลอดภัยไม่เสี่ยงต่อโรคภัยและยาเสพติด โดยการกำหนดบทบาทหน้าที่ของผู้ร่วมงานด้านกิจการนักศึกษาทุกตำแหน่งให้ ชัดเจน กำหนดแผนงานกิจการศึกษาให้สอดคล้องกับหมวด 4 ในมาตรา 22-24 ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และสัมฤทธิ์ผลตามเจตนารมณ์ของ แผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ. 2545-2559) ซึ่งมุ่งเน้นให้พัฒนาชีวิตที่ดี เก่ง และมีความสุข ด้วยการให้กำหนดแผนงานหรือโครงการส่งเสริมคุณประโยชน์ให้กับนักศึกษาอย่างเต็มที่ เพื่อให้นักศึกษาสามารถเสริมสร้างภูมิปัญญาของตนเองได้

หลักการบริหารกิจการนักเรียน นักศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการอาชีวศึกษา (2552: เอกสารอัตสำเนา) งานกิจการนักเรียนเป็นงานหนึ่ง ที่ช่วยเสริมสร้างประสิทธิภาพให้กับนักเรียนเป็นอย่างดี กล่าวคือส่งเสริมให้นักเรียนเป็นทรัพยากรมนุษย์อันมีคุณค่าและคุณประโยชน์แก่ประเทศชาติ ด้วยพอกพูนทั้งความรู้ด้านวิชาการและเพิ่มเติมประสบการณ์ชีวิต จากกิจกรรมต่าง ๆ ที่นักเรียนได้เข้าร่วม และยังเติมเต็มให้นักเรียนเกิดความเจริญงอกงามในภูมิปัญญา อันก่อให้เกิดภูมิความรู้อันทรงคุณค่ายิ่งด้วยตัวของนักเรียนเอง จึงถือได้ว่างานกิจการนักเรียนเป็นงาน ที่ช่วยสร้างพัฒนาการแก่นักเรียนให้บังเกิดความเจริญงอกงามทั้งทาง

1. บริหารงานด้านปกครอง ผู้บริหารควรยึดหลัก ดังนี้

1.1 การปกครองนักเรียน ถือเป็นหน้าที่ของโรงเรียนที่จะส่งเสริมให้นักเรียนได้ ปกครองกันเอง โดยจัดกิจกรรมในรูปของสภานักเรียน หรือคณะกรรมการนักเรียน

1.2 ให้ครูอาจารย์ได้มีส่วนร่วมให้คำปรึกษา ควบคุมดูแล อบรมสั่งสอนแนะนำ เพื่อที่จะให้คณะกรรมการนักเรียนได้เข้าใจในการดำเนินงานด้านการปกครอง

1.3 หลักในการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการปกครองนักเรียน โรงเรียนจะต้อง เน้นการฝึก การปกครองระบอบประชาธิปไตย

2. การบริหารงานด้านบริการและสวัสดิการ มีหลักการในการบริหารงานที่มุ่ง ผลประโยชน์ต่าง ๆ เพื่อสนองให้กับนักเรียนในการใช้ชีวิตอยู่ในโรงเรียนได้อย่างมีความสุข โดยอำนวยความสะดวกในเรื่องปัจจัยต่าง ๆ ที่จำเป็นสำหรับนักเรียนและบุคลากรในโรงเรียน เช่น บริการทางวิชาการ บริการ

ห้องสมุด บริการแนะแนว บริการอาหารกลางวัน บริการสุขภาพ อนามัย บริการจัดหาทุนการศึกษา จัดสวัสดิการความปลอดภัยและจัดสภาพแวดล้อมใน โรงเรียน

3. การบริหารงานด้านกิจกรรมนักเรียน จะต้องยึดหลัก ดังนี้

3.1 กิจกรรมนักเรียนที่จัดขึ้นนั้น จะต้องส่งเสริมความเจริญในทุก ๆ ด้านของนักเรียน เช่น ด้านสติปัญญา ร่างกาย อารมณ์ สังคม คุณธรรม จริยธรรม จรรยา มารยาท

3.2 โรงเรียนจะต้องส่งเสริมให้นักเรียนทุกคน ได้เข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ตามหลักความต้องการและความถนัดของแต่ละบุคคล

3.3 จัดให้มีครูอาจารย์ทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษา ควบคุม แนะนำการจัดกิจกรรมของนักเรียน

3.4 ควบคุมดูแล แนะนำเกี่ยวกับการเงิน การทำบัญชีเงินกิจกรรมให้เป็นไปตามระเบียบเงินกิจกรรมนักเรียน

3.5 วางระเบียบแนวปฏิบัติในการเข้าร่วมกิจกรรมของนักเรียน เช่น กำหนดว่านักเรียนจะต้องเข้าร่วมกิจกรรมทุกคน คนละจำนวนเท่าไร

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา (2552: เอกสารอัดสำเนา) อย่างไรก็ตาม การบริหารกิจการนักเรียนที่ได้ผลดีและมีประสิทธิภาพสูงนั้นจำเป็นต้องทำไปตามหลักบริหารแบบใดแบบหนึ่ง ซึ่งหลักการบริหารกิจการนักเรียนที่นักวิชาการเสนอแนะสำหรับเป็นแนวทางการบริหารกิจการนักเรียนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น อาทิใช้ หลักการบริหารตามแบบ POSDCRB ได้แก่

1. หลักการวางแผน (Planning) การบริหารกิจการนักเรียนจำเป็นต้องให้นักเรียนได้ มีส่วนเกี่ยวข้องกับการตั้งวัตถุประสงค์ของแผนในทุกกิจกรรม ข้อมูลที่พึงใช้ในการประกอบ การวางแผนนั้น ควรเป็นข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับความต้องการของนักเรียน ความสามารถ และความ สนใจของนักเรียนแต่ละระดับ และงบประมาณของโรงเรียนที่จำเป็นต้องใช้ในการสนับสนุน กิจกรรมแต่ละกิจกรรมด้วย

2. หลักการจัดองค์กร (Organizing Principle) การบริหารกิจการนักเรียนจำเป็นต้องจัดองค์กร ให้แสดงระดับการสื่อสารกันให้ทั่วทั้งองค์กรที่บริหารกิจการนักเรียน หัวหน้า สถานศึกษาต้องเป็น ประธานจัดกิจกรรมโดยตำแหน่ง ผู้ช่วยหัวหน้าสถานศึกษาฝ่ายการจัดกิจกรรมเป็นรองประธานโดย ตำแหน่งด้วย และนอกจากนั้นยังต้องจัดองค์กรชนิดแบ่งงาน กันทำสายบังคับบัญชาอื่น ๆ เป็นต้นว่า การเงินและธุรการ การประชาสัมพันธ์ ฝ่ายกิจกรรม ฝ่ายประเมินผล และฝ่ายอื่น ๆ ตามความจำเป็น

3. หลักการจัดบุคลากร (Staffing Principle) การบริหารกิจการนักเรียนจำเป็นต้อง เลือก อาจารย์ที่ปรึกษากิจกรรมนักเรียนเข้าทำงานควบคุมการทำกิจกรรม ทั้งนี้การแต่งตั้งอาจารย์ที่ปรึกษา กิจกรรมจำเป็นต้องคำนึงถึงความรู้ ความสามารถ ความสนใจ ความถนัด ความสมัครใจ และปัญหา พิเศษของครูอาจารย์ด้วย ทั้งนี้เพราะกิจกรรมนักเรียนจะล้มเหลวหรือจะประสบ ความสำเร็จได้ เพียงใดขึ้นอยู่กับอาจารย์ที่ปรึกษาเป็นส่วนใหญ่ การให้นักเรียนเลือกด้วยการไป ทาบตามความสมัคร ใจของอาจารย์ที่จะควบคุมกิจกรรมชุมชนของตนแล้วนำการตัดสินใจของอาจารย์มาเสนอผู้บริหาร ก็ เป็นวิธีการหนึ่งที่ตั้งให้ทำงานแล้วน่าจะมีความเต็มใจ หรือการให้เพื่อนครูช่วยกันเสนอชื่อในที่ ประชุม จะช่วยครูอาจารย์รู้สึกดีกว่าที่ผู้บริหารจะจัดรายชื่อให้เป็นที่ปรึกษาชุมชนใดชุมชนหนึ่งโดย มิได้ถามความสมัครใจก่อน

4. หลักวินิจฉัยสั่งการและควบคุมดูแล (Directing Principle) ผู้บริหารโรงเรียนพึงใช้ภาวะ ผู้นำของตนเองในการวินิจฉัยสั่งการ ควบคุม ดูแล และนิเทศงานควบคุมกิจการนักเรียน

5. หลักประสานงาน (Coordinating Principle) การบริหารกิจการนักเรียนพึงประสานกิจกรรมเข้าในปฏิทินประจำปีของโรงเรียน ปฏิทินประจำปีที่กำลังกล่าวถึงเป็นปฏิทินกิจกรรมนักเรียน ที่กำหนดวัน เวลาและสถานที่ สำหรับทำกิจกรรมแต่ละกิจกรรมของแต่ละเดือน ตลอดทั้งปี ให้ทุกคนในโรงเรียนทราบทั่วกัน จะได้ไม่เกิดปัญหาความขัดแย้ง ความซ้ำซ้อนในการใช้วัสดุครุภัณฑ์ประกอบการทำกิจกรรมของแต่ละชุมนุม และจัดให้มีการประชุมสามัญประจำเดือน และการประชุมวิสามัญในโอกาสที่ต่อนัดหมายผู้เกี่ยวข้องกับการทำกิจกรรม การประสานงานเป็นหัวใจของกิจกรรม ผู้บริหารโรงเรียนพึงใช้ภาวะผู้นำของตนประสานงานให้ทุกฝ่ายสามัคคีกันเพื่อความสำเร็จของงาน

6. หลักการรายงาน (Reporting Principle) การบริหารกิจการนักเรียนจำเป็นต้องให้มีการรายงานเป็นระยะ ๆ เพื่อทราบผลการปฏิบัติงาน เพื่อทราบอุปสรรคระหว่างดำเนินการ เพื่อทราบความก้าวหน้าของกิจกรรมแต่ละกิจกรรม เพื่อทราบการรับจ่ายงบประมาณ และการเบิกวัสดุไปใช้ทำกิจกรรม เพื่อทราบความเป็นปัจจุบันของบัญชีรายรับรายจ่าย และเพื่อทราบข้อเสนอต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์กับการปรับปรุงการบริหารกิจการนักเรียน

7. หลักการงบประมาณ (Budgeting Principle) การบริหารกิจการนักเรียนพึงจัดสรรงบประมาณให้เพียงพอกับการจัดกิจกรรมแต่ละกิจกรรมซึ่งไม่เหมือนกัน กิจกรรมที่เริ่มต้นใหม่อาจต้องการงบประมาณมากกว่ากิจกรรมที่เริ่มก่อนแล้ว และเคยจัดสรรงบประมาณจำนวนมากให้ซื้อ วัสดุครุภัณฑ์ไว้บ้างแล้ว กิจกรรมของชมรมใหม่อาจต้องการงบประมาณสูงกว่าในระยะเริ่มต้น การคำนวณให้งบประมาณสนับสนุนกิจกรรมจึงตั้งอยู่ภายใต้หลักเหตุและผล มิใช่ หลักคณิตศาสตร์ที่เอาจำนวนชุมนุมหารยอดเงิน หรือเอาจำนวนสมาชิกในแต่ละชุมนุมเป็น ตัวกำหนดงบประมาณ เช่น นักเรียน 1 คนต่อเงิน 5 บาท

สำนักงานคณะกรรมการอาชีวศึกษา (2552: เอกสารอัดสำเนา) งานกิจการนักเรียน นักศึกษา เป็นงานที่ทำความหนักใจให้กับผู้บริหารมิใช่น้อย เพราะเป็นงานที่ต้องเกี่ยวข้องมีความสัมพันธ์กับบุคคลหลายฝ่าย ทั้งครูในโรงเรียน นักเรียน คนงาน ภารโรง และบุคคลอื่น ๆ จากหน่วยงานต่าง ๆ ภายนอก โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา ซึ่งมีนักเรียนอยู่ในวัยที่จะก่อให้เกิดปัญหาได้ง่าย ผู้บริหารจึงมีบทบาทที่สำคัญมาก เพราะกิจกรรมนักเรียนจะมีประสิทธิภาพหรือไม่เพียงใดนั้น ขึ้นอยู่กับ แนวทาง และนโยบายของโรงเรียน ดังนั้นผู้บริหารควรจะได้พิจารณาหลักการต่อไปนี้ประกอบ การบริหารด้วย อันได้แก่

1. การกระจายอำนาจ นอกจากงานบริหารในสำนักงานแล้ว ผู้บริหารมักใช้เวลา ส่วนใหญ่ไปกับงานกิจการนักเรียน และผู้บริหารก็มักจะมีความรู้สึกว่าตนเองได้ใช้เวลาให้เสีย ไปกับงานด้านนี้ เกินกว่าที่ควรจะใช้ จนไม่มีเวลาที่พอจะไปพบปะกับบุคคลภายนอกที่มี บทบาทและมีความสำคัญต่อการพัฒนาโรงเรียนและสังคม ดังนั้นเพื่อเป็นการแบ่งเบาภาระของผู้บริหารเอง จึงควรได้กระจายความรับผิดชอบในเรื่องนี้ออกไป บุคคลแรกที่ควรจะนึกถึงคือผู้ช่วยผู้บริหารฝ่ายกิจการนักเรียน บุคคลต่อไปคือ ครูที่ปรึกษา ผู้บริหารเองต้องคอย ตรวจสอบดูเป็นระยะ ๆ โดยเน้นในเรื่องนโยบาย หลักการ และการจ่ายเงินทองเป็นสำคัญ

2. ควบคุมหลักการและนโยบาย ให้เข้าใจว่างานกิจการนักเรียนจะขัดแย้งกับ นโยบายของโรงเรียนไม่ได้ ดังนั้นผู้บริหารจะต้องตั้งเกณฑ์หรือแนวปฏิบัติเพื่อเป็นการป้องกัน ความเสียหายอันอาจเกิดขึ้น วิธีทำที่ง่ายที่สุดคือ ชุมนุมต่าง ๆ และสถานักเรียน จะต้องจัดทำนโยบายและโครงการ

กิจกรรมต่าง ๆ เสนอต่อผู้บริหารพิจารณาอนุมัติ ผู้บริหารมีสิทธิที่จะแก้ไข ปรับปรุงให้สอดคล้องกับนโยบายหรือความต้องการของโรงเรียนได้

3. ให้ความสนับสนุนด้านการเงิน กิจกรรมนักเรียนนอกจากจะต้องใช้เวลาแล้วยัง ต้องใช้เงินอีกด้วย ในโรงเรียนประถมศึกษาชั้นนั้นยังไม่มีระเบียบการเก็บเงินกิจกรรมนักเรียน จึงเป็นปัญหาหนักสำหรับผู้บริหารที่จะหาเงินมาสนับสนุนกิจกรรมนักเรียนได้ เพราะสภาพการณ์ และองค์ประกอบของแต่ละโรงเรียนไม่เหมือนกัน แต่ก็อาจทำได้โดยการขายดอกไม้ แสดงละคร

4. ให้คำแนะนำปรึกษา ความจริงเรื่องนี้ก็มีครูที่ปรึกษาของนักเรียนอยู่แล้ว แต่การจัดกิจกรรมแต่ละครั้งจะต้องมีการเกี่ยวข้องกับหลาย ๆ ฝ่าย ทั้งฝ่ายวิชาการ อาคารสถานที่ และบุคคลภายนอก ดังนั้นปัญหาบางอย่างผู้บริหารต้องเข้าไปให้คำแนะนำหรือประสานงานกับฝ่ายต่าง ๆ ด้วย

5. การบำรุงขวัญ การบำรุงขวัญและกำลังใจเป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญมาก เพราะกิจกรรมนักเรียนเป็นกิจกรรมที่หนักและจุกจิกมาก ครูต้องทำทั้งในและนอกเวลา ครูจะต้องทุ่มเทพลัง จิตใจ ผู้บริหารจึงควรมีสิ่งบำรุงขวัญเป็นสิ่งตอบแทน เช่น พิจารณาจ่ายเงินพิเศษเป็นค่า ล่วงเวลา พิจารณาความดีความชอบเป็นพิเศษ 2 ชั้น สำหรับผู้ที่มีผลงานเด่น ๆ เป็นต้น

6. การจัดปฏิทินปฏิบัติกิจกรรม เป็นสิ่งจำเป็นมากอีกประการหนึ่ง กล่าวคือ การจัดกิจกรรมโดยไม่มีกำหนดเวลาหรือโครงการไว้แน่นอน ทำให้ความวุ่นวายให้กับระบบการเรียนการสอนมาก โดยเฉพาะฝ่ายวิชาการจะอึดอัดใจอย่างยิ่ง ดังนั้นกิจกรรมต่าง ๆ ควรมีการวางแผนล่วงหน้าโดยการยอมรับและเห็นด้วยของทุก ๆ ฝ่าย ถ้าหากเป็นไปได้คณะกรรมการ และผู้ช่วยผู้บริหารฝ่ายกิจกรรมนักเรียน ควรมีการวางแผนการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ไว้ตั้งแต่ตอน เปิดภาคเรียนฤดูร้อน ก่อนจะเริ่มปีการศึกษาใหม่ เพื่อที่เปิดภาคเรียนแรกขึ้นมาจะได้ปฏิบัติ ได้ทันที

7. สนับสนุนและกระตุ้นให้นักเรียนได้เข้าร่วมกิจกรรม กิจกรรมที่จัดขึ้นจะเกิดประโยชน์ หรือมีคุณค่าไปไม่ได้ ถ้านักเรียนไม่เข้าร่วมหรือเข้าร่วมกิจกรรมน้อยมาก โดยทั่ว ๆ ไปแล้ว นักเรียนที่ไม่มีปัญหาในการอยู่ร่วมกับผู้อื่น มักจะเข้าร่วมกิจกรรมอยู่เสมอและหลาย ๆ กิจกรรม ดังนั้นผู้บริหารจึงควรพิจารณาด้วยว่ากิจกรรมใดที่นักเรียนสนใจกันมาก และกิจกรรมใดที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้เข้าร่วมกิจกรรมได้มากที่สุด ก็ควรส่งเสริมสนับสนุนให้มีการจัดกิจกรรมดังกล่าวมากขึ้น ทั้งต้องมีการสนับสนุนให้มีการประชาสัมพันธ์ของกิจกรรมให้มาก ยิ่งขึ้น จะเป็นเครื่องกระตุ้นให้นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมได้มาก

จากที่กล่าว หลักการบริหารกิจการนักเรียนเป็นงานที่สำคัญสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา การบริหารกิจกรรมนักเรียนที่ได้ผลดีและมีประสิทธิภาพสูงนั้น จำเป็นต้องทำไปตามหลักบริหารแบบ POSDCRB และวางแผนทางและนโยบายของสถานศึกษาด้วยการกระจายอำนาจ ควบคุมหลักการ และนโยบาย ให้การสนับสนุนด้านการเงิน ให้คำปรึกษาแนะนำ บำรุงขวัญและกำลังใจ จัดทำปฏิทินปฏิบัติกิจกรรม และสนับสนุนและกระตุ้นให้นักเรียนได้เข้าร่วมกิจกรรม

ขั้นตอนการจัดกิจกรรมนักเรียน นักศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการอาชีวศึกษา. (2552: เอกสารอัดสำเนา) กำหนดขั้นตอนการจัดกิจกรรมนักเรียน นักศึกษาไว้ดังนี้

1. ชั้นศึกษางาน

1.1 ศึกษาเอกสาร สิ่งพิมพ์ต่าง ๆ

- 1.2 เชิญวิทยากรบรรยาย
- 1.3 ศึกษาจากสถานศึกษาอื่น ๆ (เยี่ยมชมกิจการโรงเรียนอื่น)
2. ขึ้นเตรียมงานและริเริ่ม
 - 2.1 ศึกษาเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมนักเรียน (จุดมุ่งหมายของการจัดกิจกรรม, หลักการ จัดกิจกรรม, บทบาทครูที่ปรึกษา, การเลือกกิจกรรม และการประเมินงานกิจกรรม)
 - 2.2 สสำรวจความสนใจของนักเรียน (แบบสอบถาม)
 - 2.3 สสำรวจความพร้อมของโรงเรียน (5M)
 - 2.4 เลือกกิจกรรม
3. ขึ้นดำเนินการ
 - 3.1 ประชุมชี้แจงจุดมุ่งหมาย หลักการ ประเภทกิจกรรมให้นักเรียนสมัครด้วยความสนใจ
 - 3.2 ประชุมนักเรียนที่สนใจกิจกรรมเดียวกันเพื่อเลือกกรรมการดำเนินงาน
 - 3.3 ดำเนินการตามแผนที่วางไว้
4. ขึ้นประเมินผล
 - 4.1 พิจารณาผลงานบรรลุจุดมุ่งหมายหรือไม่
 - 4.2 ใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุง แก้ไข (ครั้งต่อไปให้ดีขึ้น)
 - 4.3 ให้คณะกรรมการชุดใหม่นำไปศึกษาแก้ไขต่อไป

การประเมินผลการจัดกิจกรรมนักเรียน

สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (2552: เอกสารอัดสำเนา) การจัดกิจกรรมนักเรียน นักศึกษา ที่มีประสิทธิภาพจะต้องมีการประเมินผลการจัดกิจกรรม การประเมินผลการจัดกิจกรรมนักเรียน นอกจากจะทำให้ทราบว่าบรรลุวัตถุประสงค์หรือไม่ แล้วยังเป็นข้อมูลในการพัฒนากิจกรรมในอนาคตอีกด้วย การประเมินผลการจัด กิจกรรมนักเรียน ผู้บริหารควรวัดหลักการดังต่อไปนี้

1. การจัดกิจกรรมนักเรียนแต่ละครั้ง ควรมีจุดมุ่งหมายที่ชัดเจนแน่นอน เมื่อจัดกิจกรรมแล้ว ควรจะประเมินผลดูว่า กิจกรรมเหล่านั้นได้ผลตามที่ได้วางจุดมุ่งหมายไว้หรือไม่
2. ควรจะได้มีการประเมินผลกิจกรรมนักเรียนเป็นระยะ ๆ ตลอดภาคการศึกษาและตลอดปี เพื่อจะได้ทราบว่าได้จัดกิจกรรมดีขึ้นบ้างและได้ผลเป็นอย่างไร
3. ผู้มีส่วนร่วมทุกฝ่าย ได้แก่ ผู้บริหาร อาจารย์ที่ปรึกษา สมาชิก ผู้ปกครอง ควรจะได้มีส่วนร่วม ในการประเมินผลกิจกรรมอย่างแท้จริง
4. การประเมินผลกิจกรรมนักเรียน ควรจะประเมินทุกด้านทั้งในด้านวัตถุประสงค์ วิธีการ ดำเนินงาน การจัดอุปกรณ์ ระยะเวลาที่จัด สถานที่ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของสมาชิก คุณค่าที่ได้รับ และข้อเสนอแนะของสมาชิก ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการจัดกิจกรรมครั้งต่อ ๆ ไป
5. การประเมินผลกิจกรรมควรใช้เครื่องมือหลาย ๆ แบบ เช่น การสังเกตพฤติกรรมใน การร่วมกิจกรรมของสมาชิก การใช้แบบสอบถาม การสัมภาษณ์ การวิเคราะห์และการ ประชุมอภิปราย ถึงกิจกรรมที่จัดขึ้น
6. การประเมินผลแต่ละครั้งควรมีลักษณะเป็นปรนัย ไม่ควรใช้อารมณ์หรือความรู้สึก ส่วนตัว มาประเมินผลกิจกรรม

7. เมื่อประเมินผลเสร็จแล้ว ควรมีการบันทึกผลการประเมินไว้เป็นหลักฐาน และแจ้งให้สมาชิกทั้งหมดได้รับทราบ
8. นำผลที่ได้จากการประเมินไปใช้ในการปรับปรุงกิจกรรมที่จัดขึ้นในโอกาสต่อไป

วิธีการประเมินผลกิจกรรมนักเรียน

วิธีการประเมินผลกิจกรรมนักเรียน อาจทำได้ดังต่อไปนี้

1. การสังเกตพฤติกรรม
2. สัมภาษณ์ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง
3. ดูผลงานของสมาชิก
4. ใช้แบบสอบถาม
5. ใช้การบันทึกพฤติกรรมที่เกิดขึ้นโดยไม่ใส่ความเห็น
6. การประชุมอภิปรายผลการจัดกิจกรรมนักเรียน

1. การสังเกตพฤติกรรม อาจจะได้จากขณะทำกิจกรรม เช่น

1.1 ความกระตือรือร้นในการทำงาน

1.2 สนุกสนานมากน้อยเพียงใด

การสังเกตควรบันทึกเป็นหลักฐาน ผู้สังเกตอาจเป็นผู้บริหาร อาจารย์ที่ปรึกษา หรือสมาชิก การสังเกตอาจสังเกตคนเดียวหรือใช้หลายคนสังเกตก็ได้ แล้วนำมาอภิปรายร่วมกัน

2. สัมภาษณ์ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ว่าเห็นเป็นอย่างไรบ้างเกี่ยวกับกิจกรรมที่จัดขึ้น และรวบรวมสรุปผลการสัมภาษณ์ไว้ให้เรียบร้อยพร้อมที่สมาชิกจะขอได้ทุกโอกาส

3. ดูจากผลงานของสมาชิก ดูผลงานว่าควรปรับปรุง ส่งเสริม ด้านใดเป็นพิเศษ

4. การใช้แบบสอบถาม อาจเป็นแบบเลือกตอบ ให้เช็ค (Check List) แบบมาตราส่วน (Rating Scale) แบบปลายเปิด (Open-ended Questionnaire) ผู้ตอบควรมีหลายฝ่าย เช่น ผู้บริหาร อาจารย์ที่ปรึกษา สมาชิก ผู้ปกครอง เมื่อผู้ตอบเสร็จแล้วรวบรวมข้อมูลที่ได้นำมาตีความให้สำเร็จแล้วแจ้งผู้เกี่ยวข้องทราบ

5. การใช้บันทึก บันทึกพฤติกรรมของผู้มีส่วนร่วมกิจกรรมทุกฝ่าย โดยบันทึกตามพฤติกรรมที่เกิดขึ้น แต่ให้แสดงความคิดเห็นส่วนตัวลงไปด้วย เสร็จแล้วรวบรวมข้อมูล แจ้งให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทราบ

6. การประชุมอภิปรายผลการจัดกิจกรรมนักเรียน ผู้ร่วมอภิปรายอาจเป็นคณะกรรมการจัดกิจกรรมนักเรียน การอภิปรายอาจอยู่ในรูปแสดงความคิดเห็นอย่างเสรี เพื่อนำผลมาปรับปรุง ผลการอภิปรายควรบันทึกไว้เป็นหลักฐานหลังจากที่ได้รับทราบเรื่องการประเมินผลกิจกรรมนักเรียน สิ่งที่ผู้บริหารและครู ผู้เกี่ยวข้องควรตระหนักในเรื่องการประเมินผลของการจัดกิจกรรมนักเรียนก็คือ

- 6.1 บุคคลทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมจะต้องมีส่วนร่วมในการประเมินผลของกิจกรรมนั้น ๆ

- 6.2 ต้องใช้วิธีการประเมินผลหลายวิธี เช่น การออกแบบสอบถาม การสัมภาษณ์ วางกล่องแสดงความคิดเห็น การอภิปราย การสังเกต และการแสดงออกของนักเรียน

6.3 ควรประเมินคุณค่าของกิจกรรมนั้นหลาย ๆ ด้าน เช่น ลักษณะกิจกรรม เนื้อหาของกิจกรรม วิธีดำเนินกิจกรรม ช่วงระยะเวลาของการดำเนินกิจกรรม

6.4 การประเมินขณะที่กิจกรรมกำลังดำเนินอยู่และหลังจากกิจกรรมสิ้นสุด

6.5 ผลของการประเมินผลควรได้นำมาพิจารณาปรับปรุงแก้ไขกิจกรรมชุมชน

เมื่อทราบถึงหลักการทั่วไป วิธีการดำเนินการจัดกิจกรรม การประเมินผลแล้ว บุคคลที่จะต้องมีส่วนเกี่ยวข้องโดยหลีกเลี่ยงไม่ได้คือ ผู้บริหารโรงเรียน กิจกรรมนักเรียนจะเกิดขึ้นไม่ได้ถ้าผู้บริหารไม่สนับสนุน อาจจะเป็นเพราะไม่เห็นความสำคัญ ไม่มีความรู้ ความเข้าใจในเรื่องการจัดกิจกรรมนักเรียนก็ตาม

จากที่กล่าวสรุปได้ว่า ขั้นตอนการจัดกิจกรรมและการประเมินผลการจัดกิจกรรม ในการบริหารต้องปฏิบัติไปพร้อม ๆ กัน เช่น ในการจัดกิจกรรมในแต่ละครั้งต้องดำเนินการประเมินผลว่าบรรลุตามวัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรมหรือไม่เพียงใด ทุกฝ่ายต้องมีส่วนร่วมในการประเมิน

คุณสมบัติของผู้นำ

สมพิศ ไห้งาม (2549: 179-185) กล่าวว่าผู้นำซึ่งเป็นผู้บริหารสถานศึกษาเปรียบประดุจหัวใจสำคัญของสถานศึกษา เนื่องจาก “แก่ง” ทั้งงานและ “รู้” ที่รู้เท่าและรู้ทันในการบริหารหน่วยงาน ให้เป็นศูนย์กลางของกลุ่ม (Central Figure) ผู้ก่อปรไปด้วยคุณสมบัติครบถ้วน 5 ประการคือ คุณสมบัติ คุณวุฒิ คุณภาพ คุณประโยชน์และคุณธรรม อันแสดงถึงบทบาทและศักยภาพในการทำงานได้เป็นอย่างดี จนสามารถยกระดับสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศทางวิชาการได้สำเร็จตามเป้าหมายที่พึงประสงค์ ด้วยมีคุณสมบัติ ของความเป็นผู้นำดังต่อไปนี้

1. ภาวะผู้นำ (Leadership) เป็นศิลปะสำคัญและจำเป็นยิ่งสำหรับผู้นำทุกหน่วยงาน หรือสถานศึกษา เนื่องจากการที่จะดำรงตนให้เป็นผู้มีภาวะผู้นำสมบูรณ์ได้เพียงใดนั้น ขึ้นอยู่กับความสนใจในการรับรู้และเรียนรู้การเป็นผู้นำในวิถีทางที่ถูกต้อง โดยตระหนักและคำนึงใน คุณธรรมและจริยธรรม ผูกใจเพื่อนร่วมงานและผู้ใต้บังคับบัญชา ด้วยการอาศัยหลักความจริง ตามสังคหวัตถุ 4 ประการ คือ ความโอบอ้อมอารี มีจิตใจเพราะ สงเคราะห์ประชาชน และวางตน พอดี กับผู้ร่วมงานทุกคน พระเมธีธรรมมาภรณ์ (2541: 40) รวมทั้งแสดงภาวะผู้นำด้าน มนุษย์สัมพันธ์อันเป็นพฤติกรรมภายนอกของผู้นำ 3 ประการได้แก่ การเป็นผู้ดำรงด้วย คารวะธรรม สามัคคีธรรม และปัญญาธรรม เพื่อนำไปสู่ภาวะผู้นำที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

2. รู้จักหลักการบริหาร (Administration) เพื่อให้การดำเนินงานสัมฤทธิ์ผลยิ่งขึ้น ผู้บริหารสถานศึกษาจึงต้องเสริมบทบาทหน้าที่ของตนให้สอดคล้องกับกระบวนการบริหาร อันหลากหลาย อาทิ กระบวนการบริหารแบบ POSDORB อันประกอบไปด้วย การวางแผนงาน (Planning) การจัดการองค์กร (Organizing) การบริหารงานบุคคล (Staffing) การอำนาจการ (Directing) การประสานงาน (Coordinating) การรายงาน (Reporting) และการจัดทำงบประมาณ (Budgeting) พร้อมทั้งประยุกต์นำกระบวนการบริหารแบบอื่น ๆ มาใช้ในการ บริหารสถานศึกษาให้ประสบความสำเร็จ ด้วยวิธีการตัดสินใจสั่งการ (Decision-making) การวางแผนงาน (Planning) การจัดการองค์กร (Organizing) การติดต่อสื่อสาร (Communicating) การใช้อิทธิพลที่ถูกต้องในการทำงาน (Influencing) การประสานงาน (Coordinating) และการประเมินผลงาน (Evaluation) เป็นต้น นพพงษ์ บุญจิตราคุลย์ (2540: 128)

3. เชี่ยวชาญการวางแผน (Planning) เนื่องจากการวางแผนเป็นเครื่องมือสำคัญ และจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งเป็นผู้ควบคุมดูแลการปฏิบัติงานในสถานศึกษา จึงจำเป็นต้องใช้ยุทธวิธีการวางแผนเพื่อการดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพ เพราะนอกจากจะแสดงถึงความเข้มแข็งมั่นคงของสถานศึกษาแล้ว ยังแสดงถึงศักยภาพและเสถียรภาพของสถานศึกษาให้บรรลุตามวัตถุประสงค์และนโยบายของสถานศึกษาที่กำหนดไว้

4. แน่นอนวิสัยทัศน์ (Vision) ผู้บริหารนอกจากจะทำหน้าที่ทั้งมวลเพื่อความเจริญก้าวหน้าของสถานศึกษาแล้ว ยังเป็นผู้วางแผนและกำหนดงานที่ดี ตัดสินใจอย่างฉลาด ยุติธรรม รวดเร็ว สานสร้างสัมพันธภาพที่ดีระหว่างผู้บริหารกับผู้ร่วมงานซึ่งเป็นผู้ใต้บังคับบัญชาได้

5. คุณธรรมและจริยธรรมของผู้นำ คุณธรรมและจริยธรรมเป็นสิ่งสำคัญยิ่งกว่า คำพูดที่สามารถแสดงออกได้ด้วยการกระทำ ผู้นำจึงควรมีธรรมปฏิบัติสำหรับการเป็นผู้นำที่ดี ที่ใช้หลักคุณธรรม 4 ประการในการบริหารสถานศึกษา ได้แก่ ปัญญาพละ เป็นความรอบรู้ หรือความฉลาดที่ผู้นำทุกคนพึงมี วิริยพละ ความขยันมีกำลังใจเข้มแข็ง ไม่ท้อต่ออุปสรรค อนุวัชพละ ทำหน้าที่อย่างซื่อสัตย์สุจริต ไม่ทุจริตคอร์รัปชัน และสังคพละ กำลังแห่งการสงเคราะห์หรือมนุษยสัมพันธ์ ทั้งนี้ผู้นำยังต้องนำหลักสังคหวัตถุ 4 ประการไปใช้ด้วย ได้แก่ ทาน ปิยวาจา อตถจริยา และสมานัตตา ซึ่งเปรียบได้กับความโอบอ้อมอารี วจีเพราะสงเคราะห์ประชาชน และวางตนพอดี เพื่อผลสัมฤทธิ์ของการบริหารสถานศึกษาเป็นสำคัญ

นอกจากคุณธรรมและจริยธรรมที่ผู้นำหรือผู้บริหารสถานศึกษาควรจะต้องปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอแล้ว ผู้บริหารควรตระหนักและยึดมั่นในคุณธรรม 4 ประการของผู้นำหรือพรหม วิหารธรรม อันได้แก่ การให้ความเมตตา กรุณาด้วยความสงสารเห็นใจ มุทิตาชื่นชมยินดี เมื่อผู้อื่นได้ดีมีสุข และการใช้อุเบกขา เป็นกลางไม่ลำเอียงเข้าฝ่ายใด เพื่อสานสร้างสันติสุข ในการดำเนินงานได้อย่างทั่วถึง

จากที่กล่าว ผู้วิจัยได้สังเคราะห์หลักการดังกล่าวมาใช้ศึกษาการบริหารงานกิจการนักศึกษาเกี่ยวกับปัญหาสารเสพติดในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา จังหวัดสงขลา ใน 5 ด้าน ดังนี้

1. การสำรวจสภาพปัจจุบันและปัญหา เป็นการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับ การปฏิบัติตนหรือการแสดงออกของผู้บริหาร/ครูที่เกี่ยวข้องกับจัดทำข้อมูลนักเรียนที่มีพฤติกรรมใช้สารเสพติด จัดทำข้อมูลนักเรียนที่มีพฤติกรรมจำหน่ายสารเสพติด รวบรวมข้อมูลของบุคคลและแหล่งที่เกี่ยวข้องกับสารเสพติด ในชุมชนในเขตพื้นที่บริการ หาข่าวสารข้อมูลเกี่ยวกับชุมชนด้านการเผยแพร่ระบาดของสารเสพติด ศึกษานโยบาย แนวปฏิบัติ มาตรการ โครงการของหน่วยงานต้นสังกัด จำแนกกลุ่มนักเรียนเป็นกลุ่มนักเรียนดี กลุ่มเสี่ยง กลุ่มเสพ กลุ่มจำหน่ายและกลุ่มเสพ และจำหน่าย จัดสัมมนาบุคลากรที่เกี่ยวข้องเพื่อร่วมสรุปสภาพปัญหาเกี่ยวกับสารเสพติดในโรงเรียนและชุมชน จัดทำเอกสาร สารสนเทศเกี่ยวกับสภาพปัญหาเกี่ยวกับสารเสพติดในโรงเรียนและชุมชน ประสานงานเกี่ยวกับงานอื่น ๆ ในเรื่องการหาข่าวสารข้อมูล และสนเทศเกี่ยวกับสารเสพติด

2. ด้านการวิเคราะห์และกำหนดทางเลือกในการแก้ปัญหา เป็นการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติตนหรือการแสดงออกของผู้บริหาร/ครูที่เกี่ยวข้องกับประชุมคณะกรรมการดำเนินการกำหนดกิจกรรมทางเลือกในการป้องกันและแก้ไข ให้ผู้นำท้องถิ่น ตัวแทนผู้ปกครองเข้าร่วมกำหนดแนวทางในการป้องกันและแก้ไข กำหนดกิจกรรมทางเลือกในการป้องกันและแก้ไขปัญหาสารเสพติดไว้หลากหลายกิจกรรม กำหนดกิจกรรมเกี่ยวกับการให้ความรู้เกี่ยวกับสารเสพติดหลากหลาย กำหนด

กิจกรรมเกี่ยวกับการทัศนศึกษาดูงานด้านการป้องกันและแก้ไขสารเสพติด กำหนดกิจกรรมเกี่ยวกับการออกกำลังกาย นันทนาการ กีฬา อย่างกว้างขวาง กำหนดกิจกรรมตรวจปัสสาวะนักเรียนร่วมกับสาธารณสุข กำหนดกิจกรรมทางศาสนาร่วมกับหน่วยงานทางศาสนา กำหนดกิจกรรมปราบปรามร่วมกับตำรวจและ ป.ป.ส.

3. ด้านการวางแผนและเตรียมการ เป็นการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติตนหรือการแสดงออกของผู้บริหาร/ครูที่เกี่ยวข้องกับการจัดตั้งคณะทำงานเกี่ยวกับการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ให้ครูอาจารย์มีส่วนร่วมในการวางแผนป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ให้อาจารย์ที่ปรึกษามีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ให้ผู้ปกครองนักเรียน องค์กร ชุมชน มีบทบาทร่วมวางแผนป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด วางแผนดำเนินงานอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง นำทางเลือกที่กำหนดไว้มาจัดทำเป็นงาน/โครงการ/แผนงาน จัดทำปฏิทินการดำเนินงาน กิจกรรมนักเรียนเกี่ยวกับปัญหายาเสพติดและติดประกาศไว้ในที่เปิดเผย กำหนดปฏิทินการประเมินผลเป็นระยะ ๆ ivo อย่างชัดเจน เตรียมบุคลากรรับผิดชอบงาน/โครงการอย่างเหมาะสม จัดบุคลากรรับผิดชอบงาน/โครงการอย่างเหมาะสม จัดสรรงบประมาณสำหรับการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ประชาสัมพันธ์แผนการดำเนินงานให้บุคคลที่เกี่ยวข้องรับทราบอย่างทั่วถึง

4. ด้านการดำเนินการตามแผน เป็นการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติตนหรือการแสดงออกของผู้บริหาร/ครูที่เกี่ยวข้องกับดำเนินงานตามแผนที่กำหนดไว้ทุกกิจกรรม ให้ความช่วยเหลือและสนับสนุนทางด้านงบประมาณที่กำหนดไว้ กำกับติดตามการดำเนินงานตามแผนงาน/งาน/โครงการ ให้ชุมชนเข้ามาช่วยเหลือต่อการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ประสานงานร่วมกับหน่วยงานอื่นในการดำเนินงาน เผื่อระวังการแพร่ระบาดของสารเสพติดในหมู่นักเรียน พัฒนาสภาพแวดล้อมทางกายภาพให้สวยงาม ร่มรื่น ปราศจากสิ่งรบกวน และปลอดภัย จัดกิจกรรมรณรงค์ต่อต้านสารเสพติด เก็บรวบรวมข้อมูลข่าวสาร ความรู้ และสถิติต่าง ๆ เพื่อให้บริการแนะแนวแก่นักเรียน ผู้ปกครอง ให้ขวัญกำลังใจแก่บุคลากรที่ปฏิบัติงาน ประเมินการปฏิบัติงานของบุคลากรตามแผน/โครงการเป็นระยะ

5. ด้านการประเมินผล เป็นการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติตนหรือการแสดงออกของผู้บริหาร/ครูที่เกี่ยวข้องกับ การกำหนดบุคลากรผู้ทำหน้าที่ประเมินผลการดำเนินกิจกรรมนักศึกษาเกี่ยวกับปัญหายาเสพติด กำหนดระยะเวลาการประเมินผลการดำเนินการอย่างชัดเจน กำหนดตัวบ่งชี้ความสำเร็จในการดำเนินงานอย่างชัดเจน กำหนดรูปแบบ วิธีการและเครื่องมือสำหรับ การประเมินผลการดำเนินงานอย่างชัดเจน ทำการประเมินผลการจัดกิจกรรมด้านการป้องกัน ป้องปราม แก้ไขปัญหายาเสพติดอย่างต่อเนื่อง รับฟังความคิดเห็น ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการดำเนินงาน เผยแพร่เอกสาร การประเมินการดำเนินงานให้ผู้เกี่ยวข้องทราบ ติดตามผลนักเรียนที่ได้รับแก้ไขพฤติกรรมแล้ว ประชุมสัมมนาผู้เกี่ยวข้องเพื่อสรุปผลการดำเนินงานในรอบปี ประเมินผลงานโครงการเกี่ยวกับปัญหายาเสพติดอย่างเป็นระบบ

พฤติกรรมกำบังกันสารเสพติดตามมาตรการของอาชีวศึกษา

จำรัส บัวเกตู (2545: บทคัดย่อ) กล่าวว่า เพื่อนในสถานศึกษาชักจูง มีตัวอย่างการเสพยาเสพติดในสถานศึกษา ภายในสถานศึกษามีแหล่งซื้อและขายสารเสพติด เป็นสาเหตุของการเสพยาเสพติดของนักศึกษาการปรับสภาพแวดล้อม การจัดบริเวณและสิ่งแวดลอมภายในสถานศึกษาให้เป็นสถานที่น่าอยู่ น่าเรียน จะทำให้นักศึกษามีความรักและผูกพันต่อสถานที่ กระตือรือร้นอยากมาเรียน จะช่วยเสริมสร้างบรรยากาศการเรียน ลดปัญหาการหนีเรียนเป็นจุดเริ่มของพฤติกรรมเบี่ยงเบน การจัดบริเวณภายในสถานศึกษาไม่ให้มีมุมอับ มุมปลอดภัยและสถานที่ลับตา สามารถช่วยลดการจับกลุ่มมั่วสุมภายในสถานศึกษาได้อีกด้วย นักศึกษามีความวิตกกังวลต่อการเรียนและงานที่ได้รับมอบหมาย ต้องเพิ่มความกล้าและความมั่นใจ นักศึกษาเก็บกดและเกิดความเครียด มีปัญหาการปรับตัว เป็นสาเหตุของการเสพยาเสพติด การใช้กิจกรรมกลุ่มเพื่อน ในช่วงของวัยรุ่นเพื่อนนับว่าเป็นบุคคลที่มีอิทธิพลต่อความคิด เจตคติ และพฤติกรรมของวัยรุ่นด้วยกัน การดำเนินงานป้องกันยาเสพติดได้ตระหนักถึงความสำคัญและเห็นคุณค่าของกลุ่มเพื่อน จึงได้มีการใช้กิจกรรมกลุ่มเพื่อนเพื่อประโยชน์ในการป้องกันยาเสพติด โดยมีรากฐานความเชื่อมั่นในความสำเร็จของกลุ่มเพื่อนว่ามีอิทธิพลสามารถที่จะโน้มน้าวชักจูงเพื่อนในกลุ่มด้วยการแนะนำ ให้ความช่วยเหลือเพื่อนในกลุ่มที่มีปัญหาให้ได้รับความช่วยเหลือที่เหมาะสมสามารถที่จะป้องกันนักศึกษาที่มีปัญหาให้มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนไปในทางที่ไม่ถูกต้อง นอกจากนั้นกลุ่มเพื่อนยังสามารถให้ความช่วยเหลือกันในเรื่องการเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

อนันต์ วัฒนะวิทย์ (2549) กล่าวว่าในการดำเนินการป้องกันปัญหาเสพยาเสพติดในสถานศึกษาอาชีวศึกษาควรจัดให้นักศึกษา ครู อาจารย์ ได้รับข้อมูลและข่าวสารเกี่ยวกับอันตรายของยาเสพติด จัดกิจกรรมรณรงค์ป้องกันยาเสพติด ร่วมกับผู้ปกครองและชุมชนมากกิจกรรมทางเลือก เป็นมาตรการที่มุ่งส่งเสริมพัฒนาการทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา และความสามารถทางอาชีพของนักเรียน โดยมีการดำเนินกิจกรรมทางเลือกด้านต่าง ๆ ดังนี้ ด้านสุขภาพอนามัย ได้แก่ การส่งเสริมการออกกำลังกายและการเล่นกีฬา เช่น การแข่งขันกีฬาภายในโรงเรียน การจัดแข่งขันระหว่างสถานศึกษา การออกกำลังกายและการเล่นกีฬาตามโครงการ ลานกีฬาตามโครงการ ลานกีฬาเพื่อการป้องกันยาเสพติดและนันทนาการ ด้านการฝึก สถานศึกษาควรสนับสนุนให้นักศึกษาได้แสดงความสามารถในการจัดบรรยากาศของสถานศึกษาให้ร่มรื่นสะอาด สวยงาม มีความปลอดภัย โดยการจัดสวนหย่อมจัดซุ้มม้านั่ง ตกแต่งบริเวณใต้อาคารเรียนเป็นที่พักผ่อนหย่อนใจ

นุชนาถ เลิศวาสนา (2551: บทคัดย่อ) กล่าวว่า การสร้างภูมิคุ้มกันแก่นักศึกษาควรมีการจัดกิจกรรมที่หลากหลายและสม่ำเสมอ ใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายและทุกภาคส่วนทั้งในและนอกสถานศึกษาการฝึกทักษะชีวิต มีวัตถุประสงค์ในการสร้างคุณลักษณะหรือความสามารถในเชิงสังคมจิตวิทยาให้กับนักเรียนเพื่อให้สามารถเผชิญสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยทักษะชีวิตจะเป็นความสามารถขั้นพื้นฐานที่ทุกคนจำเป็นต้องใช้ในสังคมที่ได้มาจากการฝึกฝนจนชำนาญนั่นเอง ทักษะชีวิตที่สำคัญในการดำรงชีวิต ให้ปลอดภัยจากยาเสพติด ได้แก่ ทักษะในการคิดวิเคราะห์และประเมินสถานการณ์ ทักษะในการประเมินศักยภาพของตนเอง ทักษะในการคิดหาทางเลือกและตัดสินใจ ทักษะในการปฏิเสธต่อออรองรักษาผลประโยชน์ของตน ทักษะในการสื่อสาร และทักษะในการควบคุมอารมณ์และความเครียด

สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (2555) การดำเนินงานตามมาตรการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา รัฐบาลมีนโยบายด้านการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดและกำหนดให้เป็นวาระแห่งชาติที่ทุกภาคส่วนจะต้องบูรณาการแผนงานและกลไกขับเคลื่อนอย่างเป็นระบบ ให้เป็นรูปธรรมเพื่อจัดปัญหายาเสพติดให้หมดไปอยู่ในระดับควบคุมได้ ไม่เป็นภัยคุกคามต่อการดำรงชีวิตตามปกติสุขของประชาชน และมอบหมายให้กระทรวงศึกษาธิการ ได้กำหนดแนวทางการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา ในพื้นที่เป้าหมาย 2 ระดับ ดังนี้

1. พื้นที่เป้าหมายระดับจังหวัด

1.1 หัวหน้าส่วนราชการระดับจังหวัดในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา สังกัดส่วนราชการในแต่ละจังหวัด (สพป./สพม./อศจ./ศนจ.) เพื่ออำนวยความสะดวกประสานงานและกำกับติดตามผลการดำเนินงานของสถานศึกษาในสังกัดและสรุปรายงานศูนย์อำนวยการพลังแผ่นดินเอาชนะยาเสพติด กระทรวงศึกษาธิการ

1.2 ดำเนินงานตามแผนการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันและป้องกันยาเสพติด ประกอบด้วยโครงการหลักที่จะต้องดำเนินการในสถานศึกษา ดังนี้

1.2.1 โครงการสำรวจสภาพการใช้สารเสพติดในสถานศึกษาทุกแห่ง จะต้องรายงานภาคเรียนที่ 1 ภายในเดือนมกราคม และภาคเรียนที่ 2 ภายในเดือนพฤศจิกายน

1.2.2 โครงการกำหนดพื้นที่เป้าหมาย จำแนกสถานศึกษาออกเป็น 3 กลุ่ม กลุ่มที่ 1 กลุ่มพื้นที่เข้ม (โซนสีแดง) กลุ่มที่ 2 กลุ่มพื้นที่เฝ้าระวัง (โซนสีส้ม) กลุ่มที่ 3 กลุ่มพื้นที่ปกติ (โซนสีขาว)

1.2.3 โครงการห้องเรียนสีขาว จัดให้มีนักเรียน นักศึกษาแกนนำ 4 ด้าน คือ ด้านการเรียน ด้านการทำงาน ด้านกิจกรรม และด้านสารวัตรนักเรียน นักศึกษา

1.2.4 โครงการลูกเสือต้านภัยยาเสพติด จัดให้มีกองร้อยลูกเสือ ป.ป.ส. ในสถานศึกษาตามหลักสูตรลูกเสือต้านภัยยาเสพติด กระทรวงศึกษาธิการ

1.2.5 จัดตั้งชมรม TO BE NUMBER ONE ในสถานศึกษาตามแนวทางองค์ประกอบ 3 ก คือ กรรมการ กองทุน กิจกรรม และยูทอร์ศาสตร์ 3 ยูทอร์ศาสตร์ มีศูนย์เพื่อนใจ TO BE NUMBER ONE จัดให้มีพื้นที่ปรับทุกข์สร้างสุข แก้ปัญหา พัฒนา EQ

2. พื้นที่เป้าหมายระดับสถานศึกษา

2.1 สถานศึกษาดำเนินการแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา เพื่อรับผิดชอบงานด้านยาเสพติด

2.2 สถานศึกษาจัดทำแผนปฏิบัติการตาม 4 มาตรการ คือ มาตรการการป้องกัน มาตรการการค้นหา มาตรการการรักษา มาตรการการเฝ้าระวัง และกลยุทธ์ 4 ต้อง 2 ไม่ ต้องมียูทอร์ศาสตร์ ต้องมีแผนปฏิบัติการ ต้องมีระบบ 4 ด้าน ต้องมีเครือข่าย สำหรับ 2 ไม่ คือ ไม่ปกปิดข้อมูล และไม่ไล่ออกผู้เสพ ผู้ติดยา ให้ไปบำบัดรักษาคืนสู่สังคมได้ตามปกติ

สำนักงานคณะกรรมการการป้องกันและแก้ไขปัญหาหายาเสพติด (2555: บทความ) มาตรการการป้องกันและแก้ไขปัญหาหายาเสพติดในสถานศึกษา ดังนี้

จำแนกกลุ่มเป้าหมาย โดยการจำแนกนักเรียน นักศึกษาออกตามลักษณะของพฤติกรรมที่แสดงออก แบ่งออกเป็น 4 กลุ่มหลัก ดังนี้

1. กลุ่มนักเรียน นักศึกษาที่ไม่เคยใช้ยาเสพติด
2. กลุ่มนักเรียน นักศึกษาที่มีประสบการณ์ในการใช้ เหล้า บุหรี่ หรือเริ่มทดลองใช้ยาเสพติดบางชนิด และมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนอื่น ๆ แต่ยังไม่ติดยาเสพติด

3. กลุ่มนักเรียน นักศึกษาที่ติดยาเสพติด

4. กลุ่มนักเรียน นักศึกษาที่มีพฤติกรรมการค้ายาเสพติด

การจำแนกนักเรียน นักศึกษาในสถานศึกษาทำได้หลายวิธี ดังนี้

1. ตรวจสอบสารเสพติดในร่างกาย ปัจจุบันนิยมใช้วิธีการตรวจสอบสารเสพติดจากปัสสาวะ
2. ใช้แบบทดสอบโดยกรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุขได้พัฒนาแบบประเมินตนเอง (SDQ: The Strengths and Difficulties Questionnaire) ให้กับสถานศึกษาเพื่อใช้คัดกรองปัญหาและให้การช่วยเหลือเบื้องต้นแก่นักเรียน แบบประเมินตนเอง (SQD) นี้มีความเหมาะสมที่จะใช้กับเด็กอายุระหว่าง 14 – 16 ปี

3. คำสารภาพของนักเรียนหรืออาจารย์แนะแนว และจากการเข้าร่วมกิจกรรมค่ายพัฒนาคุณธรรม โดยทีมพระวิทยากรสิ่งที่ต้องคำนึงถึงในการจำแนกกลุ่มนักเรียน นักศึกษา คือ ข้อมูลการจัดกลุ่มนักเรียน นักศึกษาต้องเป็นความลับ รู้เฉพาะในกลุ่มคณาจารย์หรือบุคคลที่เกี่ยวข้องเท่านั้นการจำแนกกลุ่มเป้าหมายตามลักษณะของพฤติกรรมเสี่ยงเช่นนี้จะทำให้สามารถกำหนดมาตรการที่จะดำเนินงานกับแต่ละกลุ่มได้อย่างชัดเจน

4. ผสมผสานมาตรการในการดำเนินงาน โดยใช้มาตรการทั้ง 3 มาตรการ คือ

- 4.1 การป้องกันยาเสพติด โดยดำเนินการทั้งการให้การศึกษา ข้อมูลข่าวสาร การแทรกแซงพฤติกรรมการใช้ยาเสพติดการแนะแนวหรือการให้คำปรึกษาและการจัดกิจกรรมต่าง ๆ

- 4.2 การบำบัดรักษาและการฟื้นฟูสมรรถภาพ

- 4.3 การปราบปรามยาเสพติด การที่จะเลือกใช้มาตรการใดในการดำเนินงานขึ้นอยู่กับสภาพปัญหาจากการวิเคราะห์กลุ่มเป้าหมายที่จำแนกไว้

5. ระดมทรัพยากรของโรงเรียนและชุมชน การดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหาหายาเสพติดในสถานศึกษาจำเป็นต้องให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วม โดยการระดมทรัพยากรบุคคลที่เกี่ยวข้องกับสถานศึกษาทุกคน อันได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูอาจารย์ ผู้ปกครองผู้นำศาสนา ผู้นำชุมชน ผู้บริหารสมาคมครูและผู้ปกครอง หน่วยราชการที่เกี่ยวข้อง เช่น เจ้าหน้าที่ตำรวจ แพทย์ พยาบาล เจ้าหน้าที่กระทรวงสาธารณสุข และผู้แทนองค์กรเอกชนในท้องถิ่น

6. การให้นักเรียนนักศึกษาเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานเนื่องจากปัญหาหายาเสพติดในสถานศึกษาเป็นเรื่องที่นักเรียน นักศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของ ปัญหาและได้รับผลกระทบโดยตรง ดังนั้นการให้นักเรียน นักศึกษา นักศึกษาเข้ามามีส่วนร่วมรับรู้และมีส่วนร่วมในการป้องกันและ แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น จะเป็นแนวทางให้เกิดการยอมรับและยึดถือปฏิบัติตามโดยคหุฎีอีกทั้งเป็นแนวร่วมในการดำเนินงานต่อการขยายผลไปสู่ักเรียน นักศึกษาทุกคนกิจกรรมที่นักเรียน นักศึกษา สามารถเข้า

มามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ได้แก่ การจัดกิจกรรมรณรงค์ป้องกันยาเสพติดต่าง ๆ การจัดกิจกรรมเพื่อนเพื่อเพื่อน การจัดกิจกรรมชมรมต่อต้านยาเสพติดในสถานศึกษา โดยกิจกรรมเหล่านี้ควรมีครูอาจารย์เป็นที่ปรึกษาคอยให้คำแนะนำต่อนักเรียนนักศึกษา ด้วยการที่นักเรียนได้มีโอกาสเข้ามีส่วนร่วมในกิจกรรมอันเป็นประโยชน์ เช่นนี้ เป็นการพัฒนาบุคลิกภาพ ความเป็นผู้นำ และทักษะทางสังคมให้แก่แก่นักเรียน นักศึกษาที่มีส่วนร่วมอีกด้วย

สำนักงานคณะกรรมการการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด (2555: บทความ) ตามมาตรการการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด หลักการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด โดยแบ่งกลุ่มเป้าหมายนักเรียน นักศึกษาออกเป็น 4 กลุ่ม มีการดำเนินงานในแต่ละกลุ่ม ดังนี้

1. กลุ่มนักเรียนที่ไม่เคยใช้ยาเสพติด การดำเนินงานป้องกันยาเสพติดแก่กลุ่มนักเรียน นักศึกษาที่ไม่มีประสบการณ์ในการใช้ยาเสพติดเป็นการดำเนินการสร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติดระยะยาว โดยมีมาตรการในการดำเนินงานแก่นักเรียน นักศึกษา ดังนี้

1.1 มาตรการทางการศึกษา ในการให้การศึกษเพื่อป้องกันยาเสพติด มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ความรู้ปรับเปลี่ยนเจตคติและการปฏิบัติตนของนักเรียน นักศึกษาเกี่ยวกับยาเสพติด โดยมีลักษณะของการดำเนินงาน 3 ลักษณะ คือ

1.1.1 กำหนดเนื้อหาความรู้เรื่องการป้องกันยาเสพติดในหลักสูตรเพื่อให้มีการเรียนการสอนในทุกระดับการศึกษา

1.1.2 ผนวกเนื้อหาเสพติดเข้าไปในวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องโดยไม่มีหลักสูตรกำหนดไว้ โดยครูอาจารย์พิจารณาตามความเหมาะสมในสาขาวิชาต่าง ๆ หรือมอบหมายให้นักเรียน นักศึกษาค้นคว้า เขียนเป็นรายงานหรือเรียงความภาษาไทย หรือภาษาอังกฤษ เป็นต้น

1.1.3 การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร เพื่อประโยชน์ในการป้องกันยาเสพติด กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันยาเสพติดที่เสริมหลักสูตร ได้แก่ การจัดตั้งชมรมต่อต้านยาเสพติดในสถานศึกษา การจัดค่ายฝึกทักษะชีวิต กิจกรรม ลูกเสือ-เนตรนารี กิจกรรมกลุ่มเพื่อน กิจกรรมเหล่านี้เป็นกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับการ ป้องกันยาเสพติดที่ได้รับการส่งเสริมให้ดำเนินการในสถานศึกษา

1.2 มาตรการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ มาตรการในการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ มุ่งรณรงค์ให้ข้อมูลข่าวสารเพื่อการป้องกันยาเสพติดแก่นักเรียน นักศึกษา เพื่อสร้างความตระหนักต่อปัญหา ยาเสพติด การรู้จักปฏิบัติตน และการมีส่วนร่วมในการป้องกันปัญหายาเสพติด กิจกรรมเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ที่สถานศึกษาได้ดำเนินการมี ดังนี้

1.2.1 การจัดป้ายนิเทศในชั้นเรียนหรือตามบอร์ดต่าง ๆ ในสถานศึกษา

1.2.2 การจัดนิทรรศการในเวลาและโอกาสที่สำคัญ เช่น วันต่อต้านยาเสพติด

1.2.3 การจัดเสียงตามสายในสถานศึกษา

1.2.4 การจัดกิจกรรมหน้าเสาธง

1.2.5 การจัดทำโปสเตอร์ และแผ่นพับ เพื่อเผยแพร่ในสถานศึกษา

1.2.6 การจัดบรรยายและการจัดอภิปรายโดยวิทยากรผู้ทรงคุณวุฒิ

1.2.7 การจัดกิจกรรมรณรงค์ต่อต้านยาเสพติดในโรงเรียน

กิจกรรมในการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ดังกล่าว นักเรียนสามารถมีส่วนร่วมดำเนินการได้ โดยมีครูอาจารย์เป็นผู้ให้คำปรึกษา แนะนำและส่งเสริมให้นักเรียน นักศึกษาเป็นผู้ดำเนินการ

1.3 มาตรการทางเลือก มาตรการทางเลือกเป็นมาตรการที่มุ่งส่งเสริมพัฒนาการด้านต่าง ๆ ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา และความสามารถทางอาชีพของนักเรียนนักศึกษา โดยมีการดำเนินกิจกรรมทางเลือกด้านต่าง ๆ ดังนี้

1.3.1 ด้านสุขภาพอนามัย ได้แก่ การส่งเสริมการออกกำลังกายและการเล่นกีฬา เช่น การแข่งขันกีฬาภายในโรงเรียน การจัดแข่งขันระหว่างโรงเรียน การออกกำลังกาย และการเล่นกีฬาตามโครงการ ลานกีฬาตามโครงการ ลานกีฬาเพื่อการป้องกันยาเสพติดและนันทนาการอื่น ๆ

1.3.2 ด้านจริยธรรม ได้แก่ การมีส่วนร่วมกิจกรรมทางศาสนาในโอกาสวันสำคัญทางศาสนา การอบรมศีลธรรม การฝึกนั่งสมาธิ และการส่งเสริมประเพณีไทย

1.3.3 ด้านสังคม เช่นการรวมตัวกันจัดตั้งเป็นชมรมต่าง ๆ ในโรงเรียน เช่น ชมรมคณิตศาสตร์ ชมรมคอมพิวเตอร์ ชมรมภาษาอังกฤษ และชมรมต่อต้านยาเสพติด-เอดส์ ชมรมดนตรี การร่วมกิจกรรมอาสาสมัครบำเพ็ญประโยชน์ในสถานศึกษา กิจกรรมลูกเสือ - เนตรนารี กิจกรรมค่ายเยาวชน เป็นต้น

1.3.4 ด้านการฝึกอาชีพ ได้แก่ กิจกรรมสหกรณ์ กิจกรรมบริษัทจำกัด ในโรงเรียน และกิจกรรมโครงการส่งเสริมการเกษตรในสถานศึกษา เป็นต้น

1.4 การฝึกทักษะชีวิต การฝึกทักษะชีวิตมีวัตถุประสงค์ในการสร้างคุณลักษณะ หรือความสามารถในเชิงสังคมจิตวิทยาให้กับนักเรียนเพื่อให้สามารถเผชิญสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยทักษะชีวิตจะเป็นความสามารถขั้นพื้นฐานที่ทุกคนจำเป็นต้องใช้ในสังคมที่ได้มาจากการฝึกฝนจนชำนาญนั่นเองทักษะชีวิตที่สำคัญในการดำรงชีวิตให้ปลอดภัยจากยาเสพติด ได้แก่ ทักษะในการคิดวิเคราะห์และประเมินสถานการณ์ ทักษะในการประเมินศักยภาพของตนเอง ทักษะในการคิดหาทางเลือกและตัดสินใจ ทักษะในการปฏิเสธต่อorong รักษาผลประโยชน์ของตน ทักษะในการสื่อสาร และทักษะในการควบคุมอารมณ์และความเครียด เป็นต้นการฝึกทักษะชีวิตจะต้อง ใช้ กระบวนการฝึกแบบมีส่วนร่วมโดยเน้นนักเรียน นักศึกษาเป็นศูนย์กลางของการเรียน การฝึกจะต้องเน้นการแสดงแบบอย่าง การระดมสมอง และการฝึกปฏิบัติโดยอาศัยบทบาทสมมติ เพื่อให้นักเรียน นักศึกษามีประสบการณ์ โดยการสอดแทรกการฝึกทักษะชีวิตเข้าไปในกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาต่าง ๆ โดยครูผู้สอนวิชานั้น ๆ หรืออาจจัดเป็นกิจกรรมแยกออกต่างหากจากการเรียนการสอน เช่น การจัดค่าย หรือจัดกิจกรรมฝึกทักษะชีวิตโดยเฉพาะ ดังนั้นจึงต้องพัฒนาชุดการฝึกทักษะชีวิตให้หลากหลายรูปแบบและหลากหลายทักษะ เพื่อให้ครูอาจารย์นำไปใช้ได้มีประสิทธิภาพ

1.5 การใช้กิจกรรมกลุ่มเพื่อน ในช่วงของวัยรุ่น “เพื่อน” นับว่าเป็นบุคคลที่มีอิทธิพลต่อความคิด เจตคติ และพฤติกรรมของวัยรุ่นด้วยกัน การดำเนินงานป้องกันยาเสพติดได้ตระหนักถึงความสำคัญและเห็นคุณค่าของกลุ่ม เพื่อน จึงได้มีการใช้กิจกรรมกลุ่มเพื่อนเพื่อประโยชน์ในการป้องกันยาเสพติด โดยมีรากฐานความเชื่อมั่นในคุณค่าของกลุ่มเพื่อนว่ามีอิทธิพลสามารถที่จะโน้มน้าวชักจูงเพื่อนในกลุ่มด้วยการแนะนำ ให้ความช่วยเหลือเพื่อนในกลุ่มที่มีปัญหาให้ได้รับความช่วยเหลือที่เหมาะสมก็สามารถที่จะป้องกันนักเรียนนักศึกษาที่มีปัญหาให้มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนไปในทางที่ไม่

ถูกต้อง นอกจากนั้นกลุ่มเพื่อนยังสามารถให้ความช่วยเหลือกันในเรื่องการเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพกิจกรรมกลุ่มเพื่อนดำเนินการโดยการฝึกอบรมนักเรียนนักศึกษาที่มีบุคลิกภาพเป็นผู้นำให้ไปเป็นแกนของกลุ่มเพื่อนและมอบหมายบทบาทให้ปฏิบัติ เช่น บทบาทในการเป็นเพื่อนเรียน เพื่อนสนิท ซึ่งสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของกลุ่ม โดยมีครูอาจารย์เป็นที่ปรึกษาในการดำเนินงานของกลุ่มเพื่อนอย่างใกล้ชิดผู้นำของกลุ่มที่ได้รับการฝึกอบรมมาอย่างดี สามารถที่จะเป็นผู้นำในการดำเนินกิจกรรมกลุ่มเพื่อแก้ไขปัญหาของสมาชิกในกลุ่มในด้านการเรียน การป้องกัน และแก้ไขปัญหาชีวิตด้านต่าง ๆ รวมถึงปัญหาการใช้ยาเสพติดด้วย กิจกรรมกลุ่มเพื่อนมีชื่อเรียกหลากหลาย เช่น เพื่อนเพื่อเพื่อน เพื่อนช่วยเพื่อน และเพื่อนเตือนเพื่อน เป็นต้น

1.6 การปรับสภาพแวดล้อม การจัดบริเวณและสิ่งแวดลอมภายในสถานศึกษาให้เป็นสถานที่น่าอยู่ น่าเรียน จะทำให้นักเรียนนักศึกษามีความรักและผูกพันต่อสถานที่ กระตือรือร้นอยากมาเรียน จะช่วยเสริมสร้างบรรยากาศการเรียน ลดปัญหาการหนีเรียนเป็นจุดเริ่มของพฤติกรรมเบี่ยงเบนต่าง ๆ การจัดบริเวณภายในโรงเรียนไม่ให้มีมุมอับ มุมพลัดและสถานที่ลับตา สามารถช่วยลดการจับกลุ่มมั่วสุมภายในสถานศึกษาได้อีกด้วย

2. กลุ่มนักเรียนที่มีประสบการณ์ในการใช้ยาเสพติด กลุ่มนักเรียนนักศึกษากลุ่มเสี่ยงนี้ส่วนมากจะเริ่มใช้ยาเสพติดประเภทยาบ้า กัญชา และสารระเหย โดยจะมีลักษณะและพฤติกรรม กล่าวคือ นักเรียนกลุ่มนี้จะไม่รับผิดชอบต่อหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายจากครู อาจารย์ ไม่เอาใจใส่ในการเรียน ผลการเรียนตกต่ำ มีค่านิยมในการใช้ยาเสพติดและการคบเพื่อนที่ผิด มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนอื่น ๆ เช่น หนีเรียน หลับในชั้นเรียน มั่วสุมกันเพื่อเสพยาเสพติดก่อนเข้าสถานศึกษา ช่วงพักเที่ยง และหลังจากสถานศึกษาเลิก นักเรียนนักศึกษากลุ่มนี้มีความจำเป็นที่สถานศึกษาจะต้องเข้าไปดำเนินการมิฉะนั้นนักเรียนจะใช้ยาจนติดหรือใช้ยาเสพติดประเภทที่รุนแรงขึ้น การแก้ไขปัญหาให้กับนักเรียนกลุ่มนี้ควรใช้มาตรการแทรกแซงเพื่อให้ความช่วยเหลือแก่นักเรียน นักศึกษา ดังนี้

2.1 สถานศึกษาจัดบริการให้คำปรึกษาแนะนำโดยอาจารย์แนะแนวและจัดการเรียนการสอนเสริมพิเศษให้กับนักเรียน นักศึกษา

2.2 ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเบี่ยงเบนต่าง ๆ ให้อยู่ในกรอบที่เหมาะสมโดยการใช้กิจกรรมกลุ่มเพื่อนในการให้ความช่วยเหลือ นักเรียนที่มีปัญหา

2.3 สร้างค่านิยมใหม่ในเรื่องการคบเพื่อนและการไม่ใช้ยาเสพติด

2.4 ดำเนินมาตรการป้องปราม โดยเข้มงวดในการตรวจค้น การลักลอบนำยาเสพติดมาใช้ และสุ่มตรวจปัสสาวะแก่นักเรียน นักศึกษากลุ่มนี้เป็นครั้งคราวโดยไม่มีการแจ้งล่วงหน้า

2.5 จัดทำกลุ่มบำบัดในลักษณะของค่ายนักเรียนในสถานศึกษา โดยมีครูอาจารย์ดูแลอย่างใกล้ชิด มีระเบียบที่รัดกุม และในกรณีที่นักเรียนได้รับผลจากการใช้ยาเสพติด สถานศึกษาควรแนะนำให้ผู้ป่วยครองพาไปพบแพทย์เพื่อรักษาอาการ ที่ปรากฏ

2.6 ประสานงานกับผู้ปกครองอย่างใกล้ชิดเพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหาโดยผู้ปกครองสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการจัดทำกลุ่มบำบัดนักเรียน นักศึกษาที่เริ่มมีปัญหากการใช้ยา ก็จะช่วยให้การทำการบำบัดประสบความสำเร็จยิ่งขึ้น

3. กลุ่มนักเรียนที่ติดยานักเรียนนักศึกษาในกลุ่มนี้จะใช้ยาเสพติดเป็นประจำจนติด พฤติกรรมโดยทั่วไปจะไม่สามารถเรียนหนังสือต่อไปได้ โภกโหลกลวง ลักขโมยทรัพย์สินของเพื่อนนักเรียน นักศึกษา ครูอาจารย์ และสถานศึกษา เพื่อหาเงินมาซื้อยาเสพติด นอกจากนี้ยังมีพฤติกรรมในการหาเงิน โดยการขายยาเสพติดให้กับเพื่อนนักเรียนนักศึกษาอื่น ดังนั้นเพื่อป้องกันการแพร่ระบาดของยาเสพติดไปสู่ักเรียนนักศึกษาในกลุ่มอื่น สถานศึกษาควรประสานให้ผู้ปกครองส่งนักเรียนกลุ่มนี้เข้ารับการบำบัดรักษา และฟื้นฟูสมรรถภาพในสถานพยาบาลหรือค่ายบำบัดรักษา ในกรณีที่พ่อแม่ผู้ปกครองไม่พร้อมที่จะส่งลูกหลานเข้ารับการบำบัดรักษา สถานศึกษาควรส่งนักเรียนนักศึกษาเข้ารับการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพแทนไม่ควรไล่ นักเรียนออกจากสถานศึกษาด้วยเหตุผลของการติดยาเสพติด และจัดให้มีการดูแลช่วยเหลือนักเรียน นักศึกษาหลังการบำบัดรักษา ทั้งในด้านการเรียนและการปรับตัวเข้าสู่สังคม

4. กลุ่มนักเรียน นักศึกษาที่มีพฤติกรรมในการค้ายาเสพติด นักเรียน นักศึกษาที่มีพฤติกรรมในการขายยาเสพติดให้แก่เพื่อนนักเรียน นักศึกษาด้วยกันในสถานศึกษามี 2 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่ 1 นักเรียนนักศึกษาที่เป็นผู้ค้ายาเสพติดโดยเป็นส่วนของกระบวนการค้ายาเสพติดที่อยู่นอกสถานศึกษาหรือเป็นผู้ค้ารายย่อย สถานศึกษาควรประสานงานกับผู้ปกครองเพื่อหาทางยุติพฤติกรรมดังกล่าวและดำเนินการป้องปรามด้วยมาตรการทางการศึกษาเช่น การภาคทัณฑ์ หากไม่เปลี่ยนแปลงพฤติกรรม หรือพบว่าเป็นผู้ค้ารายใหญ่ในสถานศึกษา ควรดำเนินการโดยใช้มาตรการทางกฎหมายต่อไปก่อนที่ปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติดในสถานศึกษาขยายตัวมากขึ้น

กลุ่มที่ 2 กลุ่มนักเรียนนักศึกษาที่ติดยาเสพติดและขายยาเสพติดให้เพื่อนเพราะต้องการยาเสพติด ของแถมเพื่อใช้เองหรือต้องการหาเงินเพื่อซื้อยาเสพติดใช้ นักเรียนนักศึกษาในกลุ่มนี้ถือว่าเป็นผู้ป่วยติดยาเสพติด ไม่ถือว่าเป็นอาชญากร สถานศึกษาควรตักเตือนและภาคทัณฑ์ สั่งให้ยุติการกระทำดังกล่าวและส่งนักเรียนผู้นั้นเข้ารับการบำบัดรักษาและ ฟื้นฟูสมรรถภาพ หรือให้ผู้ปกครองดำเนินการพานักเรียน นักศึกษาไปบำบัดฟื้นฟู สมรรถภาพ ถ้านักเรียน นักศึกษายังไม่ยุติการกระทำดังกล่าว สถานศึกษาควรดำเนินการเช่นเดียวกับนักเรียนนักศึกษา กลุ่มที่ 1

นอกจากนั้น สถานศึกษาควรมีมาตรการที่เข้มงวดในการป้องปราม โดยการตรวจค้นการนำยาเสพติดเข้ามาในสถานศึกษา

จากที่กล่าว มาตรการการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษาเป็นมาตรการเร่งด่วนและนโยบายหลัก เพื่อดูแลความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดและสารเสพติดในกลุ่มเด็กและเยาวชนในสถานศึกษา ซึ่งกลุ่มเป้าหมายแรกที่ดำเนินการคือ นักเรียน นักศึกษาในสถานศึกษาทุกระดับ ดังนั้นสถานศึกษาทุกสังกัดจึงมีมาตรการเร่งด่วนที่จะจัดตั้งอาสาสมัครชุมชนเพื่อเฝ้าระวังภัยและยาเสพติด อีกทั้งมีการขยายโครงการชุมชนร่วมใจระงับภัยยาเสพติด และมีแผนที่จะดำเนินการในกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ สถานศึกษา ชุมชน หอพัก สถานประกอบการ และองค์กรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องร่วมกันดำเนินการให้สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลซึ่งกำหนดให้ปัญหายาเสพติดเป็น “วาระแห่งชาติ” ตามยุทธศาสตร์พลังแผ่นดินเอาชนะยาเสพติดการแพร่ระบาดของยาเสพติดเข้าสู่กลุ่มเด็กและเยาวชนในสถานศึกษา ซึ่งมีอายุน้อยมากขึ้น สถานศึกษาต้องดำเนินการตาม 5 มาตรการ ได้แก่ 1) การเฝ้าระวังการใช้ยาและสารเสพติด โดยการสร้างเครือข่ายเฝ้าระวังทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา โดยการเปิดช่องทางรับแจ้งเหตุเมื่อพบการใช้ยาเสพติดในสถานศึกษา 2) การป้องกันการใช้และเสพยาเสพติด เช่น สร้างครูและนักเรียน

นักศึกษาแกนนำ อีกทั้งคัดกรองนักเรียนนักศึกษาในกลุ่มเสี่ยง กลุ่มเสพติด และกลุ่มผู้ค้า ตลอดจนการดูแลช่วยเหลือนักเรียนนักศึกษาที่มีพฤติกรรมเสี่ยง 3) การบำบัดรักษา โดยการให้คำปรึกษา การส่งต่อเพื่อเข้ารับการบำบัด และการติดตามนักเรียนนักศึกษาที่ได้รับการบำบัดแล้ว 4) การบังคับใช้กฎหมาย เช่น การป้องปรามกลุ่มนักเรียนนักศึกษาที่เป็นผู้ค้า รวมถึงควบคุมสถานที่และสภาพแวดล้อมให้ปลอดสารเสพติด และ 5) การบริหารจัดการ เช่น การประกาศนโยบาย การประชุมชี้แจง และดำเนินการตามมาตรการสถานศึกษาปลอดภัยยาเสพติด นอกจากนี้สถานศึกษาจะต้องไม่ปิดบังข้อมูลและให้ความสำคัญกับการรายงานข้อมูลและผลการดำเนินงานตามความเป็นจริง เพื่อให้สามารถประเมินสถานการณ์ได้ อีกทั้งให้ข้อมูลถึงความขัดข้องในการดำเนินการตามนโยบายด้านการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด เพื่อเป็นข้อมูลให้ผู้บริหารสามารถกำหนดแผนและยุทธศาสตร์เพื่อดำเนินการแก้ไขปัญหาอย่างตรงจุดต่อไป

แนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมการป้องกันตนเองจากยาเสพติด

ปัญหาเสพติดไม่ได้ส่งผลกระทบต่อตัวผู้เสพยาเพียงอย่างเดียวเท่านั้น ยังส่งผลกระทบต่อสังคมส่วนรวมในอีกหลายประการ ตั้งแต่ครอบครัว ชุมชน เศรษฐกิจ จนไปถึงความมั่นคงของประเทศชาติ ดังนั้นการป้องกันปัญหาเสพติด พฤติกรรมการป้องกันตนเองจากยาเสพติดเป็นแนวคิดที่เป็นประโยชน์สามารถนำไปใช้ในการสังเกตลักษณะที่เกี่ยวข้องกับผู้เสพหรือเกราบงข้องกับยาเสพติด

1. ความหมายของพฤติกรรม

สุรพล พยอมแย้ม (2545: 18) ได้ให้ความหมายของพฤติกรรมไว้ว่า พฤติกรรม หมายถึง การกระทำอันเนื่องมาจากการกระตุ้นหรือถูกจูงใจจากสิ่งเร้าต่าง ๆ โดยที่การกระทำเหล่านี้เกิดขึ้นหลังจากบุคคลได้ใช้กระบวนการกลั่นกรอง ตกแต่ง และตั้งใจที่จะทำให้เกิดขึ้นเพื่อให้ผู้อื่นได้สัมผัสรับรู้

อุสา สังข์สะอาด (2544: 58 อ้างถึงใน มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2527: 708) พฤติกรรม หมายถึง ปฏิกริยาทุกชนิดที่มนุษย์แสดงออกมาทั้งที่อยู่ภายใน และแสดงออกมาภายนอก พฤติกรรมภายในอาจจะมีทั้งที่เป็นรูปธรรม และนามธรรม เช่น ปฏิกริยาของอวัยวะภายในร่างกาย ความรู้สึกนึกคิด ความเชื่อ เจตคติ มักจะเป็นพฤติกรรมที่ไม่สามารถสังเกตได้ชัดเจน ส่วนพฤติกรรมภายนอก เป็นปฏิกริยาที่คนเราแสดงออกมาตลอดเวลาของการดำเนินชีวิต เป็นพฤติกรรมที่แสดงออกมาให้คนอื่นเห็นได้ ทั้งวาจาและการกระทำ

จากที่กล่าวมาพบว่า การกระทำต่าง ๆ ที่สิ่งมีชีวิตแสดงออกทางด้านการกระทำ ความคิด และรู้สึก ซึ่งรวมถึงการกระทำที่สังเกตได้และไม่ได้ แบ่งได้ 2 ประเภทคือ 1) การกระทำต่าง ๆ ซึ่งสิ่งมีชีวิตกระทำขึ้นและผู้อื่นสังเกตได้ จากการกระทำนั้น เช่น หัวเราะ ร้องไห้ 2) กระบวนการต่าง ๆ ที่บุคคลปฏิบัติต่อสภาพแวดล้อมของบุคคลเหล่านั้น โดยมีวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่ง และอยู่ภายใต้ความรู้สึกนึกคิด

2. องค์ประกอบของพฤติกรรม

บลูม (Bloom, 1975: 65-97 อ้างถึงใน อุสา สังข์สะอาด, 2544: 60-61) ได้กล่าวถึงพฤติกรรมว่าเป็นกิจกรรมทุกประเภทที่มนุษย์กระทำ อาจเป็นสิ่งที่สังเกตได้หรือไม่ได้และพฤติกรรมดังกล่าวนี้ได้แบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ

2.1 พฤติกรรมด้านความรู้ (Cognitive Domain) พฤติกรรมด้านนี้มีขั้นตอนของความสามารถทางการเรียนรู้ การให้ความคิด และพัฒนาการด้านสติปัญญา จำแนกได้ตามลำดับขั้นจากง่ายไปหายาก ดังนี้

2.1.1 ความรู้ความจำ (Knowledge) เป็นพฤติกรรมขั้นต้นเกี่ยวกับความจำได้ระลึกได้

2.1.2 ความเข้าใจ (Comprehension) เป็นพฤติกรรมที่ต่อเนื่องมาจากความรู้ คือจะต้องมีความรู้มาก่อนถึงจะเข้าใจได้ ความเข้าใจนี้จะแสดงออกมาในรูปของการแปลความการตีความ และการคาดคะเน

2.1.3 การนำไปใช้ (Application) เป็นการนำเอาวิชาการ ทฤษฎี กฎเกณฑ์ และแนวคิดต่าง ๆ ไปใช้

2.1.4 การวิเคราะห์ (Analysis) เป็นขั้นที่บุคคลมีความสามารถและมีทักษะในการจำแนกเรื่องราวที่สมบูรณ์ใด ๆ ออกเป็นหน่วยย่อยและมองเห็นความสัมพันธ์อย่างแนบชิดระหว่างส่วนประกอบที่รวมเป็นปัญหา หรือสถานการณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง

2.1.5 การสังเคราะห์ (Synthesis) เป็นความสามารถของบุคคลในการรวบรวมส่วนย่อยต่าง ๆ เข้าเป็นส่วนรวมที่โครงสร้างใหม่มีความชัดเจน

2.1.6 การประเมินผล (Evaluation) เป็นความสามารถของบุคคลในการวินิจฉัยดีราคาของสิ่งของต่าง ๆ โดยมีกฎเกณฑ์ที่บุคคลสร้างขึ้นมาหรือมีอยู่แล้วก็ตาม

2.2 พฤติกรรมด้านเจตคติ (Affective Domain) พฤติกรรมด้านนี้ หมายถึง ความสนใจ ความรู้สึก ท่าที ความชอบในการให้คุณค่า หรือปรับปรุงค่านิยมที่ยึดถือกันอยู่เป็นพฤติกรรมที่ยากแก่การอธิบาย เพราะเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นภายในจิตใจของคน การเกิดพฤติกรรมด้านเจตคติ แบ่งขั้นตอนได้ ดังนี้

2.2.1 การรับหรือการให้ความสนใจ (Receiving or Attention) เป็นขั้นที่บุคคลถูกกระตุ้นให้ทราบว่าเหตุการณ์ หรือสิ่งเร้าบางอย่างเกิดขึ้น และบุคคลนั้นมีความยินดี หรือมีภาวะจิตใจพร้อมที่จะรับหรือให้ความพอใจต่อสิ่งเร้านั้นในการยอมรับนี้ ประกอบด้วยความตระหนักในความยินดีที่ควรรับและการเลือกรับ

2.2.2 การตอบสนอง (Responding) เป็นขั้นที่บุคคลถูกจูงใจให้เกิดความรู้สึกผูกมัดต่อสิ่งเร้าที่เป็นสาเหตุให้บุคคลพยายามทำให้เกิดปฏิกิริยาตอบสนองพฤติกรรมขั้นนี้ ประกอบด้วย ความยินยอม ความเต็มใจ และพอใจที่จะตอบสนอง

2.2.3 การให้ค่านิยม (Valuing) เป็นขั้นที่บุคคลมีปฏิกิริยาซึ่งแสดงให้เห็นว่าบุคคลนั้นยอมรับว่า เป็นสิ่งที่มีคุณค่าสำหรับตนเองและได้นำมาพัฒนาเป็นของตนเองอย่างแท้จริงพฤติกรรมขั้นนี้ส่วนมากใช้คำว่า ค่านิยม ซึ่งการเกิดค่านิยมนี้ประกอบด้วย การยอมรับ ความชอบและผูกมัดค่านิยมเข้ากับตนเอง

2.2.4 การจัดกลุ่ม (Organization) เป็นขั้นที่บุคคลจัดระบบค่านิยมต่าง ๆ ให้เข้ากลุ่มโดยพิจารณาถึงความสัมพันธ์ระหว่างค่านิยมเหล่านั้น ในการจัดกลุ่มนี้ประกอบด้วย การสร้างแนวความคิดเกี่ยวกับค่านิยม และการจัดระบบของค่านิยม

2.2.5 การแสดงลักษณะตามค่านิยมที่ยึดถือ (Characterization by a Value or Complex) พฤติกรรมขั้นนี้ถือว่า บุคคลมีค่านิยมหลายชนิด และจัดอันดับของค่านิยมเหล่านั้นจากดีที่สุด

ไปถึงน้อยที่สุด และพฤติกรรมเหล่านี้จะเป็นตัวคอยควบคุมพฤติกรรมของบุคคลพฤติกรรมในขั้นนี้ประกอบด้วย การวางแผนทางการปฏิบัติและการแสดงลักษณะที่จะปฏิบัติตามแนวทางที่เขากำหนด

2.3 พฤติกรรมด้านการปฏิบัติ (Psychomotor Domain) เป็นพฤติกรรมที่ต้องใช้ความสามารถในการแสดงออกทางร่างกาย ซึ่งรวมถึงการปฏิบัติที่อาจแสดงออกในสถานการณ์หนึ่ง ๆ หรืออาจเป็นพฤติกรรมที่คาดคะเนว่าอาจจะปฏิบัติในโอกาสต่อไป พฤติกรรมการแสดงออกนี้เป็นพฤติกรรมขั้นสุดท้ายที่เป็นเป้าหมายของการศึกษา ซึ่งต้องอาศัยพฤติกรรมระดับต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้วเป็นส่วนประกอบ พฤติกรรมด้านนี้เมื่อแสดงออกมาจะสามารถประเมินผลได้ง่าย แต่กระบวนการที่จะก่อให้เกิดพฤติกรรมนี้ต้องอาศัยเวลา และการตัดสินใจหลายขั้นตอน ซึ่งขั้นตอนการเกิดจากจุดเริ่มต้นไปจนถึงขั้นเป็นทักษะอย่างแท้จริง คือการเลียนแบบ การลงมือทำตามแบบความถูกต้อง ความต่อเนื่อง และการกระทำเองโดยธรรมชาติ

จากที่กล่าวมาพบว่า องค์ประกอบของพฤติกรรมประกอบด้วย พฤติกรรมด้านความรู้ (Cognitive Domain) พฤติกรรมด้านเจตคติ (Affective Domain) และพฤติกรรมด้านการปฏิบัติ (Psychomotor Domain) ที่สามารถสังเกตได้และไม่สามารถสังเกตได้ ซึ่งเป็นกิจกรรมของสิ่งมีชีวิต

3. ประเภทของพฤติกรรม

สุชา จันท์แอม และสุรางค์ จันท์แอม (2507: 1) ได้แบ่งพฤติกรรมออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

3.1 พฤติกรรมที่ติดตัวมาแต่กำเนิด (Unlearned Behavior) หมายถึงพฤติกรรมที่อินทรีย์ทำได้เอง โดยที่อินทรีย์มิได้มีโอกาสเรียนรู้มาก่อนเลย พฤติกรรมติดมาแต่กำเนิดอาจเกิดขึ้นนานหลังจากกำเนิดอินทรีย์ก็ได้ เพราะฉะนั้นบางทีจึงเป็นที่สงสัยว่า อาจไม่ใช่เป็นพฤติกรรมติดตัวมาแต่กำเนิด อย่างไรก็ดี พฤติกรรมติดตัวมาแต่กำเนิดได้เกิดขึ้นหลังจากที่อินทรีย์เกิดขึ้นแล้วนาน ๆ มักหลีกเลี่ยงประสิทธิผลของการเรียนรู้ไม่ได้

3.2 พฤติกรรมที่เป็นผลของการเรียนรู้ (Learned Behavior) หมายถึง พฤติกรรมที่อินทรีย์ทำขึ้นหลังจากที่ได้มีการเรียนรู้หรือเลียนแบบจากบุคคลอื่นในสังคม พฤติกรรมประเภทนี้อาจเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า พฤติกรรมทางสังคม

จากที่กล่าวมาพบว่าพฤติกรรมสามารถแบ่งได้ตามลักษณะหรือเกณฑ์ที่ยึด แต่โดยรวมแล้วพฤติกรรมจะเป็นผลที่ติดตัวมาแต่กำเนิด และสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามการเรียนรู้ โดยจะแสดงออกภายนอกอย่างเปิดเผย และแสดงภายในที่ไม่สามารถมองเห็นได้ชัดเจน

4. ความหมายของการป้องกัน

โรเซนสต็อค (Rosenstock, 1974: 330-335 อ้างถึงใน พิรญา อุปละ, 2541: 59) กล่าวว่า การที่บุคคลจะหาทางหลีกเลี่ยงหรือป้องกันโรคนั้น ขึ้นอยู่กับว่าเขาคิดว่าตนเองมีโอกาสเสี่ยงต่อการเกิดโรค มีการรับรู้ถึงความรุนแรงของโรคว่าจะทำความเสียหายให้แก่ชีวิต มองเห็นประโยชน์ของการกระทำเพื่อลดความเสี่ยงและความรุนแรงของโรค และประเมินความสามารถในการแก้ปัญหา หรืออุปสรรคที่เกิดขึ้นได้

เบคเกอร์ (Becker et al, 1975: 10- 21) กล่าวว่า การที่บุคคลจะมีพฤติกรรมกำป้องกันหรือหลีกเลี่ยงจากการเป็นโรค บุคคลนั้นจะต้องเชื่อว่าเขามีโอกาสเสี่ยงต่อการเกิดโรคเป็นโรคแล้วจะเป็นอันตรายต่อชีวิต และพฤติกรรมที่ปฏิบัตินั้นจะเป็นประโยชน์แก่เขา แรงจูงใจให้ปฏิบัติพฤติกรรม จากปัจจัยร่วมอื่น ๆ ได้แก่ อายุ เพศ เป็นต้น และปัจจัยกระตุ้น ได้แก่ ข่าวสารความรู้ที่ได้รับจากแหล่งต่าง ๆ

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า การป้องกันโรค หมายถึง การกระทำหรืองดกระทำบางสิ่งบางอย่างเพื่อไม่ให้เกิดการอาการหรือเหตุการณ์ที่ไม่พึงประสงค์ ด้วยวิธีต่าง ๆ ที่นำไปสู่ความปลอดภัยทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ หมายรวมถึงการส่งผลโดยรวมต่อสังคมอีกด้วย

5. ความหมายของการป้องกันยาเสพติด

สุพัฒน์ ธีรเวชเจริญ (2540: 12) การป้องกันยาเสพติด หมายถึง การให้การศึกษา ข่าวสาร ความรู้ และข้อมูลในเรื่อง คุณภาพชีวิต ยาและยาเสพติด ตลอดจนการป้องกันตนเอง ครอบครัว และชุมชน ให้รอดพ้นจากยาเสพติดด้วยวิธีการต่าง ๆ ไปสู่กลุ่มเป้าหมาย เพื่อเป็นภูมิคุ้มกันให้สามารถอยู่ท่ามกลางยาเสพติดได้โดยไม่พึ่งพายาเสพติด ถึงแม้จะประสบปัญหาตนเองและครอบครัว รวมทั้งการปรับปรุงสภาพแวดล้อมใกล้ตัวที่มีส่วนผลักดันให้กลุ่มเป้าหมายไปใช้ยาเสพติดควบคู่กันไป

ดังนั้น การป้องกันยาเสพติดจึงสามารถหมายรวมถึงการให้การศึกษา ข่าวสาร ความรู้ และข้อมูลในเรื่องคุณภาพชีวิต ยาและยาเสพติด ตลอดจนการป้องกันตนเอง ครอบครัว และชุมชน ให้รอดพ้นจากยาเสพติดด้วยวิธีการต่าง ๆ เพื่อเป็นภูมิคุ้มกันให้ประชาชนไม่ใช้ยาเสพติด ถึงแม้จะประสบปัญหาต่าง ๆ รวมทั้งการปรับปรุงสภาพแวดล้อมใกล้ตัวที่มีส่วนผลักดันให้ใช้ยาเสพติดควบคู่กันไปด้วย

6. ระดับของการป้องกันยาเสพติด

การป้องกันการเสพยาเสพติด อนันต์ วัฒนะวิทย์ (2549: 62) สามารถจำแนกได้เป็น 3 ระดับ คือ

6.1 การป้องกันระดับที่ 1 (Primary Prevention) หมายถึงการป้องกันที่มีการจัดกิจกรรมไว้ล่วงหน้า เพื่อเป็นการป้องกันคนในชุมชนไม่ให้เกิดยาเสพติด โดยเน้นเฉพาะผู้ที่มีสุขภาพจิตอ่อนแอ และมีปัจจัยเสี่ยงในการติดสูง การป้องกันในขั้นนี้จัดทำได้ทั้งในโรงเรียนและชุมชน โดยการจัดกิจกรรมเพื่อให้ความรู้ความเข้าใจเบื้องต้นเกี่ยวกับการป้องกันการเสพยาเสพติดและมุ่งเพิ่มพูนประสิทธิภาพในการดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่า

6.2 การป้องกันระดับที่ 2 (Secondary Prevention) หมายถึงการทำกิจกรรมใด ๆ ที่จะแทรกเข้ามาในช่วงเวลาที่คนได้ทดลองใช้ยาแล้ว และกำลังจะติดยาแต่ยังไม่ติด และเป็นผู้ที่มีการเสี่ยงในการติดยาสูง การจัดกิจกรรมในระดับนี้เป็นการให้ข้อมูลที่ถูกต้องเกี่ยวกับการใช้ยาการให้คำปรึกษาตลอดจนการเยียวยารักษา

6.3 การป้องกันระดับที่ 3 (Tertiary Prevention) หมายถึงการทำกิจกรรมใด ๆ ที่เป็นการขยายขอบเขตการป้องกันในระดับ 2 มิให้เกิดปัญหารุนแรง มุ่งแก้ไขคนที่ติดยาแล้วไม่ใหวนกลับไปติดซ้ำอีก เป็นการให้บริการระยะยาว ซึ่งครอบคลุมถึงการให้ความรู้ทางสุขภาพอนามัยและการศึกษาโดยบุคคลหลายอาชีพเข้าไปช่วยเหลือ เช่น แพทย์ นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์เพื่อฟื้นฟูให้ผู้ติดยาเสพติดที่หายแล้วกลับเข้าไปสู่สังคมได้อย่างปกติสุข

จากที่กล่าวมาพบว่า ระดับของการป้องกันยาเสพติด สามารถจำแนกได้เป็น 3 ระดับ คือ ระดับที่ 1 การป้องกันที่มีการจัดกิจกรรมไว้ล่วงหน้า ระดับที่ 2 การทำกิจกรรมใด ๆ ที่จะแทรกเข้ามาในช่วงเวลาที่คนได้ทดลองใช้ยาแล้ว ระดับที่ 3 การขยายขอบเขตการป้องกันในระดับ 2 มิให้เกิดปัญหารุนแรง

7. องค์ประกอบของพฤติกรรมกำหนัดป้องกันตนเองจากยาเสพติด

สุพรรณิ์ ธีรเวชเจริญ (2540: 45) ได้สรุป พฤติกรรมกำหนัดป้องกันตนเองจากยาเสพติด หมายถึง กิจกรรมหรือการกระทำใด ๆ ที่เป็นไปเพื่อการป้องกันตนเองให้หลุดพ้นจากสถานการณ์ที่เสี่ยงต่อการเข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด ซึ่งเป็นพฤติกรรมกำหนัดแสดงออกที่เปิดเผย สามารถวัดได้ และสังเกตได้ โดยแบ่งออกเป็น 3 องค์ประกอบ ที่เป็นการป้องกันตามปัจจัยเสี่ยงดังนี้

7.1 การหลีกเลี่ยงสารเริ่มต้น กล่าวได้ว่า ผู้ติดยาเสพติดส่วนใหญ่ เสพติดเพราะในอดีตเคยมีส่วนเกี่ยวข้องกับสุราหรือบุหรี่ปาก่อน โดยเริ่มจากการมีประสบการณ์เคยเห็นผู้อื่นสูบบุหรี่หรือดื่มสุราหรือถูกไหว้วานให้ซื้อสุราหรือบุหรี่ปาก่อน ดังนั้นจึงทดลองเสพตัวเองบ้างเมื่อได้ดื่มสุราหรือสูบบุหรี่หลาย ๆ ครั้ง ก็จะมีการพัฒนาไปสู่การเสพยาเสพติดชนิดที่มีความร้ายแรงเพิ่มขึ้น

ดังนั้น การที่นักเรียนสามารถหลีกเลี่ยงการเสพสารเริ่มต้น ซึ่งเป็นยาเสพติดชนิดถูกกฎหมาย ได้แก่ สุรา และบุหรี่ ที่เป็นพื้นฐานของการนำไปสู่การเสพยาเสพติดชนิดร้ายแรงต่อไป จึงเป็นพฤติกรรมกำหนัดป้องกันตนเองจากยาเสพติดได้ทางหนึ่ง โดยการ ไม่ลองดื่มสุรา และไม่ลองสูบบุหรี่

7.2 การใช้ทักษะการปฏิเสธ กล่าวได้ว่า สาเหตุหนึ่งที่ทำให้นักเรียนติดยาเสพติดมาจากการถูกชักชวนให้เสพสารเริ่มต้นหรือเสพยาเสพติด ทั้งที่ไม่เต็มใจแต่ไม่สามารถปฏิเสธคำชักชวนจากเพื่อนได้ เพราะกลัวเสียสัมพันธภาพระหว่างตนกับเพื่อน หรือกลัวการถูกดูหมิ่นหรือสบประมาท

ดังนั้น การที่นักเรียนสามารถใช้ทักษะการปฏิเสธเมื่อตกอยู่ในสถานการณ์การถูกชักชวนให้เสพยาเสพติด จะเป็นวิธีการหนึ่งในการป้องกันตนเองจากยาเสพติดที่ได้ผลวิธีหนึ่งโดยในการปฏิเสธนั้น จะต้องกระทำอย่างจริงจัง ทั้งท่าทาง คำพูด และน้ำเสียง เพื่อแสดงความตั้งใจอย่างแท้จริงที่จะขอปฏิเสธ โดยมีขั้นตอนการปฏิเสธดังนี้

- 1) ใช้ความรู้สึกเป็นข้ออ้างประกอบเหตุผล
- 2) การขอปฏิเสธหรือบอกความต้องการของตนเองอย่างสุภาพ
- 3) การถามความคิดเห็น เพื่อเป็นการรักษาน้ำใจของผู้ชักชวนให้เสพ

ในบางครั้งผู้ชักชวนเข้าซื้อให้เสพยาเสพติดให้สำเร็จ ผู้ถูกชักชวนไม่ควรหวั่นไหวควรยืนยันการปฏิเสธด้วยท่าทีที่มั่นคง และหาทางออกโดย

- 1) ปฏิเสธซ้ำ โดยไม่ต้องใช้ข้ออ้าง พร้อมทั้งบอกลา แล้วเดินไปทันที
- 2) การต่อรองโดยชวนไปทำกิจกรรมอื่นที่ดีกว่า
- 3) การผัดผ่อน โดยขอยืมเวลา และประวิงเวลาออกไป เพื่อให้ผู้ชวนเปลี่ยนความตั้งใจ

7.3 การหลีกเลี่ยงการคบเพื่อนที่เสี่ยงต่อการนำไปเสพยาเสพติด กล่าวได้ว่าการที่นักเรียนคบหาสมาคมกับเพื่อนที่เสี่ยงต่อการนำพานักเรียนไปเสพยาเสพติดนั้น มีแนวโน้มที่นักเรียนจะมีพฤติกรรมเหล่านั้นติดตามไปด้วยจากการเลียนแบบพฤติกรรมและรับอิทธิพลจากเพื่อน ซึ่งจากการศึกษาของ นิรมล เปลี่ยนจรรยา (2530: 140) พบว่า การที่นักเรียนคบหาสมาคมกับผู้ที่เสพยาเสพติด

ยังมีจำนวนเพื่อนที่เสพมากเท่าไร จำนวนปีที่คบหาสมาคมมากเท่าไร มีความถี่ในการใช้ยาเสพติดมากเท่าไร โอกาสที่จะใช้ยาเสพติดก็ยิ่งมากขึ้นเท่านั้น ซึ่งการใช้ยาเสพติดครั้งแรกเป็นผลมาจากการเลียนแบบหรือร้อทธิพลจากเพื่อนโดยเฉพาะจากเพื่อนที่สนิทที่สุด

ดังนั้น การที่นักเรียนสามารถหลีกเลี่ยงการคบเพื่อนที่มีพฤติกรรมการเสพยาเสพติดหรือเพื่อนที่มีลักษณะบ่งบอกถึงการเป็นผู้ติดยาเสพติด ซึ่งอาจเป็นผู้ชักพาไปในสถานที่ที่เป็นแหล่งมั่วสุมยาเสพติด จึงเป็นวิธีหนึ่งที่จะสามารถป้องกันตนเองให้พ้นจากยาเสพติดได้ โดยหลีกเลี่ยงการพบปะ สัมผัสกับเพื่อนที่เสพยาในช่วงนอกเวลาเรียน เช่น การเที่ยว การเข้าไปในสถานที่มั่วสุมของผู้เสพยาเสพติด

จากที่กล่าวข้างต้น พอสรุปได้ว่า พฤติกรรมการป้องกันตนเองจากสารเสพติดของนักศึกษา ผู้วิจัยนำหลักการดังกล่าวมาศึกษาและสรุปถึงขอบเขตการบริหารงานกิจการนักศึกษาเพื่อทักษะชีวิตในการป้องกันตนเองจากสารเสพติดของนักศึกษา ใน 3 ด้าน คือ การหลีกเลี่ยงสารเริ่มต้น การใช้ทักษะการปฏิเสธและการหลีกเลี่ยงการคบเพื่อนที่เสี่ยงต่อการนำไปเสพยาเสพติด ดังจะกล่าวถึงดังต่อไปนี้

1) การหลีกเลี่ยงสารเริ่มต้น เป็นการศึกษาถึงพฤติกรรมของนักศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการไม่ไปซื้อสุราหรือเครื่องดื่มผสมแอลกอฮอล์หรือบุหรี่เมื่อถูกผู้ใหญ่ใช้ให้ไปซื้อ ไม่เข้าไปใกล้ผู้ที่กำลังดื่มสุราหรือวงสุรา ไม่ดื่มสุราหรือเครื่องดื่มผสมแอลกอฮอล์ที่ผู้อื่นส่งให้ ไม่ดื่มสุราหรือเครื่องดื่มผสมแอลกอฮอล์แม้ญาติผู้ใหญ่ส่งให้ก็ตาม พยายามอยู่ห่างจากผู้ที่กำลังสูบบุหรี่ ไม่ดื่มสุราหรือเครื่องดื่มผสมแอลกอฮอล์แม้ถูกสบประมาทว่าไม่ใช่ลูกผู้ชาย ไม่สูบบุหรี่ที่ผู้อื่นชักชวนให้ลอง หลีกเลี่ยงหรือเดินหนีเมื่อถูกคยั้นคยอยให้ดื่มสุราหรือเครื่องดื่มผสมแอลกอฮอล์หรือบุหรี่ ไม่ดื่มสุราหรือสูบบุหรี่แม้มีความเครียดก็ตาม ไม่สูบบุหรี่แม้ถูกสบประมาทว่าไม่แท้จริง

2) การใช้ทักษะการปฏิเสธ เป็นการศึกษาถึงพฤติกรรมของนักศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการที่เพื่อนเอายาบ้ามาให้เสพ พร้อมทั้งให้เหตุผลว่าจะช่วยให้อ่านหนังสือได้นานขึ้น จะปฏิเสธและขอใบเพื่อน พร้อมทั้งชี้ให้เห็นถึงผลดีผลเสีย ถ้าเพื่อนคยั้นคยอยให้เสพยาเสพติดโดยที่ได้เคยปฏิเสธไปแล้ว ท่านจะยังคงปฏิเสธได้เช่นเดิม พร้อมทั้งอธิบายเหตุผลให้เพื่อนยอมรับได้ ถ้าเพื่อนชวนให้ไปทำธุระด้วยกัน โดยที่ท่านเห็นเพื่อนเอาอุปกรณ์การเสพยาเสพติดไปด้วย ท่านขอไม่ไปกับเพื่อน พร้อมทั้งอธิบายเหตุผลให้เพื่อนเข้าใจ ถ้าเพื่อนทำทายเป็นลูกผู้ชายจริงต้องเสพยาให้ดู จะปฏิเสธ พร้อมทั้งอธิบายเหตุผลให้เพื่อนยอมรับได้โดยไม่โกรธเคืองไปเล่นด้วยกัน ถ้าเพื่อนสนิทชวนให้ลองเสพยาเสพติดท่านบอกปฏิเสธได้พร้อมทั้งอธิบายเหตุผลให้เพื่อนเข้าใจได้ ถ้ารุ่นพี่มาชวนท่านให้เสพยาเสพติดจะปฏิเสธเชิงขอความเห็นใจ เช่น บอกว่ากลัวพ่อแม่เสียใจ ขอไม่ไป พี่คงไม่ว่า ถ้าเพื่อนสบประมาทว่าผู้ไม่เสพยาเสพติดไม่ใช่ลูกผู้ชายสามารถชี้แจงเหตุผลได้โดยไม่แสดงอารมณ์โกรธ ถ้าเพื่อนตื้อให้ไปเสพยาเสพติดด้วยกัน อาจปฏิเสธโดยให้เหตุผลว่าท่านมีกิจกรรมอื่นที่ต้องทำ เช่น ไปเล่นฟุตบอล แล้วชวนให้เพื่อน ถ้าเพื่อนตื้อให้ไปเสพยาเสพติดด้วยกัน อาจปฏิเสธโดยให้เหตุผลว่าท่านมีกิจกรรมอื่นที่ต้องทำ เช่น ไปเล่นฟุตบอล แล้วชวนให้เพื่อนไปเล่นด้วยกัน ถ้าเพื่อนอ้างว่ารักกันจริงต้องมาเสพยาเสพติดด้วยกัน ปฏิเสธการเสพพร้อมทั้งอธิบายถึงผลเสียและบอกถึงความห่วงใยที่มีต่อเพื่อน

3) การหลีกเลี่ยงการคบเพื่อนที่เสี่ยงต่อการนำพาไปเสพยาเสพติด เป็นการศึกษาถึงพฤติกรรมของนักศึกษาที่เกี่ยวข้องกับพยายามอยู่ห่างจากแหล่งมั่วสุ่มยาเสพติดแม้เพื่อนมาชวนให้เข้าไปก็ตาม ถ้าเพื่อนชวนไปโต๊ะสนุกเกอร์ สามารถบอกปฏิเสธและชี้แจงเหตุผลได้ ไม่ไปกับเพื่อนถ้าเพื่อนชวนไปเที่ยวสถานบันเทิงยามค่ำคืน ไม่รับฝากของ ถ้าเพื่อนนำสิ่งของที่คาดว่าเป็นยาเสพติดมาฝาก ท่านไม่ไปกับเพื่อนถ้าเพื่อนชวนไปเป็นเพื่อนซื้อขายยาเสพติด ท่านไม่เข้าไปใกล้ชิดกับเพื่อนที่เป็นผู้ขายยาเสพติด ถ้าเพื่อนชวนไปเที่ยวกับคนแปลกหน้าที่ท่านไม่ไว้วางใจ ท่านบอกปฏิเสธได้ไม่ยาก ท่านปฏิเสธทันทีถ้าเพื่อนขอร้องให้ไปซื้อขายยาเสพติดให้ ท่านพยายามอยู่ห่างจากแหล่งซื้อขายยาเสพติดแม้มีเพื่อนอยู่ในแหล่งนั้นก็ตาม ท่านไม่ไปกับเพื่อนถ้าเพื่อนชวนไปร่วมงานปาร์ตี้ยาเสพติด

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับวัยรุ่น

1. ความหมายของวัยรุ่น

“วัยรุ่น” ตรงกับคำศัพท์ภาษาอังกฤษว่า “Adolescence” มาจากรากศัพท์ภาษาละตินว่า “Adolescere” โดยมีนักวิชาการได้สรุปและให้ความหมายของวัยรุ่นดังนี้

กฤษณี คำชาย (2540: 82-83) กล่าวว่า วัยรุ่นเป็นวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงทางกายที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่เป็นผลมาจากฮอร์โมนเทสโทสเตอโรน (Testosterone) ในเพศชาย และฮอร์โมนเอสโตรเจน (Estrogen) ในเพศหญิง ผลของฮอร์โมนทั้งสองนี้มีผลทำให้คนเราบรรลุวุฒิภาวะทางเพศ จุดที่เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงทางกายเพื่อเจริญเติบโตไปสู่การบรรลุวุฒิภาวะทางเพศนั้นเรียกว่า ระยะเวลาแตกเนื้อหนุ่มสาว (Puberty)

โสภณ นุชนาถ (2542: 1) กล่าวถึง วัยรุ่น หมายถึง วัยที่เจริญเติบโตเข้าสู่วุฒิภาวะทางเพศอย่างสมบูรณ์ เป็นการเจริญพร้อม ๆ กันไปทุก ๆ ด้าน ทั้งทางร่างกายและจิตใจ เป็นวัยที่กำลังจะพัฒนาตนเองไปสู่วัยผู้ใหญ่ต่อไป

อัมพวัน อัมพรสินธุ์ (2544: 4) กล่าวว่า วัยรุ่น คือ ช่วงวัยที่เด็กกำลังเจริญเติบโตไปถึงขั้นวุฒิภาวะ ซึ่งต้องอาศัยการเจริญเติบโตทั้งทางร่างกาย และจิตใจไปพร้อม ๆ กัน

เฉลา ประเสริฐสังข์ (2542: 159) กล่าวว่า เป็นวัยที่อยู่ระหว่างวัยเด็กกับวัยผู้ใหญ่ หรืออาจเรียกว่าเป็นวัยต่อเนื่อง เป็นวัยที่มีพัฒนาการประจำวัยซับซ้อนมากมาย โดยเฉพาะการพัฒนาทางด้านร่างกาย อารมณ์ และสังคม ซึ่งก่อให้เกิดความวิตกกังวล ความสงสัย และบางทีเลยไปถึงความรู้สึกลึกลับ

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า วัยรุ่น หมายถึง วัยที่พัฒนาจากวัยเด็กไปสู่วัยผู้ใหญ่ มีความพร้อมทางด้านร่างกาย และจิตใจ และเป็นวัยที่อยู่ในช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อของชีวิต

2. การแบ่งช่วงอายุของวัยรุ่น

ศรีเรือน แก้วกังวาล (2540: 329) ได้กล่าวว่า วัยรุ่น ในทศวรรษที่ผ่านมาคือบุคคลที่มีอายุประมาณ 12-18 ปี แต่ในปัจจุบันเป็นที่ยอมรับกันว่าช่วงความเป็นวัยรุ่นได้ขยายเพิ่มขึ้นเป็น 12-25 ปี โดยให้เหตุผลว่าเด็กทุกวันนี้ต้องอยู่ในสถาบันศึกษานานขึ้นการเป็นผู้ใหญ่ที่สามารถพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจต้องยืดระยะเวลาออกไป อีกทั้งรูปแบบชีวิตสมัยใหม่ทำให้เด็กมีวุฒิภาวะทางจิตใจ (Maturity) ซ้ำกว่ายุคสมัยที่ผ่านมา แบ่งช่วงระยะวัยรุ่นออกเป็น 3 ระยะ

- 1) ระยะวัยแรกรุ่ง (12-15 ปี)
- 2) ระยะวัยรุ่งตอนกลาง (16-17 ปี)
- 3) ระยะวัยรุ่งตอนปลาย (18-25 ปี)

เฉลา ประเสริฐสังข์ (2542: 167) กล่าวว่า โดยพัฒนาการของวัยรุ่นเนื่องจากวัยรุ่นเป็นวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ มากมาย ซึ่งสามารถสรุปเป็นพัฒนาการใหญ่ ๆ ได้ 4 ด้าน คือ

1) พัฒนาการทางร่างกาย เด็กในวัยนี้จะมีอัตราการเจริญเติบโตเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว มีน้ำหนักและส่วนสูงเพิ่มขึ้น สัดส่วนต่าง ๆ ของร่างกายเปลี่ยนแปลงไปสู่ความเป็นผู้ใหญ่ ภาวะเพศเจริญขึ้น และมีระบบการทำงานอย่างเต็มที่พร้อมที่จะสืบพันธุ์ได้ (สุชา จันทน์เอม, 2529: 51)

2) พัฒนาการทางด้านอารมณ์ วัยนี้ได้ชื่อว่า “วัยพายุบุแคม” เพราะมีอารมณ์รุนแรง การแสดงออกทางอารมณ์จะเป็นไปอย่างเปิดเผยตรงไปตรงมา บางครั้งอาจรู้สึกที่ว่าตนเองมีความรุนแรงและเต็มไปด้วยความเชื่อมั่นในตนเอง แต่ในบางครั้งอาจรู้สึกหดหู่ มีความสงสัยอยู่ตลอดเวลา ความชอบและไม่ชอบของเด็กวัยนี้รุนแรงมาก ไม่ค่อยยอมใครง่ายนัก (สุชา จันทน์เอม, 2529: 26) เมื่อมีความอยากรู้อยากเห็นในสิ่งใดก็จะแสดงพฤติกรรมชวนขวยหรือแสวงหาข้อเท็จจริงให้ประจักษ์

3) พัฒนาการทางสังคม เด็กในวัยนี้จะเริ่มแยกตัวเองออกจากครอบครัว ออกนอกบ้านไปรวมกลุ่มกับเพื่อนรุ่นราวคราวเดียวกันและเพศเดียวกัน บางครั้งจะติดกลุ่มเพื่อนมากไป เชื่อถือและรับฟังเพื่อนมากกว่าพ่อแม่

4) พัฒนาการทางสติปัญญา ในวัยนี้โครงสร้างทางความคิดและสติปัญญาของวัยรุ่นจะพัฒนาถึงขั้นสูงสุด คือ ขั้นปฏิบัติการนามธรรม (Formal Operation) วัยรุ่นจึงสามารถใช้ความคิดเพื่อแก้ปัญหาต่าง ๆ อย่างเป็นระบบเช่นเดียวกับผู้ใหญ่ สามารถหาเหตุผลตามหลักตรรกศาสตร์ รู้จักตั้งสมมุติฐานในการแก้ปัญหาต่าง ๆ สามารถใช้จินตนาการ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์กับปัญหาทุกชนิด

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า วัยรุ่นมีอายุอยู่ในช่วง 12 - 25 ปี โดยแต่ละช่วงอายุจะมีพัฒนาการด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคมที่แตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับหลายปัจจัย ซึ่งแต่ละคนจะมีความแตกต่างกันออกไป แล้วแต่บริบททางสังคม

3. ปัญหาวัยรุ่น

วัยรุ่นเป็นช่วงระยะหัวเลี้ยวหัวต่อจากวัยเด็กไปสู่ผู้ใหญ่ ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ในฐานะเอกลักษณ์ของคนหนุ่มสาว สถานภาพ และความสัมพันธ์ต่าง ๆ ที่มีท่าทางคล้ายผู้ใหญ่มากขึ้น จึงทำให้เกิดความแย้งในตัวเองที่นำมาสู่ปัญหาของวัยรุ่น โดยมีนักวิชาการกล่าวถึงปัญหาของวัยรุ่น ดังนี้

กฤษศรี คำชาย (2540: 91) ได้กล่าวถึงปัญหาที่พบบ่อยในวัยรุ่นไว้ 3 ด้าน คือ

1) ความผิดปกติทางอารมณ์ ความผิดปกติที่เกิดขึ้นกับวัยรุ่นมีตั้งแต่เศร้าซึมไปจนถึงกระสับกระส่ายอยู่ไม่สุข เนื่องจากมีความวิตกกังวลสูง ซึ่งอารมณ์ดังกล่าวอาจนำไปสู่การใช้สารเสพติด เครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ การหมกมุ่นเรื่องเพศ หรือการฆ่าตัวตาย หรือพยายามฆ่าตัวตาย

2) การใช้สารเสพติดและเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ ปัญหาที่แพร่ระบาดมากขึ้นในหมู่วัยรุ่นที่พบมากได้แก่การสูบบุหรี่ การดื่มสุรา เบียร์ หรือเครื่องดื่มผสมแอลกอฮอล์อื่น ๆ การเสพของเหล่านี้เกิดขนาดนอกจากจะทำลายสุขภาพแล้ว ยังส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมการณ์การเรียนด้วย

3) พฤติกรรมอันธพาล มักจะพบในหมู่วัยรุ่นที่มีการรวมตัวกันเป็นกลุ่ม และแสดงพฤติกรรมก่อวินาศกรรมเป็นกลุ่มด้วย เช่น การชกต่อยทะเลาะวิวาทกัน เป็นต้น

พรพิมล เจียมนาครินทร์ (2539: 13-14) ได้กล่าวว่าปัญหาของวัยรุ่นมีลักษณะที่สำคัญของวัยรุ่นมี ดังนี้

1) เป็นวัยแห่งหัวเลี้ยวหัวต่อของชีวิต ผลลัพธ์ของพฤติกรรมในวัยนี้จะมีผลต่อบุคคลในระยะยาวในช่วงวัยอื่นต่อมา ทั้งด้านการเรียน การทำงาน การใช้ชีวิตคู่ เจตคติที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ ในสังคม ความสับสนในบทบาทที่ไม่ชัดเจนของตนเอง เช่น ไม่แน่ใจว่าตนเองเป็นเด็กหรือเป็นผู้ใหญ่ ความคาบเกี่ยวระหว่างความเป็นเด็กกับความเป็นผู้ใหญ่ มีผลต่อความรู้สึกนึกคิดของเด็กมาก เด็กจะรู้สึกวางตัวยาก ไม่รู้ว่าจะทำตัวอย่างไรจึงจะถูกต้อง และเหมาะสม

2) เป็นวัยแห่งการเปลี่ยนแปลง การเปลี่ยนแปลงทางพฤติกรรม และเจตคติในวัยรุ่นจะคู่กับการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายที่เกิดขึ้น เช่น การเปลี่ยนแปลงความสนใจ ความไม่มั่นใจเกี่ยวกับความสามารถ และความถนัดของตนเอง

3) เป็นวัยแห่งปัญหา กล่าวว่า วัยรุ่นเป็นวัยเจ้าปัญหามากที่สุด ส่วนใหญ่ปัญหาที่เกิดขึ้นนั้นเกิดจากสาเหตุที่มีการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายนั่นเอง ภาวะความว้าวุ่นใจ ไม่สบายตัว ไม่สบายใจ ทำให้เกิดความหงุดหงิด วิตกกังวล อารมณ์เสื่อง่าย หรือพูดจาขี้ขลาดจนทำให้เกิดความไม่เข้าใจกันในกลุ่มเพื่อน หรือพี่น้อง เกิดเป็นปัญหาทางอารมณ์ และปัญหาทางสังคมของเด็กวัยรุ่น

4) เป็นวัยที่ต้องการเรียนรู้ความเป็นตัวของตัวเอง โดยจะแสดงให้เห็นว่าเขาต้องการการยอมรับจากกลุ่ม และถือเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม แต่เด็กเองก็ไม่แน่ใจในบทบาทของตน เขาต้องการรู้ว่าเขาต้องแสดงบทบาทใดในสังคม เขามีความสำคัญอย่างไรในสังคม หรือเขายังเป็นเด็กอยู่หรือว่าเป็นผู้ใหญ่แล้ว สิ่งหนึ่งที่แสดงให้เห็นว่าเขาต้องการความเป็นตัวของตัวเองคือ การพยายามหาเอกลักษณ์ของตนเองจากการแต่งกาย การใช้คำพูดที่เข้าใจกันเฉพาะกลุ่มของวัยรุ่นเท่านั้น

5) เป็นช่วงวัยแห่งจินตนาการ คือ จินตนาการตนเองเป็นสิ่งต่าง ๆ หรือบุคคลต่าง ๆ ที่ตนเองชอบ เด็กสามารถแสดงออกในรูปของการประพันธ์เพลง เขียนบทกลอนประกอบเพลง หรือแม้กระทั่งการแต่งกายตามแบบบุคคลในสังคมที่ตนชื่นชอบ และต้องการเอาอย่าง

จากที่กล่าวมาพบว่า วัยรุ่นเป็นวัยที่พัฒนาการทุกด้านดำเนินไปอย่างรวดเร็ว วัยรุ่นส่วนใหญ่จึงเกิดความเครียด สำหรับบางคนก็สามารถรับมือกับความเครียดนั้นได้อย่างเหมาะสม แต่สำหรับบางคนที่รับมือได้ไม่ดีพอ ความเครียดที่เกิดขึ้นก็จะนำไปสู่พฤติกรรมที่เป็นปัญหา

4. สาเหตุการติดยาเสพติดในวัยรุ่น

จรรยา ลากศิริอนันต์กุล (2543: 24) ได้กล่าวถึงสาเหตุการติดยาในหมู่วัยรุ่นว่าเกิดจากสาเหตุต่าง ๆ ดังนี้

1) วัยรุ่นเป็นวัยที่ให้ความสำคัญกับกลุ่มเพื่อน ไม่ต้องการความสนใจ ความเอาใจใส่จากคนในครอบครัวในวัยเด็ก แต่ให้ความสนใจ ความผูกพัน ความรักและความไว้วางใจเพื่อให้เกิดการยอมรับจากเพื่อนหรือกลุ่มเพื่อนมากขึ้น อาศัยเพื่อนกลุ่มเดียวกันเป็นประสบการณ์ในการเรียนรู้ ซึ่งกลุ่มอาจชักชวนกันประพฤตินสิ่งที่ไม่สมควรไม่ควร เช่น สูบบุหรี่ เสพยาบ้า การยกพวกตีกัน เป็นต้น

2) วัยรุ่นเป็นวัยที่มีความอยากรู้ อยากเห็น ต้องการทดลอง แสดงความคึกคะนองถ้าพิจารณาทางด้านจิตวิทยาแล้ว พบว่า การแสดงพฤติกรรมเหล่านี้จะช่วยลดความต้องการภายในวัยรุ่นจึงมีโอกาสทดลองเสพยาเสพติดได้ การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรม จารีตประเพณีที่โน้มเอนไปทางตะวันตก ทำให้วัยรุ่นรับวัฒนธรรมเหล่านั้นมาปฏิบัติ เช่น การแต่งกาย การไว้ผม รวมทั้งการใช้ยาเสพติดชนิดต่าง ๆ ปัจจุบันมีสถานเริงรมย์ที่เป็นอบายมุขในชุมชนเมือง อันเป็นสาเหตุให้เด็กเข้าไปมั่วสุมและติดยาเสพติดได้ รวมทั้งหาซื้อได้ง่าย ผู้ชายมักคำนึงถึงผลกำไรมากกว่าความปลอดภัย การจัดการกับยาเสพติดที่เป็นอันตรายแก่ร่างกายตามกฎหมายยังให้ผลไม่เต็มที่ ทำให้เด็กหาซื้อยาเสพติดมาบริโภคได้ง่าย ยาเสพติดมีผลทำให้ติดได้ง่ายเพียงทดลอง 1-3 ครั้ง ก็ทำให้ติด ถ้าเสพยาบ่อยครั้งอาจถึงแก่ชีวิตได้

จากที่กล่าว สาเหตุที่ผลักดันให้เด็กวัยรุ่นมีพฤติกรรมเสพยาเสพติดดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าเกิดจากแรงจูงใจจากภายในและภายนอกตัววัยรุ่น แรงจูงใจจากภายใน ได้แก่ความอยากรู้อยากเห็น และอยากทดลอง ประกอบกับแรงจูงใจจากภายนอก ได้แก่ กลุ่มเพื่อน สิ่งยั่วยุต่าง ๆ เช่นสถานเริงรมย์ สื่อต่าง ๆ ทำให้วัยรุ่นที่มีความอ่อนแอทางด้านจิตใจอยู่แล้วจึงถูกอิทธิพลจากภายนอกครอบงำให้เสพยาได้ ดังนั้นการเสริมสร้างทักษะชีวิตน่าจะเป็นวิธีการที่วิธีการหนึ่งในการเพิ่มความคุ้มกันให้กับเด็กวัยรุ่นในการที่จะต่อสู้กับแรงกดดันต่าง ๆ ได้อย่างปลอดภัย

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ทิชากร กันหะ (2540: บทคัดย่อ) แนวทางการป้องกันการติดยาเสพติดในโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตการศึกษา 6 การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพการบริหารและการจัดกิจกรรมเพื่อป้องกันการติดยาเสพติดและเสนอแนวทางในการบริหารและจัดกิจกรรมเพื่อป้องกันการติดยาเสพติดในโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตการศึกษา 6 โดยรวบรวมข้อมูลจาก ผู้บริหาร ผู้ช่วยผู้บริหารฝ่ายปกครอง ครู อาจารย์ แนะแนว ครู อาจารย์สายผู้สอน รวม 457 คน โดยใช้แบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่าและปลายเปิด วิเคราะห์ข้อมูลโดยค่าร้อยละ พบว่า ยาเสพติดที่พบมากในโรงเรียน คือ บุหรี่ สำหรับกิจกรรมป้องกันยาเสพติดนั้น ควรให้มีการสอดแทรกในทุกวิชา เชิญวิทยากรมาบรรยาย จัดสภาพแวดล้อมที่สะอาด รมรื่น เอื้อต่อการป้องกันยาเสพติด ครู อาจารย์ทุกคน ต้องช่วยสอดส่อง พฤติกรรมของนักเรียน จัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และส่งเสริมนันทนาการ

นงคราญ ณรงค์ศักดิ์ (2541:บทคัดย่อ) การดำเนินงานป้องกันยาเสพติดของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดเชียงราย ผลการศึกษาสรุปว่า สภาพการดำเนินงานป้องกันยาเสพติดในโรงเรียน ส่วนใหญ่มีการสำรวจเกี่ยวกับการใช้ยาเสพติดของนักเรียน พบว่ามีการใช้บุหรี่มากที่สุด รองลงมา คือ แอมเฟตามีน สารระเหย สุรา สาเหตุการแพร่ระบาด มีการดำเนินงานป้องกันยาเสพติด โดยการสอดแทรกความรู้และวิธีป้องกันยาเสพติดในการเรียนการสอน การป้องกันยาเสพติดให้แก่บุคลากรแก่นักเรียน มีการดำเนินการตามนโยบาย ปฏิรูปการศึกษาด้วยการสอนพัฒนาสภาพแวดล้อมและโครงสร้างให้เหมาะสมกับการเรียนรู้และพัฒนาการ มีการจัดกิจกรรมพัฒนาการแก่นักเรียน มีการดำเนินการป้องกันยาเสพติดร่วมกับหน่วยงานอื่น ๆ มีการนิเทศติดตามผล และส่วนใหญ่เมื่อพบนักเรียนใช้ยาเสพติดร่วมกับหน่วยงานอื่น ๆ มีการนิเทศติดตามผล และส่วนใหญ่ เมื่อพบนักเรียนใช้ยาเสพติด จะใช้วิธีการตักเตือน ตลอดจนมีการจัดรณรงค์ป้องกันยาเสพติดใน

โรงเรียนสำหรับปัญหาการดำเนินงานป้องกันยาเสพติดในโรงเรียน ที่พบคือ ความเหมาะสมของสื่อในการให้ความรู้ การผลิตสื่อการเรียนการสอน สื่อเผยแพร่เพื่อการรณรงค์ที่ได้มาตรฐาน และมีคุณภาพ การดูแลสถานที่ลับตาที่เอื้อต่อการเสพยาเสพติด งบประมาณในการดำเนินงาน และการวิเคราะห์หาสาเหตุที่ทำให้เด็กติดยาเสพติด

อุมาพร น้ำคณาคุปต์ (2542: บทคัดย่อ) การป้องกันยาเสพติดในชุมชน ตำบลนครชุม จังหวัดกำแพงเพชร ผลการศึกษาพบว่า การเสพยาเสพติดในชุมชนตำบลนครชุม พบในผู้ที่มีอาชีพการงานที่ต้องใช้แรงงานหนัก มีการเสพยาบ้า เพื่อช่วยให้มีแรงสามารถทำงานได้ปริมาณมาก และในกลุ่มเยาวชนวัยรุ่นที่พบว่ามีการเสพยาบ้ามากขึ้น

การป้องกันยาเสพติดชุมชนตำบลนครชุม ในส่วนของคณะกรรมการหมู่บ้านพบว่า เริ่มมีการดำเนินการป้องกันยาเสพติดภายหลังได้รับนโยบายจากทางราชการเมื่อปี พ.ศ. 2541 เป็นต้นมาได้แก่ การกวดขันการกระทำผิดเกี่ยวกับยาเสพติดโดยการประกาศให้ประชาชนในหมู่บ้านได้ทราบโทษและพิษภัยยาเสพติดและการว่ากล่าวตักเตือนลูกหลานให้หลีกเลี่ยงจากยาเสพติด การจัดโครงการลานกีฬาในหมู่บ้านโดยใช้สนามกีฬาโรงเรียน ลานวัด ลานกว้างในหมู่บ้านเพื่อให้เยาวชนใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ การส่งเสริมการรวมกลุ่มทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์แก่ชุมชน เช่น การเป็นตัวแทนนักกีฬาของหมู่บ้าน การเข้าร่วมหน่วยกู้ภัยหมู่บ้าน เพื่อให้เยาวชนรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง การจัดกิจกรรมรณรงค์ต่อต้านยาเสพติดโดยการรณรงค์ต่อต้านยาเสพติด การติดป้ายรณรงค์ เพื่อกระตุ้นให้ประชาชนได้ตระหนักถึงโทษและพิษภัยของยาเสพติด การจัดตั้งคณะกรรมการหมู่บ้านต่อต้านยาเสพติดตามนโยบายราชการเพื่อให้มีผู้รับผิดชอบดำเนินการป้องกันยาเสพติดในหมู่บ้าน และโครงการฝึกอบรมคณะกรรมการหมู่บ้านต่อต้านยาเสพติดของหน่วยงานราชการเพื่อให้ทราบแนวทางป้องกันยาเสพติด คณะกรรมการหมู่บ้านไม่กล้าดำเนินการกับปัญหาเสพยาเสพติดอย่างจริงจังเนื่องจากเกรงกลัวอิทธิพลผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับยาเสพติด

การป้องกันยาเสพติดของโรงเรียนมัธยมศึกษา ดำเนินการตามนโยบายของกรมสามัญศึกษา จังหวัด โดยการให้ความรู้เกี่ยวกับโทษและพิษภัยของยาเสพติดแก่นักเรียน การจัดนิทรรศการเกี่ยวกับยาเสพติด การจัดการแข่งขันกีฬาภายในโรงเรียน และการดำเนินการลดจำนวนผู้เสพยาเสพติดโดยการตรวจปัสสาวะในนักเรียนกลุ่มเสี่ยงโดยเฉลี่ยเดือนละ 1 ครั้ง และการให้ผู้ปกครองนำนักเรียนที่เสพยามารับการรักษา ทางโรงเรียนดำเนินการป้องกันยาเสพติดได้แต่ในโรงเรียนเท่านั้นเนื่องจากกลัวได้รับอันตรายจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับยาเสพติด

การป้องกันยาเสพติดของโรงเรียนประถมศึกษา เป็นการสอดแทรกความรู้โทษและพิษภัยของยาเสพติดแก่นักเรียนในวิชาพุทธศาสนาและวิชาสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต การจัดนิทรรศการเกี่ยวกับยาเสพติด ทางโรงเรียนดำเนินการป้องกันยาเสพติดแต่ในโรงเรียนเนื่องจากกลัวอันตรายจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับยาเสพติด

การป้องกันยาเสพติดของสถานอนามัยตำบลนครชุม โดยการจัดเจ้าหน้าที่ไปอบรมให้ความรู้โทษและพิษภัยของยาเสพติดแก่นักเรียนในการอบรมผู้นำนักเรียน ยังไม่มีโครงการป้องกันยาเสพติดที่ชัดเจนเนื่องจากรับผิดชอบงานด้านการรักษา โดยการให้คำแนะนำการรักษาผู้ติดยา การติดตามผลการรักษาผู้ติดยา

การป้องกันยาเสพติดของสถานีนามัยตำบลนครชุม โดยการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับยาเสพติดแก่นักเรียนและประชาชนในพื้นที่รับผิดชอบ การดำเนินการป้องกันยาเสพติดดำเนินการได้ไม่เต็มที่นักเนื่องจากภาระงานประจำค่อนข้างมากและรับผิดชอบด้านการปราบปรามยาเสพติด ได้แก่ การออกตรวจในท้องที่รับผิดชอบ การจัดกลุ่มผู้กระทำผิด

วีรพงศ์ ใจสมุทร (2542: บทคัดย่อ) การดำเนินงานป้องกันยาเสพติดในโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดลำพูน การศึกษาครั้งนี้ ผลการศึกษาสรุปได้ดังนี้ การดำเนินงานป้องกันยาเสพติดในโรงเรียนส่วนใหญ่มีการสำรวจเกี่ยวกับการใช้ยาเสพติดของนักเรียน ที่พบมีการแพร่ระบาดมากที่สุด บุหรี่สาเหตุของการแพร่ระบาดโดยนักเรียนนำมาเสพในโรงเรียน มีการมั่วสุมกันมากที่บริเวณห้องน้ำ ห้องส้วมภายในโรงเรียน สำหรับแหล่งมั่วสุมภายนอกโรงเรียน คือ ที่บ้าน โดยที่โรงเรียนเป็นแหล่งที่มีการซื้อขายยาเสพติดกันมากที่สุด โรงเรียนมีการดำเนินงานป้องกันยาเสพติดร่วมกับหน่วยงานอื่น รวมทั้งมีการนิเทศติดตามผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง ครู อาจารย์ ส่วนใหญ่รับทราบนโยบายการป้องกันยาเสพติดในโรงเรียน มาตรการที่ใช้มากที่สุดเมื่อพบนักเรียนที่ติดยาเสพติด ใช้การตักเตือน บุคลากรในโรงเรียนส่วนใหญ่ได้รับความรู้เกี่ยวกับยาเสพติดโดยการจัดให้มีการประชุม และการฝึกอบรม มีการจัดเอกสารเกี่ยวกับยาเสพติดเพื่อใช้ประกอบการเรียนการสอนให้ครู ตลอดจนมีการจัดเอกสาร แผ่นพับ เรื่องยาเสพติด แจกครู นักเรียนและผู้ปกครอง สำหรับวิธีการเผยแพร่ความรู้ที่ใช้มากที่สุด คือ การจัดป้ายประกาศให้ป้ายประกาศให้นักเรียนค้นคว้าและจัดทำรายงานเกี่ยวกับยาเสพติด มีการสอดแทรกความรู้และวิธีป้องกันยาเสพติดในการเรียนการสอน นอกจากนี้ยังมีการอบรมแกนนำนักเรียนด้วย มีการสนับสนุนด้านกำลังใจและสวัสดิการให้แก่ครูผู้ปฏิบัติงานด้านการป้องกันยาเสพติด มีการดำเนินงานตามนโยบายการปฏิรูปการศึกษาให้สถานศึกษามีสภาพแวดล้อมและโครงสร้างที่ร่มรื่น ปลอดภัย รวมถึงมีการจัดอุปกรณ์กีฬาให้แก่นักเรียน มีอาจารย์เวรตรวจตราดูแลสถานที่ลับตาเป็นประจำ มีการรณรงค์ป้องกันยาเสพติดโดยการเดินรณรงค์ต่อต้านยาเสพติด มีการผลิตและพัฒนาสื่อเพื่อการรณรงค์ โดยได้รับการสนับสนุนด้านบุคลากรผู้เชี่ยวชาญจากหน่วยงานภายนอกมากที่สุด มีการจัดทำระบบข้อมูลเกี่ยวกับยาเสพติดและการจัดทำระเบียบเพื่อศึกษานักเรียนเป็นรายบุคคล โดยที่มีการปรับปรุงข้อมูลให้ทันสมัยอยู่เสมอ มีการศึกษาวิจัยถึงสภาพปัญหาการใช้ยาเสพติดของนักเรียน โดยมีคณะกรรมการทำโครงการวิจัยและมีการประเมินผลอย่างต่อเนื่อง ครู อาจารย์ทุกท่านมีหน้าที่ในการดูแลนักเรียนที่ติดยาเสพติด โดยใช้มาตรการนำนักเรียนที่ติดยาเสพติดไปบำบัดรักษาที่โรงพยาบาลของรัฐให้หายก่อนแล้วจึงให้กลับมาเรียนใหม่

สำหรับปัญหาการดำเนินงานป้องกันยาเสพติดในโรงเรียนที่พบมากคือ การรณรงค์ป้องกันยาเสพติดเกี่ยวกับการผลิตสื่อการเรียนการสอน รวมทั้งการเผยแพร่เพื่อการรณรงค์ที่ได้มาตรฐานและมีคุณภาพ ด้านงานวิจัยและประเมินผลเกี่ยวกับการนำผลการศึกษามาใช้เพื่อแก้ปัญหายาเสพติดและปัญหาด้านการจัดทำและพัฒนาระบบข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับงบประมาณในการดำเนินงาน

ทศพร ภูมิดำ (2542: บทคัดย่อ) การป้องกันการติดยาเสพติดในโรงเรียนไทยวิจิตรศิลป์จังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษาสรุปได้ดังนี้ ยาเสพติดที่พบมากในโรงเรียน คือ บุหรี่ โรงเรียนจำเป็นต้องดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหาการติดยาเสพติดในกลุ่มนักเรียน นักศึกษาอย่างจริงจัง ควรต้องเผยแพร่ความรู้และจัดป้ายประกาศข่าวสารเกี่ยวกับพิษภัยของสารเสพติดอย่างสม่ำเสมอ กิจกรรมที่เกิดขึ้นมากที่สุดในการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับการป้องกันการติดยาเสพติด คือ จัดกิจกรรม

เสริมรองลงมาคือ เชิญวิทยากรผู้เชี่ยวชาญมาบรรยาย แหล่งมั่วสุมนักเรียน นักศึกษา เสพสารเสพติด สูงสุด ในบริเวณโรงเรียนคือ ห้องน้ำ ห้องส้วม นอกบริเวณโรงเรียนคือ หอพัก

การดำเนินงานป้องกันสารเสพติดในโรงเรียนในด้านต่าง ๆ โดยรวมอยู่ในเกณฑ์มีปัญหา ดังนั้นครู-อาจารย์ จะต้องร่วมกันปลูกฝังจิตสำนึก สร้างความตระหนักให้นักเรียน นักศึกษาเห็นพิษภัย และผลร้ายของการติดสารเสพติดที่จะเกิดตามมาในอนาคต โดยการสอดแทรกความรู้ในการสอนทุกครั้ง ทุกรายวิชา เพราะผลจากการสำรวจข้อมูลพบว่า มีการสอดแทรกความรู้เรื่องสารเสพติดในเพียง บางรายวิชาเท่านั้น เมื่อใดที่นักเรียน นักศึกษา มีทักษะสามารถปฏิเสธอบายมุขได้แล้ว ผลที่จะตามมา ก็คือ สารเสพติดจะลดน้อยลง ๆ และไม่ปรากฏในโรงเรียนอีกต่อไป

ข้อเสนอแนะของผู้บริหารโรงเรียน อาจารย์ เจ้าหน้าที่ที่มีความเห็นว่าควรต้องไปตรวจเยี่ยมนักเรียน นักศึกษาที่บ้านและหอพักอย่างต่อเนื่อง จัดสภาพแวดล้อมให้สะอาดร่มรื่น เอื้อต่อการป้องกันยาเสพติด ช่วยกันสอดส่องพฤติกรรมของนักเรียน นักศึกษาจัดกิจกรรมพัฒนาคุณภาพจริยธรรม และส่งเสริม นันทนาการ ส่วนข้อเสนอแนะของนักเรียนนักศึกษานั้น ต้องการความเป็นอิสระเป็นตัวของตัวเอง ต้องการ ความรักความอบอุ่นจากบ้านและโรงเรียน

กิตติ บุญญาภาส (2543: บทคัดย่อ) ปัจจัยที่มีผลต่อการป้องกันปัญหาเสพยาเสพติดในโรงเรียน ระดับมัธยมศึกษา ในเขตอำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึง สภาพปัญหา แนวทาง และปัจจัยที่มีผลต่อการป้องกันปัญหาเสพยาเสพติดในโรงเรียน รวมไปถึง การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสภาพปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาเสพยาเสพติดภายในโรงเรียน เพื่อ ทราบถึงสภาพปัญหา แนวทางในการป้องกันการแพร่ระบาดของยาเสพติดในโรงเรียน สำหรับนำผลที่ ได้มาประยุกต์ใช้กับบทบาทและวิธีปฏิบัติในการแก้ไขปัญหาเสพยาเสพติดในโรงเรียนได้อย่างถูกต้อง เหมาะสมและมีประสิทธิภาพและนำผลที่ได้จากการวิจัยมาใช้เป็นแนวทางแก้ไขปัญหาเสพยาเสพติดใน โรงเรียนต่อไป ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้ การจัดให้มีความร่วมมือกันระหว่าง ครู โรงเรียน ชุมชน และ องค์กรต่าง ๆ และการจัดเจ้าหน้าที่ตำรวจเข้าไปตรวจในโรงเรียน และร่วมมือกับครูสามารถช่วยป้องกัน การแพร่ระบาดของยาเสพติดในโรงเรียนได้ ส่วนปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม ที่มีผลต่อการใช้ยาเสพติดของ นักเรียน ได้แก่ ผลการเรียน กลุ่มเพื่อนปัญหาในครอบครัว และสิ่งแวดล้อมทางสังคม และท้ายสุดการให้ การศึกษาและข้อมูลข่าวสารแก่นักเรียนอย่างต่อเนื่องจะช่วยป้องกันปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติด ในโรงเรียนได้

พวงเพชร จินะวงศ์ (2543:บทคัดย่อ) การป้องกันและแก้ไขปัญหาคาการติดยาเสพติดของ นักเรียนโรงเรียนเทศบาลประตูลี้ จังหวัดลำพูน การศึกษาครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการป้องกัน และแก้ไขปัญหาคาการติดยาเสพติดของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนเทศบาลประตูลี้ จังหวัด ลำพูน ประชากร คือ ผู้บริหารและครูผู้สอนจำนวน 45 คน และนักเรียนจำนวน 99 คน เครื่องมือที่ใช้ ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า มีค่าความเชื่อมั่น 0.86 วิเคราะห์ข้อมูล โดยความถี่ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. การดำเนินงานป้องกัน และแก้ไขปัญหาคาการติดยาเสพติดในกลุ่มนักเรียนของโรงเรียน เทศบาลประตูลี้ ในด้านต่าง ๆ อยู่ในระดับน้อย

2. จากการศึกษาข้อมูลยาเสพติดที่แพร่ระบาดในโรงเรียน คือ เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ สถานที่ ที่นักเรียนชอบมั่วสุมเสพยาเสพติด เป็นบริเวณห้องน้ำ ห้องส้วม

3. ครูผู้สอนจะต้องร่วมกันปลูกฝังจิตสำนึก สร้างความตระหนักให้นักเรียนได้เห็นถึงผลร้ายของการติดยาเสพติด โดยการสอดแทรกความรู้ในการสอนทุกรายวิชา

ภคินี อิศรากร ณ อยุธยา (2544: บทคัดย่อ) การใช้ยาเสพติดของนักศึกษามหาวิทยาลัย การศึกษาวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะการใช้ยาเสพติดและปัจจัยเงื่อนไขที่มีอิทธิพลต่อการใช้ยาเสพติดของนักศึกษามหาวิทยาลัย กลุ่มที่ทำการศึกษา ได้แก่ นักศึกษาที่มีประสบการณ์การใช้ยาเสพติดประเภทยาบ้า และ/หรือยาไอ จำนวน 10 คน ผู้วิจัยใช้วิธีการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก และใช้การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการในกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้อง ข้อมูลได้รับการวิเคราะห์ ตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า แยกแยะข้อมูลเป็นหมวดหมู่ นำเสนอโดยการบรรยาย และสรุปเชิงวิเคราะห์โดยใช้กรอบแนวคิดที่กำหนดไว้ ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้ ลักษณะการใช้ยาเสพติดของนักศึกษามหาวิทยาลัยส่วนใหญ่ใช้ยาเสพติดตั้งแต่เรียนในระดับมัธยมศึกษา การใช้ยาเสพติดจะแบ่งเป็นสองลักษณะ คือ การใช้เป็นครั้งคราว และการใช้เป็นประจำ การใช้ยาเสพติดประเภทยาบ้า และยาไอจะแตกต่างกัน ยาบ้าจะใช้วิธีการรับประทานและสูดควันระเหย โดยมีปริมาณการใช้ 1/2 - 1 เม็ด โดยเฉลี่ยในแต่ละครั้ง โอกาสในการใช้และสถานที่ที่ใช้ยาบ้าจะมีความหลากหลาย ส่วนยาไอจะใช้โดยวิธีรับประทานอย่างเดียว ครั้งละ 1/4 - 1 เม็ด โอกาสในการใช้และสถานที่ใช้ยาไอจะเป็นเวลาที่มึนงงเลี้ยงสังสรรค์ หรือเวลาที่ต้องการความสนุกสนาน โดยอยู่ในที่ที่เป็นส่วนตัว หรืออยู่ในกลุ่มเพื่อน ปัจจัยและเงื่อนไขที่มีอิทธิพลต่อการใช้ยาเสพติดของนักศึกษามหาวิทยาลัย ปัจจัยหลัก ได้แก่ ครอบครัวที่มีความสัมพันธ์ห่างเหิน ทำให้นักศึกษาออกไปกับกลุ่มเพื่อน ถ้ากลุ่มเพื่อนมีการใช้ยาเสพติดก็จะชักนำให้นักศึกษาใช้ยาเสพติดในที่สุด ปัจจัยเสริมที่เอื้ออำนวยให้มีการใช้ยาเสพติด ได้แก่ ค่านิยมทางสังคมในเรื่องการเที่ยวกลางคืน การเสพของมีนเมา การใช้ยาเสพติดอื่น การขาดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องในเรื่องของยาเสพติดและการมีทัศนคติทางบวกต่อยาเสพติด

เขียนสิทธิ์ คุสุวรรณ (2544: บทคัดย่อ) สภาพและปัญหาการป้องกันยาเสพติดในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดเชียงราย ผลสรุปการศึกษามีดังนี้ สภาพการดำเนินการป้องกันยาเสพติดในชั้นการวางแผนนั้น โรงเรียนทุกโรงเรียนมีคณะกรรมการป้องกันและแก้ไขยาเสพติด โดยส่วนใหญ่จะได้รับการทราบแนวนโยบายเกี่ยวกับการป้องกันยาเสพติดจากกรมสามัญศึกษา ชั้นการจัดปฏิบัติงานในการดำเนินการป้องกันยาเสพติดนั้น พบว่าผู้แทนจากบุคคลภายนอกมาเป็นคณะกรรมการป้องกันยาเสพติดของเรียนมาจากผู้แทนตำรวจมากที่สุด ชั้นการดำเนินงานเกี่ยวกับการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดนั้น ส่วนใหญ่ผู้บริหารจะชี้แจงนโยบายของกรมสามัญศึกษาและให้ความรู้กับคณะครูในเรื่องนโยบาย แผนงานโครงการเกี่ยวกับยาเสพติด ให้การสนับสนุนโดยการส่งครูไปอบรมสัมมนาเทคนิคต่าง ๆ ในการป้องกันแก้ไขปัญหายาเสพติดโดยมีคณะกรรมการดำเนินการเป็นผู้รับผิดชอบ ด้านการประเมินผลงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดนั้น ส่วนใหญ่โรงเรียนมีคณะกรรมการประเมินผลและรายงานผลและรายงานผลการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดไปยังสำนักงานสามัญศึกษาจังหวัดเชียงราย

วรพัฒน์ บุญมา (2545: บทคัดย่อ) การป้องกันและการแก้ไขปัญหายาเสพติดของเยาวชนโรงเรียนเชียงคำวิทยาคม จังหวัดพะเยา พบว่า นักเรียนเป็นกลุ่มที่ได้รับการอบรมความรู้เกี่ยวกับการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดมากที่สุด รองลงมาคือ เจ้าหน้าที่ตำรวจตระเวนชายแดน ผู้ปกครอง และครูตามลำดับ ในแง่ของการเปรียบเทียบครูเป็นผู้ที่ให้ความร่วมมือในการป้องกันและการแก้ไขปัญหายา

เสพติดมากกว่านักเรียน ในทำนองเดียวกันเจ้าหน้าที่ตำรวจตระเวนชายแดนให้ความร่วมมือมากกว่าผู้ปกครอง

บุญชัย วงศ์เต๊ะจ๊ะ (2545: บทคัดย่อ) การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในหมู่บ้านก่อสร้างอำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า หมู่บ้านก่อสร้าง เป็นหมู่บ้านกิ่งเมืองกิ่งชนบท ในอดีตชาวบ้านมีวิถีชีวิตแบบเกษตรกรรม ทำไร่ ทำนา มีการเสพยาเสพติด ประเภท บุหรี่ สุรา และกัญชาเป็นเรื่องปกติของชาวบ้านที่จะต้องมีการสูบบุหรี่และดื่มเหล้า ชาวบ้านในอดีตมีความเชื่อว่าผู้ชายคนใดไม่ดื่มเหล้า ไม่สูบบุหรี่ ไม่ใช่ลูกผู้ชาย ปัจจุบันชาวบ้านมีอาชีพหัตถกรรมทำร่มและพัด ปี 2542 เกิดการแพร่ระบาดของยาเสพติด ยาบ้า ในกลุ่มของวัยรุ่นและลูกจ้างแรงงาน ที่เข้ามาทำงานในหมู่บ้าน มีการจับกุมผู้เสพ และผู้จำหน่ายยาเสพติดในหมู่บ้าน ทำให้องค์กรภาคประชาชนเกิดการตระหนักกับปัญหาที่เกิดขึ้น จึงได้หาแนวทางร่วมกับองค์กรภาครัฐ ได้แก่ โรงเรียน สถานีอนามัย ตำรวจและเทศบาลตำบล และองค์กรภาคเอกชน ได้แก่ ผู้ประกอบการโรงงานในหมู่บ้านก่อสร้าง ได้ร่วมประสานความร่วมมือกันดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในหมู่บ้าน ทำให้ปัจจุบันปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติดลดลงและมีแนวโน้มเป็นหมู่บ้านปลอดสารเสพติด

บัณฑิต โบสถ์ทอง (2545: บทคัดย่อ) การป้องกันการติดยาเสพติดของนักเรียน/นักศึกษา โรงเรียนเชียงใหม่เทคโนโลยี จังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษาพบว่า สภาพปัญหาการติดยาเสพติดของนักเรียน/นักศึกษา ส่วนใหญ่เป็นนักเรียนชายประเภทวิชาช่างอุตสาหกรรม ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ และอาศัยอยู่หอพัก เริ่มต้นเสพขณะศึกษาอยู่ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น สำหรับสภาพการจัดกิจกรรมเพื่อป้องกันการติดยาเสพติดของโรงเรียน พบว่า มีการจัดกิจกรรมในชั้นเรียนโดยส่วนใหญ่ มีการสอดแทรกความรู้ และอบรมตักเตือน และชักชวนให้ออกกำลังกาย รวมถึง การเป็นแบบอย่างที่ดี สำหรับการจัดการกิจกรรมของโรงเรียนนั้นมีทั้งกิจกรรมเพื่อการรณรงค์ป้องกัน กิจกรรมปลูกจิตสำนึก กิจกรรมอื่น ๆ เพื่อการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ และมีการกำหนดนโยบายรวมถึงแผนงานป้องกันการติดยาเสพติดระดับจากกลุ่มผู้ใช้แรงงานลูกกลมเข้าสู่กลุ่มนักเรียน โดยชุมชนได้ดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดร่วมกับสถาบันการศึกษาและหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง อย่างไรก็ตามในการดำเนินการป้องกันนั้น เนื่องจากสภาพทั่วไปของชุมชนที่เป็นชุมชนขนาดใหญ่มีพื้นที่ที่กว้างขวางมีประชากรอาศัยอยู่หนาแน่น จึงเป็นปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการ

อารีย์ กุมารแก้ว (2545: บทคัดย่อ) การดำเนินงานป้องกันยาเสพติดในโรงเรียนสันป่าตองวิทยาคม จังหวัดเชียงใหม่ การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผลการวิจัยพบว่า สถานการณ์การแพร่ระบาดของยาเสพติดในโรงเรียน มีการแพร่ระบาดอยู่ในกลุ่มของยาเสพติดประเภท บุหรี่ สุรา และยาบ้า โดยรุนแรงที่สุดคือยาบ้า และพบว่า ผู้เสพและผู้ค้าส่วนใหญ่เป็นนักเรียนที่กำลังเรียนอยู่ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดที่เกิดขึ้นในโรงเรียนนั้น พบว่าโรงเรียนมีนโยบาย แผนงาน โครงการและกิจกรรมต่าง ๆ ที่มีจุดมุ่งหมายในการป้องกันและแก้ไขอยู่หลายรูปแบบ ทั้งการป้องกันและการบำบัดรักษา

อมรรัตน์ พรหมศรี (2546: บทคัดย่อ) การดำเนินการป้องกันการใช้ยาเสพติด สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล กลุ่มภาคเหนือ ผลการวิจัยพบว่า การดำเนินงานป้องกันการใช้ยาเสพติด สถาบันเทคโนโลยีราชมงคลกลุ่มภาคเหนือ มีการดำเนินงานด้านนโยบาย ด้านการวางแผน ด้านการจัดองค์การ ด้านการจัดบุคลากร ด้านการพัฒนาทักษะส่วนบุคคล ด้านการเสริมสร้างกิจกรรมชุมชนเข้มแข็ง ด้านการ

ประสานงาน ด้านการสร้างสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อสุขภาพและกิจกรรมทางเลือkd้านงบประมาณ และด้านการประเมินผล ทุกวิทยาเขตอยู่ในระดับปานกลาง

พัสดราภรณ์ มะโนแสน (2546: บทคัดย่อ) บทบาทของครูสังคมศึกษาต่อการป้องกันปัญหา ยาเสพติดของนักเรียนในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา อำเภองาว จังหวัดลำปาง การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้ บทบาทของครูสังคมศึกษาต่อการป้องกันปัญหา ยาเสพติดของนักเรียนด้านมาตรการทางการศึกษาในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนภายในห้องเรียนนั้น ครูสังคมศึกษา และนักเรียนเห็นตรงกันว่า ครูสังคมศึกษาปฏิบัติบทบาทมากที่สุดคือการนำเอา หลักธรรมะจริยธรรม มาถ่ายทอดปลูกฝังให้นักเรียนเกิดจิตสำนึกถึงภัยยาเสพติด บทบาทของครูสังคมศึกษาต่อการป้องกันปัญหา ยาเสพติดของนักเรียนด้านมาตรการทางการศึกษาในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรภายในห้องเรียนนั้น ครูสังคมศึกษา ผู้บริหารโรงเรียน หัวหน้าหมวดวิชาสังคมศึกษา เห็นตรงกันว่า ครูสังคมศึกษาปฏิบัติบทบาทด้านนี้มากที่สุด คือ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมเสริมหลักสูตรเพื่อป้องกันยาเสพติดในการจัดกิจกรรม ลูกเสือ เนตรนารี โดยที่นักเรียน ผู้บริหารโรงเรียน และหัวหน้าหมวดวิชาสังคมศึกษา ยังเห็นตรงกันว่าครูสังคมศึกษาปฏิบัติบทบาทมากที่สุด อีกด้านหนึ่ง คือ การเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมโครงการโรงเรียนสีขาว บทบาทของครูสังคมศึกษาต่อการป้องกันปัญหา ยาเสพติดของนักเรียนด้านมาตรการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ภายในห้องเรียน ครูสังคมศึกษาและนักเรียนเห็นตรงกันว่า ครูสังคมศึกษาปฏิบัติบทบาทด้านนี้มากที่สุด ได้อบรมเผยแพร่ความรู้เรื่องยาเสพติดและวิธีการป้องกันปัญหา ยาเสพติดให้แก่ นักเรียน บทบาทของครูสังคมศึกษาต่อการป้องกันปัญหา ยาเสพติดของนักเรียนด้านมาตรการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ภายนอกห้องเรียน ครูสังคมศึกษาเห็นว่า ครูสังคมศึกษาปฏิบัติบทบาทด้านนี้มากที่สุด คือ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ในการจัดนิทรรศการในโอกาสวันสำคัญ

จันทร์พอง ก้อนคำ (2547: บทคัดย่อ) กิจกรรมเพื่อการป้องกันปัญหา ยาเสพติดแก่นักเรียนของครูสังคมศึกษาในโรงเรียนพร้าาววิทยาคม จังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษาสรุปได้ดังนี้ ผลจากการสนทนากลุ่มของครูสังคมศึกษา พบว่า รูปแบบของกิจกรรมเพื่อการป้องกันปัญหา ยาเสพติดแก่นักเรียนของครูสังคมศึกษา ครูใช้รูปแบบกิจกรรมเผยแพร่ความรู้ การวางแผนการดำเนินกิจกรรม คือ ครูสังคมศึกษาได้จัดทำกิจกรรมเพื่อการป้องกันปัญหา ยาเสพติดขึ้นเองภายในห้องเรียนและจัดภายนอกห้องเรียนร่วมกับทางโรงเรียน ตามนโยบายของโรงเรียนที่เป็นแผนปฏิบัติการประจำปี ผลที่เกิดขึ้นกับนักเรียนหลังการเข้าร่วมกิจกรรม พบว่า นักเรียนมีพัฒนาการด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับยาเสพติดไปในทิศทางที่ดีขึ้น ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินกิจกรรม พบว่า มีปัญหาด้านบางเนื้อหาวิชาไม่เอื้อต่อการสอดแทรกความรู้เรื่องยาเสพติด

ฉลวย อ่อนคำ (2547: บทคัดย่อ) ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินนโยบายแก้ไขปัญหา ยาเสพติดในโรงเรียนวิวัฒน์พลเมือง กรมรบพิเศษที่ 5 ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้คือ การจัดให้มีความร่วมมือกันระหว่างครู โรงเรียน ชุมชนและองค์กรต่าง ๆ และการจัดเจ้าหน้าที่ตำรวจเข้าไปตรวจในโรงเรียน และร่วมมือกับครูนั้น สามารถช่วยป้องกันการแพร่ระบาดของยาเสพติดในโรงเรียนได้ ส่วนปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมที่มีผลต่อการใช้ยาเสพติดของนักเรียนได้แก่ผลการเรียน กลุ่มเพื่อน ปัญหาในครอบครัว และสิ่งแวดล้อมทางเศรษฐกิจและสังคม รวมถึงการให้การศึกษาและข้อมูลข่าวสารแก่นักเรียนอย่างต่อเนื่องจะช่วยป้องกันปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติดในโรงเรียนได้

สรุป

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยนำความรู้เกี่ยวกับแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารอาชีวศึกษา แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารงานกิจการนักศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับยาเสพติด การบริหารงานกิจการนักศึกษาในการป้องกันตนเองจากสารเสพติดของนักศึกษา พฤติกรรมการป้องกันสารเสพติดตามมาตรการของอาชีวศึกษา แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับพฤติกรรมกรรมการป้องกันตนเองจากยาเสพติด แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับวัยรุ่นและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากการศึกษาดังกล่าว สรุปได้ว่า ผู้บริหารและครูมีบทบาทสำคัญในการบริการกิจการนักศึกษาในด้านการสำรวจสภาพปัจจุบันและปัญหา ด้านการวิเคราะห์และกำหนดทางเลือกในการแก้ปัญหา ด้านการวางแผนและเตรียมการ ด้านการดำเนินการตามแผนและด้านการประเมินผล และนักศึกษามีบทบาทสำคัญในการป้องกันตนเองจากสารเสพติด ในด้านการหลีกเลี่ยงสารเริ่มต้น ด้านการใช้ทักษะการปฏิเสธ และด้านการหลีกเลี่ยงการคบเพื่อนที่เสี่ยงต่อการนำไปสู่สารเสพติด นอกจากนี้จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องยังพบว่าการบริหารงานกิจการนักศึกษาในการป้องกันตนเองจากสารเสพติดในสถานศึกษาแตกต่างกันตามคุณลักษณะของผู้บริหารและครู คือ ประสบการณ์ในการทำงานและประสบการณ์ในการอบรมเกี่ยวกับสารเสพติด และจากการศึกษาเอกสารถึงพฤติกรรมการป้องกันตนเองจากสารเสพติดเองของนักศึกษา สรุปได้ว่า นักศึกษามีบทบาทสำคัญในการป้องกันตนเองในด้านการหลีกเลี่ยงสารเริ่มต้น ด้านการใช้ทักษะการปฏิเสธ และด้านการหลีกเลี่ยงการคบเพื่อนที่เสี่ยงต่อการนำไปสู่สารเสพติด จากเอกสารที่เกี่ยวข้องพบว่า พฤติกรรมการป้องกันตนเองจากสารเสพติดแตกต่างกันตามคุณลักษณะของนักศึกษา คือ เพศ ระดับการศึกษาและประสบการณ์การใช้สารเสพติด ผู้วิจัยจึงได้ทำการศึกษากิจการนักเรียนในการป้องกันตนเองจากสารเสพติดในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา จังหวัดสงขลา ซึ่งเป็นไปตามจุดมุ่งหมายของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ที่ต้องการให้สถานศึกษาพัฒนาผู้เรียนให้มีประสิทธิภาพ ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข